



tutkimuksia



ELINA STENVALL

"Sellast ihan tavallist arkee"

Helsingiläisten 3.-6.-luokkalaisten
arki ja ajankäyttö

**TIEDUSTELUT
FÖRFRÅGNINGAR
INQUIRIES**

Elina Stenvall, p. (09) 310 36393,
050 584 0279
etunimi.sukunimi@hel.fi

**JULK AISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADDRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarekatu 18-20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmmsgatan 18-20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki,
Finland (Siltasaarekatu 18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

(09) 310 1612

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus/

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR,
DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

P. - tel. (09) 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYyntI
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarekatu 18-20 A, p. (09) 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmmsgatan 18-20 A, tel. (09) 310 36377
City of Helsinki Urban Facts Library,
Siltasaarekatu 18-20 A, tel. +358 9 310 36377
tietokeskus.kirjasto@hel.fi

HELSINGIN
KAUPUNGIN
TIETOKESKUS

HELSINGFORS
STADS
FAKTACENTRAL

CITY OF
HELSINKI
URBAN FACTS

2009

tutkimuksia
undersökningar
research series

2009 | 2

ELINA STENVALL

”Sellast ihan tavallist arkee”

Helsingkiläisten 3.-6.-luokkalaisten
arki ja ajankäyttö

**KÄÄNNÖKSET
ÖVERSÄTTNING
TRANSLATIONS**

Delingua Oy

**KUVIOT
FIGURER
GRAPHS**

Pirjo Lindfors

**TAITTO
OMBRYTNING
GENERAL LAYOUT**

Taittotalo PrintOne, Minna Komppa

**KANSI
PÄRM
COVER**

Tarja Sundström-Alku
Kansikuva / Pärm bild / Cover picture:
Vilma Kirves

**PAINO
TRYCKERI
PRINT**

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

painettu
ISSN 1455-724X
ISBN 978-952-223-378-3

verkossa
ISSN 1796-7228
ISBN 978-952-223-379-0

Sisältö

Esipuhe	5
Förord	6
Introduction	7
1 Johdanto	8
Lapsuustutkimuksen näkökulmia	9
Kansainvälistä lapsikeskustelua	10
Tutkimuksia lasten arjesta	12
Tämän tutkimuksen tarkoitus	12
2 Tutkimuksen toteuttaminen	14
Tutkimusmenetelmien kuvaus	14
Haastattelujen toteuttaminen	17
Haastatteluanalyysin kuvaus	18
Kyselyjen toteuttaminen	19
Kyselyaineiston kuvaus	21
3 Lasten arki haastattelujen valossa	25
4 Lasten arki kyselyjen valossa	30
Harrastukset	30
Harrastusmuodot	31
Harrastusmäärät ja harrastuksista luopuminen	35
Kaverit	38
Kavereiden kanssa	38
Ajanviettopaikat	42
Rahan saaminen ja käyttäminen	49
Iltapäivätoiminta ja kerhot	52
Koti	54
Kotona tehtyjä asioita	54
Katsotut televisio-ohjelmat	55
Medialaitteet lasten huoneissa ja kotona	58
Lasten lemmikit ja kotityöt	61
5 Lasten hyvinvointi	63
Lasten hyvinvoinnin riskit	63
Kouluviihtyvyyys	64
Aikuisten läsnäolo	65
Jaksaminen ja vaikuttaminen	66
Jaksaminen arjessa	67
Vaikuttaminen arjessa	69
Päihteet	72
Alkoholin juominen	73
Tupakan maistaminen	75
6 Johtopäätöksiä	76

7 Johtopäätöksistä käytännön toimiin	80
Tiivistelmä	83
Sammanfattning	87
Summary	91
Lähteet	95
Liite: Kyselylomake	99

Esipuhe

Tavallisten lasten tavallista arkea on tutkittu vähän. Erityisesti 9–13 -vuotiaat (3.–6.-luokkalaiset) ovat jääneet nuorempien ja vanhempien lasten väliin palvelujen suunnittelussa ja tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa lasten arkeen liittyviä asioita ja antaa puheenvuoro lapsille itselleen. Päätuloksena on, että lapset ovat tyytyväisiä arkeensa.

Tutkimuksen tuloksia on hyödynnetty Helsingin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa. Tutkimus on tutkijan ja kahdeksan Helsingin kaupungin viraston yhteistyön tulos. Mukana erinomaisesti toimineessa ohjausryhmässä olivat Kaupunginkirjasto, Kulttuurikeskus, Liikuntavirasto, Nuorisosiainkeskus, Opetusvirasto, Sosiaalivirasto, Terveyskeskus ja Tietokeskus.

Suuri kiitos tutkimukseen osallistuneille lapsille sekä kouluille mahdollisuudesta toteuttaa tutkimus kouluaikana ja opettajien johdolla. Erityinen kiitos niille lapsille, jotka auttoivat tutkimuskysymysten muotoilussa ja kyselylomakkeen testaamisessa eli Villiinalle, Iisakille, Aleksille ja Sonjalle sekä Ressun (lukuvuoden 2007–2008) 5A luokalle.

Helsingissä, tammikuussa 2009

Markus Laine
vs. tutkimusprofessori

Förord

Forskningen i vanliga barns vanliga vardag är knapp. Framför allt har 9–13-åringar (barn i årskurserna 3–6) hamnat i kläm mellan yngre och äldre barn i planeringen av tjänster och i forskningen. Syftet med denna undersökning är att kartlägga frågor i anknytning till barns vardag och att ge ordet åt barnen själva. Det främsta resultatet är att barnen är nöjda med sin vardag.

Resultaten av undersökningen har utnyttjats i den välfärdsplan för barn och unga som utarbetas i Helsingfors. Undersökningen är resultatet av ett samarbete mellan en forskare och åtta av Helsingfors stads ämbetsverk. I styrgruppen, vars arbete har fungerat utmärkt, deltog Stadsbiblioteket, Kulturcentralen, Idrottsverket, Ungdomscentralen, Utbildningsverket, Socialverket, Hälsovårdscentralen och Faktacentralen.

Ett stort tack till de barn som har deltagit i undersökningen och till skolorna för möjligheten att genomföra undersökningen på skoltid och under ledning av lärarna. Ett speciellt tack till de barn som hjälpte till med att utforma frågorna i undersökningen och testa frågeformuläret, dvs. Villiina, Iisakki, Aleksi och Sonja samt klass 5A (läsåret 2007–2008) i grundskolan Ressu.

Helsingfors, januari 2009

Markus Laine
vik. forskningsprofessor

Introduction

Not much research has been carried out into the everyday life of normal children. Children from the ages of 9 to 13 (3rd – 6th grade) in particular have somehow been neglected in favour of older and younger children in the planning and research of services. The purpose of this research is to study matters concerning the everyday life of children, and to give the children themselves a chance to be heard. The main objective is that children are happy with their lives.

The results of the research have been used in planning for the welfare of children and young people in Helsinki. The research is the result of co-operation between the researcher and eight departments of the City of Helsinki. The steering group worked very well and consisted of the City Library, Cultural Office, Sports Department, Youth Department, Education Department, Social Department, Health Centre and City of Helsinki Urban Facts.

A big thanks to the children and schools who participated in the research for the opportunity to carry it out during school hours and under the guidance of teachers. Special thanks to those children who helped in the compilation of the research questions and in testing the questionnaire, namely Villiina, Iisakki, Aleksii, Sonja and Class 5A (during the year 2007–2008) at Ressu Comprehensive School.

Helsinki, January 2009

Markus Laine

Research Professor in charge

1 Johdanto

Lapsiin ja lapsuuteen liittyy valtavasti erilaisia tunteita, pelkoja, huolia, haitteita ja iloa. Aikuisten omat lapsuusmuistot, omat lapset tai työ lasten parissa herättävät lapsiin ja lapsuuteen kohdistuvia tunteita, joiden kautta nykypäivän lapsuutta peilataan. Lapsuuden uudenlaisia muotoja ja ilmiöitä saatetaan pelätä ja niistä kannetaan huolta. Lapsuuden on pelätty lyhentyneen ja erilaisten teknisten välineiden on katsottu uhkaavan lasten terveyttä ja hyvinvointia. Tutkimusta tavallisten lasten arjesta, ajankäytön muodoista ja hyvinvoinnista on kuitenkin vähän. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarjota kattava kuva helsinkiläislasten arjesta ja ajankäytöstä. Tutkimus on rajattu 3.–6.-luokkalaisiin lapsiin eli 9–13-vuotiaisiin. Tämä ikäryhmä on lapsuustutkimuksen kentässä jäänyt puristuksiin pienempien lasten ja nuorten väliin. Tutkimuksen taustalla on Helsingissä herännyt huoli tämänikäisten lasten jäämisestä kaupungin tarjoamien palvelujen ulkopuolelle. Tutkimus kytkeytyy lisäksi uuden lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 417/2007) kautta kunnille tulleeseen velvoitteeseen selvittää lasten hyvinvointia ja palveluiden laatua.

Lasten asema aikuisiin nähden ja kunnan palveluita vasten tarkasteltuna on aina kaksijakoinen; lapset ovat sekä huolenpidon ja suojelun kohteena että aktiivisia toimijoita ja palvelujen asiakkaita (Joensuu 2007, 53). Lapsitutkimuksessa (Bardy 2006; Oksanen 2008) ja varsinkin lasten kanssa toimivien retoriikassa on viime aikoina viljelty paljon niin sanottua huolipuhetta. Huoli lasten eriarvoistumisesta, huoli lapsuuden liian varhaisesta päättymisestä ja huoli ”huolilapsista” ovat monesti peittäneet alleen ihan tavalliset lapset ja heidän arkensa. Saksassa huolta on kannettu erityisesti lapsuuden loppumisesta liian varhain (Der Spiegel 2008). Lasten arkielämä ja heidän elämysympäristönsä eivät ole toisistaan erotettavia asioita, vaan ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään (Järventie 2008, 211). Lapsuuden loppumista, lasten elämysympäristöjä ja tavallisten lasten arkea on syytä tarkastella kokonaisuutena, jossa äänen saavat lapset itse.

Helsingissä asui vuosien 2007–2008 taitteessa 9–13-vuotiaita lapsia kaikkiaan 25 098. Lasten määrä vaihteli alueellisesti. Esimerkiksi vuoden 2008 alussa 9–13-vuotiaita lapsia asui itäisen suurpiirin alueella 5942 ja keskisessä suurpiirissä vain 1671. (Helsingin kaupungin tietokeskus, aluesarjat.)

Lapsuustutkimuksen näkökulmia

Lasten ja aikuisten erilaisuus on ollut tunnettua eri aikakausina ja erilaisissa kulttuureissa, mutta sen ilmenemismuodot ovat vaihdelleet. Vaikka 1900-luvun alussa tulevasta vuosisadasta toivottiin ”lasten vuosisataa” (Hautamäki 2008, 117), lapsuus erityisenä elämänvaiheena ja lasten näkeminen hoivan ja huolenpidon kohteina ovat varsin uusia näkökulmia (Nummenmaa & Alasuutari 2008, 19; Partanen & Lahikainen 2008, 61). Viime vuosikymmeninä vanhemman ja lapsen arjet ja elämismaailmat ovat etäännyneet toisistaan. Suuri osa perheistä viettää arkipäivänsä fyysisesti erillään. Tämän lisäksi elämismaailmoja erkaannuttaa myös lasten maailmaan kiinteästi kuuluvat medialaitteet, jotka usein kokonaan puuttuvat aikuisten maailmasta. (Suoninen 2008, 142.)

Tilasto- ja tutkimustietoa lapsista ja nuorista on paljon (esim. Kartovaara & Sauli 2007; Karvonen 2006; Moisio ym. 2008; Raijas & Wilska 2008; Alasuutari 2003; Jallinoja 2000; Järventie & Sauli 2001; Bardy 2001; Ruckenstein 2009 (ilmestyy); Kiili 2007; Satka & Moilanen 2004; Karlsson 2003; Lahikainen ym. 2008; Myllyniemi 2008; Heino ym. 2005), mutta kun tarkastellaan vaikkapa lasten hyvin- tai pahoinvointia, eri näkökulmat voivat tuottaa hyvin erilaisia ja jopa toisilleen vastakkaisia päätelmiä. Tutkimusnäkökulmissa painottuu usein kasvatustieteellinen, psykologinen tai sosiologinen näkemys lapsista. Kasvatustiede keskittyy lapsen kehitysvaiheisiin ja psykologia lapsen psyykeen, ja sosiologia tarkastelee lapsen suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan, toimintaympäristöön tai rakenteisiin. Myös mediatutkijat ovat kiinnostuneet lapsista ja lasten mediakäytöstä (Lahikainen ym. 2005; Suoranta ym. 2001). Näiden tutkimusten painopiste on usein medialaitteiden lisääntymisessä ja lasten hyvässä teknisessä mediaosaamisessa. Vähemmälle huomiolle mediatutkimuksessa on jäänyt lasten mediakäytön kriittinen tarkastelu. Mediatutkijat ovat halunneet tehdä pesäeroa perinteisempään, huolesta kumpuavaan psykologisperustaiseen lapsitutkimukseen, jossa lapsi nähdään usein suojeltavana objektina (Suoranta ym. 2001, 13). Esimerkiksi Juha Suoranta, Hanna Lehtimäki ja Sampsa Hakulinen (2001) pohtivat tutkimuksessaan lasten käytössä olevia medialaitteita sekä niiden käyttötiloja. Usein käy niin, että lapsia tutkittaessa keskitytään johonkin erityisryhmään, esimerkiksi lastensuojelun asiakkaisiin, uusperheiden lapsiin tai huostaan otettuihin lapsiin (Ritala-Koskinen 2001; Stakes & Tilastokeskus 2007). Kun lapsuustutkijat tarkastelevat lapsuutta ja lapsia tietyistä tarkkaan rajatusta näkökulmasta, tavallisten lasten elämä jää vähälle huomiolle.

Kasvatustieteellisen, psykologisen tai sosiologisen näkökulman lisäksi lapsia ja lapsuutta voidaan tarkastella esimerkiksi taloustieteen, politiikan tai palvelujen näkökulmista. Poliitikassa lapset usein kytetään perheisiinsä ja lapsuutta tarkastellaan elinkaaren osana. Silloin lapset nähdään tulevina

nuorina ja nuoret tulevina aikuisina. Lapsuus ei siis ole paikka tai tila vaan matka kohti jotakin täydempää (Partanen & Lahikainen 2008, 61). Taloustieteellisessä keskustelussa pohdinnan kohteena on se, kannattaako lapsiin ja nuoriin satsata. Tutkimustulokset osoittavat, että satsaus usein kannattaa (Barrington-Leach ym. 2007). Lapsi nähdään osana taloutta myös kulutus- ja markkinatutkimuksessa sekä perheiden talouden tarkastelussa (Raijas & Wilska 2008). Lapsia ja lapsiperheitä voidaan tutkia myös palvelujen käytön näkökulmasta. Silloin kuva lapsista muodostuu sen kautta, kuinka suuri tarve palveluille on ja ketkä niitä ovat päässeet käyttämään. Palvelujen käytön ja olemassa olevan hyvinvointitutkimuksen ristiriita on silmiinpistävä. Palvelujen käytön näkökulmasta kuva lapsuudesta on hyvin kielteinen ja synnyttää huolen lasten hyvinvoinnista. Erilaisten palvelujen tarve on suuri, mikä luo kuvan hyvinvoinnin uhkista. Hyvinvointia tutkittaessa tällaista suurta tarvetta ei kuitenkaan nähdä, vaan lapset vaikuttavat suurelta osin hyvinvoivilta. (Rimpelä 2008, 62.)

Lapsitutkimusta ja lasten osallisuuden puutetta tutkimuksissa on kritisoitu. Tutkimusta yleensä on syytetty siitä, että se unohtaa usein lapset. Tutkimuksissa lapset erotetaan perheistään ja käytännön työssä lasten asioista saavat päättää useimmiten vanhemmat (Ritala-Koskinen 2001, 53). Sosiologista lapsuustutkimusta on syytetty siitä, että lapsia pidetään samanlaisina informantteina kuin aikuisiakin. On huomautettu, ettei suoraan lapsilta saatu tieto ole välttämättä ”oikeaa”. (Mt., 64.) Kritiikistä huolimatta Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien yleissopimuksen periaatteet ovat siirtyneet myös lapsuuden tutkimukseen, ja lapsi on alettu nähdä entistä useammin subjektina myös tutkimuksen kentässä (Eskelinen & Kinnunen 2001, 14).

Kansainvälistä lapsikeskustelua

Kansainvälisessä keskustelussa lasten hyvinvoinnista on kiinnitetty huomiota lapsiköyhyyteen (European Anti-Poverty Network, EAPN). Eri maiden tutkijat ja päättäjät ovat olleet huolissaan perheiden taloudellisesta toimeentulosta ja sen vaikutuksista lasten arkeen ja hyvinvointiin. Saksassa lapsikeskustelun keskiössä on ollut eri alojen tutkijoiden ja asiantuntijoiden huoli saksalaislasten liian aikaisesta lapsuuden loppumisesta (Der Spiegel 2008). Saksalaiset vanhemmat ovat huolestuneet huonoista Pisa-tuloksista, ja huoli on aiheuttanut ylilyöntejä. Saksalaisvanhemmat sisällyttävät jo aivan pienten lasten arkeen erilaisia kehittäviä toimintoja ja harrastuksia kuten kielikylpyjä tai matematiikkakerhoja. Saksalaislasten arki on muuttunut kiireisemmäksi ja vaativammaksi. Italiassa lasten arjesta keskusteltaessa on noussut esiin toive perheiden yhteisen ajan lisäämisestä. Rooman kaupunki on viime ai-

koina keskittynyt lasten ja vanhempien yhteisen ajan tukemiseen luomalla perheiden yhteiselle toiminnalle erilaisia harrastustiloja (Comune di Roma 2008). Italiassa lasten huonot Pisa-tulokset eivät ole aiheuttaneet samanlaista hätäännystä kuin Saksassa, mutta ne ovat herättäneet keskustelua italialaisten koulujen suurista keskinäisistä eroista (Losito 2006, Orizzonte Scuola). Tanskassa lasten koulunkäyntiä ja koulutusstrategioita on alettu arvioida uudesta näkökulmasta Pisa-tulosten pohjalta, mutta sielläkään tulokset eivät ole suoraan vaikuttaneet lasten arkeen (The Social Protection Committee 2008, 90).

Italiassa tehdyn seurantatutkimuksen (Ciccotti & Sabbadini 2006) mukaan lasten leikkiminen on muuttunut selvästi vuodesta 1998 vuoteen 2005. Italialaislasten leikkiminen yleensä ja varsinkin pelikonsoli- ja tietokonepelien sekä lautapelien pelaaminen olivat lisääntyneet. Tässä Italian tilastokeskuksen ISTAT:n aineistoon perustuvassa tutkimuksessa leikkimistä tarkasteltiin kuitenkin vain alle 11-vuotiaiden lasten keskuudessa. Suurin osa lapsista (63 prosenttia) leikki mielellään vanhempiensa kanssa, mutta entistä useampi (55 prosenttia) leikki mielellään myös kavereidensa kanssa. Italialaislasten mielipaikkoja olivat kodin lisäksi tilat, joissa voi toimia vapaasti. Italialaistutkijoiden leikkimisen rajaaminen vain nuorimpiin lapsiin muodostaa lasten arjelle erilaisen kehikon; yli kymmenvuotiaiden arjessa leikki saa jo antaa tilaa muille ajanvieton tavoille. Lasten arki jäsentyy toisenlaisten asioiden ympärille.

Lasten arjen uusia järjestymistapoja on selitetty erilaisten perhetyyppien yleistymisellä. Pelko lasten hyvinvoinnin heikkenemisestä eroperheissä tai lasten arjen monimutkaistuminen ovat saaneet tutkijat Ruotsissa ja Yhdysvalloissa selvittämään eroperheiden lasten arjen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Kummassakin maassa on todettu eroperheiden poikkeavan muista ja vuoroasumisen tukevan lasten hyvinvointia erosta huolimatta. (Maccaby 1993, ks. Silvén & Kouvo 2008, 112–113; Socialstyrelsen 2004.) Eronneiden perheiden lasten arki ei ollut huonompaa kuin ydinperheissä asuvien lasten arki.

Edellä mainitun YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen periaatteet lasten kuulemisesta ovat siirtyneet käytäntöön ainakin Tanskassa, jossa on eurooppalaisessa mittakaavassa poikkeuksellinen tapa ottaa lapset huomioon tutkimuksia ja selvityksiä tehtäessä. Tanskassa tiedonkeruumenetelmiin kuuluvat laajojen kyselyjen lisäksi lasten haastattelut, jolloin tutkijat kuulevat myös lasten mielipiteitä kyselyjen sisällöistä. (The Social Protection Committee 2008, 90). Samoin Saksassa on pyritty entistä enemmän selvittämään lasten arkea kysymällä suoraan lapsilta, kuinka he voivat (Alt 2006).

Tutkimuksia lasten arjesta

Vesa Keskinen (2001) *Kiirettä pitää* -tutkimus on harvoja tutkimuksia, joissa tavoitteena on ollut muodostaa kokonaiskuva lasten arjesta. Keskinen tarkasteli 10–18-vuotiaiden lasten ja nuorten arkea ja ajankäyttöä Helsingissä. Tutkimuksen lähtökohtana oli kuvata tavallisen nuoren arkea välttämättä turhaa ongelmakeskeisyyttä. Tutkimus osoitti, että lasten elämä oli kiireistä ja ajanpuute oli lisääntynyt. Lapsilla oli paljon harrastuksia, ja harrastusten lisäksi suuri osa heistä vietti aikaansa internetissä, järjestöissä, yhdistyksissä tai kerhoissa. Näiden asioiden lisäksi Keskinen huomasi tutkimuksessaan ruotsinkielisten lasten ”myönteisen poikkeavuuden”. Ruotsinkieliset lapset viihtyivät koulussa suomenkielisiä paremmin ja viettivät enemmän aikaa perheidensä parissa. Hieman pienempien lasten arkea on tutkinut Taina Kyrönlampi-Koskinen (2007) väitöskirjassaan *Arki lapsen kokemana*. Kyrönlampi-Koskinen tutkittavina oli 5–7-vuotiaita lapsia. Kyrönlampi-Koskinen huomasi Keskinen tavoin, että lasten arki oli usein kiireistä. Pienten lasten kiire johtui usein vanhempien työn asettamista ehdoista, eikä lapsilla itsellään ollut mahdollisuutta vaikuttaa omaan kiireen kokemukseensa. (Kyrönlampi-Koskinen 2007, 23.)

Atte Oksanen (2008) on tutkinut 9–12-vuotiaita lapsia. Hän huomasi, että Suomessa lapset lopettavat leikkimisen aiemmin kuin muissa Pohjoismaissa. Minna Ruckenstein (2007, 103) taas on kyseenalaistanut lasten leikkien päättymisen. Hänen mukaansa lapset leikkivät hyvinkin pitkään varsinkin yksin ollessaan. Leikit ovat silti vähentyneet ja muuttuneet. Lisäksi nuorisokulttuuri ja kaupallisuus sävyttävät entistä nuorempien arkea. Terhi-Anna Wilska (2004) on huomannut nimenomaan 9–13-vuotiaiden lasten arkeen liittyvän kuluttamisen muutoksen. Tässä iässä lapset ottavat kuluttajina vaihteita nuorisokulttuurista, kun taas nuoremmat lapset ovat kuluttajinakin vielä selvästi lapsia.

Tämän tutkimuksen tarkoitus

Tämä tutkimus tarkastelee 3.–6.-luokkalaisten lasten arkea, ajankäyttöä ja hyvinvointia Helsingissä. Alun perin tutkimuksessa lähdettiin tarkastelemaan 9–12-vuotiaiden lasten arkea Helsingissä, mutta tutkimuksen edetessä määritelmä muutettiin kuvaamaan luokka-asteita, sillä lasten identiteetti näyttää perustuvan enemmän luokka-asteeseen kuin ikään. Identiteettiä rakennetaan ja muokataan suhteessa ympäristöön (Järventie 2008, 214), ja luokka on kouluikäisen lapsen tärkeimpiä ympäristöjä. Tästä huolimatta lasten arkeen, ajankäyttöön ja palveluihin vaikuttavia asioita suunnitellaan ja määritellään

aikuisten toimesta ikäryhmittäin. Tämän vuoksi raportissa on päädytty erittelemään tuloksia myös iän mukaan.

Tutkimuksen tärkeitä kiintopisteitä ovat lasten aktiivinen rooli palvelujen käyttäjinä ja arkensa määrittelijöinä sekä kehitysnäkökulma lapsuuteen. Kehitysnäkökulmassa pyritään ottamaan huomioon se, että lapsen tarpeet ja kompetenssit muuttuvat iän myötä, samoin hänen toimintansa sekä vuorovaikutus ympäristön kanssa. Lapsen identiteetti muodostuu prosessinomaisesti lapsen ja hänen ympäristönsä suhteesta sekä tarpeiden ja kompetenssin muutoksista (Järventie 2008, 213–214.) Kehitysnäkökulmaa mukaillen tutkimuksen tarkoitus on tarkastella lasta kontekstissaan: oman ikäisenään, omana itsenään ja omassa arjessaan. Pyrkimyksenä on tarkastella lapsia oman elämänsä parhaina asiantuntijoina. Lapsuus nähdään tilana, joka on todellisuutta lapsille juuri tällä hetkellä.

Tutkimuksessa arki määrittyy Liisa Horellia (2006, 11) mukaillen ihmisen subjektiiviseksi kokemukseksi omasta jokapäiväisestä elämästään. Ajankäyttöä taas tarkastellaan kokemuksena asioista, joita arkipäivään kuuluu, ei niinkään ajanjaksoihin jakaantuvina suoritteina. Hyvinvointi määrittyy Irmeli Järventien (2001) perushoiva-käsitettä mukaillen kokemuksiksi nukkumisesta, syömisestä ja liikkumisesta. Näiden lisäksi hyvinvointiin katsotaan kuuluvan arjessa jaksaminen ja arkeen vaikuttaminen.

Tutkimuksen tarkoituksena on tarjota kuvailevaa tietoa 3.–6.-luokkalaisten lasten arjesta, ajankäytöstä ja hyvinvoinnista Helsingissä. Vaikka analyysi on pääsääntöisesti kuvailevaa, analyysin kautta voidaan pohtia joi-takin tiettyjä miksi-kysymyksiä. Syynä tällaiseen kysymyksenasetteluun on se, että laajoihin aineistoihin tukeutuvaa kuvailevaa tutkimusta lasten arjesta ja ajankäytöstä ei ole.

Tutkimusraportti jakaantuu kahteen osaan. Ensin kuvaillaan lasten arjen jäsentymistä haastattelujen kautta (kolmas luku). Sitten tarkastellaan lasten arkea ja hyvinvointia kyselyaineiston valossa (neljäs luku). Arki ja hyvinvointi kietoutuvat toisiinsa; hyvä arki lisää hyvinvointia ja hyvinvointi pitää yllä tyytyväisyyttä arkeen (viides luku). Kyselyaineistoa tarkastellaan tässä tutkimuksessa näkökulmasta, jossa korostuu lapsen oma mielipide arjesta ja hyvinvointia lisäävistä tekijöistä. Aineiston kautta pohditaan, miten, missä ja kenen kanssa lapset viettävät aikaansa ja mistä palasista hyvä arki koostuu. Koko tutkimuksen läpäisevänä ideana on sekä antaa puheenvuoro lapsille itselleen että tarkastella arkea, ajankäyttöä ja hyvinvointia lasten omasta näkökulmasta.

2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin kahdessa osassa: ensiksi haastattelut syksyllä 2007 ja toiseksi kyselyt keväällä 2008. Haastattelut tehtiin kahdessa koulussa kahdella Helsingin alueella. Yhteensä haastatteluja tehtiin 32. Lapsista ei kerätty mitään taustatietoja, vaan kaikki saadut tiedot tulivat esille lapsen omassa puheessa. Lisäksi valmiita kysymyksiä esitettiin mahdollisimman vähän, jolloin keskustelun paino oli lapsen itsensä tuottamassa tiedossa.

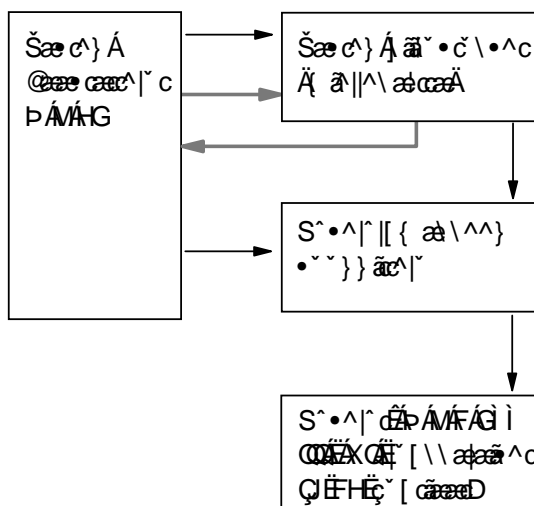
Tutkimusmenetelmien kuvaus

Survey-tutkimuksia kritisoidaan siitä, että niissä helposti unohtuu ihmisten arki ja konteksti (Seppänen 2001, 72). Kyselyt asettavat vastaajan tuottaman tiedon kyseenalaiseksi alistamalla sen tiettyihin valmiiksi määriteltyihin kaavoihin. Ihmisten oma tapa puhua jää taka-alalle, eikä kulttuurista ymmärrystä tutkijan ja tutkittavan välillä saavuteta. Lapset ovat usein vielä kaksinkertaisesti taka-alalla. Heihin liittyviä asioita kysytään heidän ympärillään olevilta aikuisilta, ja aikuinen tutkija on määritellyt etukäteen kysymyksenasettelun ja tutkimuksen lähtökohdat. Laadullista tutkimusta vaivaavat toisenlaiset ongelmat. Laadullisen aineiston analyysia on syytetty tutkijan mielivallasta (Räsänen 2006) ja siitä, ettei laadullinen aineisto ole tutkijan tulkinnoista vapaata (Bäcklund 2007, 130). Toisaalta voidaan pohtia, onko tutkimus koskaan tulkinnoista vapaata vai ohjaako tutkimusta ja tietoa aina jokin ennalta määrätynyt näkökulma. Pia Bäcklund (2007) on väitöskirjassaan esimerkiksi Michel Foucault'hon nojautuen kyseenalaistanut kokonaan tutkimuksen tulkinnoista vapaan objektiivisuuden. Hänen mukaansa kaikessa tutkimuksessa tutkijan esiymmärrys ja oma maailmankuva vaikuttavat siihen, miten ja mistä hän puhuu. Tässä tutkimuksessa yhdytään Bäcklundin näkemykseen tutkimuksen objektiivisuuden mahdottomuudesta ja tulkintojen läsnäolosta. Tutkimuksessa ei yritetä rakentaa täydellistä tai oikeaa kuvaa lapsista ja lasten arjesta vaan tulkita lasten arjen määrittelyjä ja kuvata mahdollisimman tarkasti niitä palasia, joista lapsen arki koostuu.

Tässä tutkimuksessa käytettiin sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Yhdistelemällä molempia menetelmiä pyrittiin ratkaisemaan niihin liitetyjä ongelmia. Laadullisen aineiston kautta lapset pääsivät mukaan määrittelemään tutkimuksen teemoja ja aiheita. Lasten määritelmien pohjalta rakennettu lomake tuki yhteistä kulttuurista ymmärrystä ja toi tutkimukseen uusia näkökulmia. Lasten haastatteluissa käytettiin miellekartta-

menetelmää (ks. myös Tuovila 2003). Siinä lapset määrittivät omaa arkeaan piirtämällä paperille asioita, joiden he kokivat kuuluvan omaan arkeensa. Nämä miellekartat ohjasivat keskustelua. Tutkijan tehtäväksi jäi kuunnella lapsia ja selvittää, millaisin käsittein he arjestaan puhuivat. Miellekarttojen ja haastattelujen avulla päästiin hieman lähemmäksi tilannetta, jossa tutkija ja tutkittavat puhuvat yhteistä kieltä. Useita eri tutkimusmenetelmiä yhdistelemällä saavutettiin parempi ymmärrys ja kattavampi kuva lasten arjen moninaisuudesta.

Kuvio 1. Erialaisten menetelmien kuvaus.



Ensimmäisiä lasten haastatteluja käytettiin sekä kyselylomakkeen rakentamiseen että seuraavien piirustustehtävien kehittämiseen. Lasten piirtämien miellekarttojen avulla kehitettiin myöhempiä haastatteluja, ja ne ohjasivat keskustelua tutkijan ja lasten välillä. Miellekartat myös auttoivat kyselylomakkeen suunnittelussa: kartoissa esiin tulleet asiat ja sanamuodot auttoivat löytämään oikeanlaisen kielen ja puhettavan. Näiden kolmen osa-alueen yhdistelmä tuotti monipuolisen menetelmän, jolla lasten arjen eri piirteet saatiin esiin.

Yhteiset määritelmät syntyivät vuoropuhelussa lasten kanssa. Lapset selittivät tutkijalle, miten he käyttävät puheessaan sanoja ja mihin he niillä viittaavat. Tutkija taas kysyi lapsilta, miten he ymmärsivät tutkijan esittämät käsitteet. Yhteisen kielen tarve näkyi hyvin tilanteessa, jossa lasten haastatteluissa käyttämät käsitteet muuttuivat lomakkeeseen vastatessa. Haastatteluissa oleilua kuvaavaksi käsitteeksi muodostui ”hengailu”, jota moni lapsi käytti puheessaan. Lasten vastatessa kyselyyn se kuitenkin muuttui muotoon

”chillailu”. Lapset eivät enää ottaneet tutkijan käyttämiä käsitteitä omikseen, vaikka olivat itse olleet mukana määrittelemässä käytettyjä käsitteitä. Käsitteiden määrittely on osa yhteisen ymmärryksen rakentamista. Haastattelujen kautta ymmärrysmaailma oli muotoutunut sen verran samanlaiseksi, että tutkijan oli mahdollista ymmärtää lasten käyttöön ottamia uusia käsitteitä ja sitä, miten ne liittyivät aiemmin käytettyihin käsitteisiin. Tutkijan ymmärrys joutui koetukselle internetin irc-gallerioista tutun irkkauskielen kanssa. Irkkauskieli on levinnyt tekstiviestien ja sähköpostien kautta lasten puheeseen. Irkkauskieli käyttää lyhenteitä, joiden alle kätkeytyy merkityksiä. ”LOL” esimerkiksi viestii siitä, että jokin asia on huvittava, hassu tai negatiivisessa mielessä naurettava. Suora käänös englanninkielisestä ilmaisusta olisi äänen nauramista (”laughing out loud”). Nämä esimerkit osoittavat, miten tärkeää oli paneutua yhteisen kielen ja ymmärrysmaailman löytämiseen. Kuinka erilaisin sanoin maailmasta olisikaan kyselylomakkeissa puhuttu, jos yhteisen kielen määrittely haastattelutilanteissa olisi jätetty väliin!

Laajoihin kyselyihin yhdistetyt laajat haastattelut ovat varsinkin lasten tapauksessa harvinainen yhdistelmä. Menetelmän vahvuus on juuri yhteisymmärryksen luomisessa ja yhteisen kielen löytymisessä. Laajojen haastattelujen kautta saatiin tietoa lasten elämästä ja tavoista määritellä omaa arkea, ja näitä hyödynnettiin tutkimuslomakkeen teossa. Lomakekyselyiden ongelmana on niiden yleensä huono_vastausprosentti. Tässä tutkimuksessa vastausprosentti oli hyvin suuri (86 prosenttia), joten erilaisten menetelmien yhdistäminen tuotti toivotun tuloksen.

Tutkijalla on aina olemassa esiymmärrys tutkimuskohteesta, joka vaikuttaa tutkimuksessa tehtäviin ratkaisuihin. Tutkijan tekemät ratkaisut ovat vain yksi tulkinta tutkittavien ihmisten maailmasta (Bäcklund 2007, 120). Tässä tutkimuksessa tulkintaa lasten arjesta ohjasi tulkinta lasten arjen positiivisuudesta. Varsinaisen esiymmärryksen ja haastattelujen jälkeen oli tietoinen ratkaisu välttää niin sanottua huolipuhetta. Kuva lasten arjesta pyrittiin rakentamaan niin, että se perustuu lasten omille arjen määritelmille. Tästä syystä on annettu tilaa lasten omalle kielelle, ja läpi tutkimuksen on käytetty joitakin haastatteluissa esiintyneitä puhekielisiä ilmauksia. Aineiston analysoiminen edellyttää näkökulman siirtämistä ja tieteellisten käsitteiden käyttöä. Analyysi on tieteen kielellä esitetty tutkijan tulkinta lasten arjesta, mutta tutkija ei missään vaiheessa luovu tavoitteestaan ymmärtää lasten kokemukSELLISTA todellisuutta. Lasten puheen ja laajan kyselyaineiston analyysin kautta kuva lasten todellisuudesta tarkentuu. Tästä huolimatta lasten todellisuus näyttäytyy tässäkin tutkimuksessa tutkijan tulkintojen kautta.

Haastattelujen toteuttaminen

Opettajat valitsivat haastateltavat oppilaat omatoimisesti. Haastatteluihin osallistuvien lasten toivottiin olevan tavallisia helsinkiläisiä lapsia, jotka pystyisivät keskustelemaan tutkijan kanssa. Toiveen perusteena oli se, ettei haastattelujen ensisijaisena tarkoituksena ollut tehdä monipuolista läpileikkausta helsinkiläislapsista vaan toimia esitutkimuksena lomakekyselylle. Tästä syystä ei haitannut, vaikka haastatellut lapset olisivat olleet esimerkiksi verbaalisesti lahjakkaampia kuin lapset keskimäärin.

Opettajien tavat valita haastatteluihin osallistuvat lapset olivat moninaiset. Osa opettajista arpoi lapset, osa taas valitsi luokan ”tavallisimmat” esimerkiksi harrastusten määrän perusteella. Lapset olivat pääsääntöisesti innokkaita ja aktiivisia haastateltavia, joilla oli paljon kerrottavaa omasta elämästään. Yksi lapsista kertoi haastatteluamuna olevansa niin väsynyt, ettei jaksaisi kertoa mitään arkipäivistään. Silti hän halusi ehdottomasti osallistua haastatteluun. Hänelläkin oli kerrottavanaan tarina, vaikka siitä tuli lyhyt.

Pirjo Turtiainen (2001, 27) ja Annu Tuovila (2003) kokivat omissa tutkimuksissaan tärkeäksi luoda haastattelutilanne lasten kanssa mahdollisimman epämuodolliseksi ja rennoksi. Samaan pyrittiin tässäkin tutkimuksessa. Haastattelut tehtiin koulussa kouluajalla, ja niihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Lapsia motivoitiin kertomalla haastattelujen tuottavan tärkeää tietoa lasten elämästä; todettiin, että he tietävät enemmän kuin haastattelija (ks. myös Turtiainen 2001). Lapsille painotettiin, että haastattelut ovat luotamuksellisia eivätkä kantaudu muiden korviin. Haastattelupaikkana oli yhdessä koulussa vararehtorin huone ja toisessa koulussa kirjasto. Kirjastossa oli enemmän häiriötekijöitä, koska koulun oppilaat olivat tottuneet käyttämään kirjastoa omatoimisesti myös oppituntien aikana. Keskeytyksistä huolimatta haastattelut sujuivat kuitenkin hyvin, eikä lapsilla ollut kiire mihinkään. Poissaolo oppitunneilta saattoi olla yksi syy haastatteluissa viihtymiseen, mutta lapsilla ei ollut kiire myöskään välitunneille. Ainoastaan ruokailuun ehtimisestä huolehdittiin tarkasti.

Haastatteluissa käytettiin lapsia osallistavaa menetelmää, jota on aiemmin käyttänyt ainakin Annu Tuovila (2003). Kuten Tuovilankin tutkimuksessa lapsille annettiin haastattelun alussa paperi ja kyniä ja heitä pyydettiin piirtämään haastattelun teemoista. Tässä tutkimuksessa piirtämiselle annettu teema oli: ”Kerro, mitä asioita tavalliseen koulunjälkeiseen arkipäivään kuuluu”. Jos lapsen oli hankala päästä vauhtiin, tehtävänantoa täsmennettiin ehdottamalla aiheeksi sellaisia asioita, joita lapsi tekee päivittäin. Piirtämiselle ei annettu mitään kriteerejä, vaan lapsi sai piirtää paperille kaiken, mitä mieleen tuli. Osalle lapsista arkipäivään kuuluivat myös esimerkiksi lomat ja muualla asuvat sukulaiset. Ennen piirtämisen aloittamista lapselle näytettiin tutkijan tekemä esimerkkipaperi, ja sitten lapselle annettiin aikaa oman

piirustuksensa tekemiseen. Tuovilan (2003) kokemusten perusteella lapsille annettiin vapaat kädet itselle merkityksellisten asioiden esiin nostamiseksi. Lapsille ei siis haluttu antaa valmiita ehdotuksia piirrettävistä asioista. Tutkijan tehtävänä oli varmistaa, että hän ymmärsi lasten ajatukset. Joissakin haastattelutilanteissa piirtäminen sujui niin, että ensin lapset piirsivät kaiken ja sitten asioista keskusteltiin yhdessä. Suurin osa kuitenkin piirsi ensin tärkeimmät arjen asiat, joista keskusteltiin. Keskustelu toi lasten mieleen lisää asioita, joita he lisäilivät piirustuksiinsa.

Piirtämisen lisäksi lapsille annettiin mahdollisuus pisteyttää piirtämässä asiat. Pisteitä sai antaa nollassa neljään, ja halutessaan sai antaa myös miinus pisteitä. Pisteitä annettiin joko liimaamalla haluttu määrä tarroja tai piirtämällä kynällä haluttu määrä pisteitä tai palloja piirretyn asian viereen. Pisteiden avulla saatiin selville, miten lasten kertomat asiat kytkeytyivät toisiinsa (ks. myös Tuovila 2003). Yleensä haastattelija toi keskustelun loppupuolella mukaan muutamia etukäteen määriteltyjä teemoja. Haastattelija kysyi esimerkiksi iltapäivätoimintaan osallistumisesta sekä koetti saada lapsen itse määrittelemään, kokeeko hän olevansa lapsi vai nuori ja ovatko lapsen vanhemmat asettaneet hänen liikkumiselleen rajoja.

Lasten piirustuksista tuli hyvin erilaisia. Osalla kuvat olivat värikkäitä, osalla taas hyvinkin hillittyjä. Suuri osa lapsista aloitti piirtämisen sanomalla, etteivät he ole hyviä piirtäjiä. Lasten epäilyt omista taidoista karisivat, kun heille sanoi, ettei heidän piirtämiään töitä arvostella mitenkään. Lisäksi lapsille annettiin vaihtoehtoksi kirjoittaa, jos piirtäminen tuntui ylivoimaiselta. Ainoastaan yksi lapsi valitsi kirjoittamisen.

Haastatteluilla oli tutkimuksessa kaksi tehtävää. Niiden tarkoituksena oli toisaalta tuottaa tietoa kyselylomakkeen tarpeisiin ja toisaalta testata haastattelumenetelmää. Haastattelumenetelmä osoittautui erittäin toimivaksi. Lasten kanssa oli helppo jutella, kun he olivat itse saaneet päättää, mistä puhuttiin. Tämä ei kuitenkaan sulkenut pois vaikeista tai aroista asioista puhumista. Kun lapset olivat ensin puhuneet itse määrittelemistään asioista, he vastasivat helposti ja luontevasti myös muihin kysymyksiin. Menetelmällä voitiin myös varmistua siitä, että lasten kanssa puhutaan samaa kieltä. Lisäksi haastattelujen avulla paljastui niitä teemoja, joita kyselylomakkeella kannattaa kysyä.

Haastatteluanalyysin kuvaus

Haastattelut analysoitiin kertomalla tarina, johon kaikki 32 haastattelua on yhdistetty. Tarinan tarkoitus on kuvailla lasten arjen tyypillisiä piirteitä. Tämä analyysimenetelmä juontaa juurensa yleensä määrällisessä aineistossa käytettyyn keskilukutarkasteluun (esim. Heikkilä 1998), jossa aineiston kes-

kiluvut tekevät näkyväksi ”tyypillisen tarinan”. Tässä tutkimuksessa keskilukutarkastelu on käännetty laadullisen aineiston analyysimuodoksi. Tyypillisen tarinan tarkoituksena on esittää tyypillinen kuva arjesta, ei etsiä eroja lasten väliltä.

Haastattelujen analyysissa päädyttiin tällaiseen menetelmään, koska haastatteluissa annettiin lapsille paljon määrittelyvaltaa siitä, miten ja mitä he haluavat omasta arjestaan kertoa. Lapsille siirretyn määrittelyvallan haluttiin näkyvän myös haastattelujen analyysissa, ja tästä syystä ei haluttu lähteä tulkitsemaan ja selittämään lasten vastauksia liikaa. Kertomalla puhekielinen tarina saatiin lasten ääni kuuluviin ja löydettiin erittäin tyypillinen, positiivisessa mielessä ”tavallinen tarina” lasten arjesta.

Tarina ei itsessään ole kenenkään yksittäisen lapsen vaan yhdistelmä eri haastatteluista. Haastattelujen pohjalta kirjoitetun tarinan fiktiiviselle minäkertojalle on annettu nimeksi ”Vieno”. ”Vieno” pystyy edustamaan molempia sukupuolia, sillä haastatellut tytöt ja pojat jäsensivät arkipäiväänsä jopa hämmästyttävän yhdenmukaisesti. Vaikka tyttöjen ja poikien sekä eri-ikäisten lasten arjessa ja ajankäytössä on eroja, olivat kolme tärkeintä pääelementtiä koti, kaverit ja harrastukset lähes kaikille lapsille tärkeitä. Kaikki haastatellut lapset mainitsivat kaverit ja harrastukset. Osalta jouduttiin kysymään kodista, jolloin lapset kertoivat kodin kuuluvan niin oleellisesti heidän elämäänsä, ettei sitä ymmärretty erikseen mainita. Näiden lasten haastatteluissa koti jäi vähemmälle huomiolle.

Tarinassa on painotettu lasten arkipäivistä niitä asioita, jotka nousivat esille useassa haastattelussa. Lisäksi ”Vieno” on laitettu kertomaan erilaisista päivistä, jolloin saadaan näkyviin eroja esimerkiksi paljon harrastavien ja vähemmän harrastavien lasten välillä. Tarinan tarkoituksena on kurkistaa lasten kokemuksiin heidän omasta arjestaan, mutta tarinassa on viitteitä myös tulevaan, tarkempaan kyselyaineiston tarkasteluun.

Kyselyjen toteuttaminen

Kyselyt toteutettiin otantatutkimuksena. Otantamenetelmänä käytettiin satunnaistettua ryväotantaa, jossa perusjoukkona olivat kaikki Helsingin 3.–6. luokat. Otantaohjelmaan (APL) sijoitettu laskentakaava poimi satunnaisjärjestyksessä luokkia sekoitetusta järjestyksestä, kunnes asetettu tavoitelukumäärä täyttyi. Tavoitelukumääräksi asetettiin tietty määrä luokkia jokaiselta luokka-asteelta, jolloin saatiin tasainen jakauma kaikista ikäryhmistä. Kaiken kaikkiaan mukaan valikoitui 70 luokkaa 46 eri koulusta. Lomakkeet (ks. liite) lähetettiin paperiversioina luokkien opettajille. Sekä opettajille että lapsille lähetettiin lomakkeen mukana saatekirje. Opettaja keräsi luokkansa vastaukset ja postitti ne takaisin. Kaiken kaikkiaan lomakkeita lähetettiin 1500

kappaletta ja palautettiin 1288 kappaletta. Kokonaan vastaamatta jätti viisi luokkaa, joista kolme oli kolmansia luokkia, yksi neljäs luokka ja yksi kuudes luokka. Lopullisessa aineistossa oli mukana 65 luokkaa 43 koulusta. Kaiken kaikkiaan vastaamatta jätti yhteensä 122 lasta.

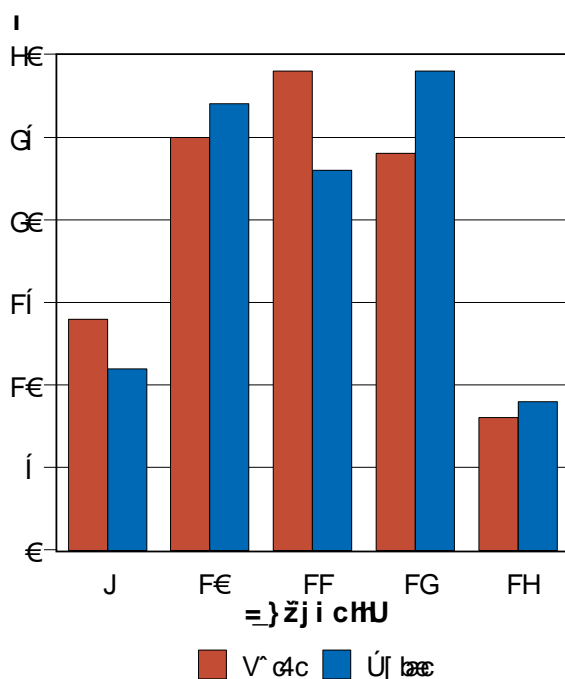
Lomakkeen kysymyksiä testattiin etukäteen. Testaus suoritettiin viidennen luokan oppilaiden kanssa yhden oppitunnin aikana. Tämän lisäksi lomaketta testattiin kahdella kolmasluokkalaisella oppilaalla, jotka kommentoivat lomakkeen kysymyksiä vielä viidennen luokan kanssa käydyn testauksen jälkeen. Näistä testeistä saadun palautteen pohjalta joidenkin kysymysten muotoa muutettiin ja osa kysymyksistä poistettiin kokonaan. Testauksen tuloksena muutettiin esimerkiksi kysymyksiä alkoholin juomisesta ja perhetyypistä. Ensin mainittu oli alun perin muodossa ”olen maistanut alkoholia”. Moni lapsi kertoi testausvaiheessa maistaneensa alkoholia joko vahingossa tai luvalla esimerkiksi kastamalla pikkurillin viinilasiin. Maistaminen sanana miellettiin vahingoksi ja nimenomaan maun testaamiseksi. Alkoholin juomisen lapset mielsivät niin, että on oltava omaa juomaa, jota oikeasti juo, eikä vain maista toisen juomasta. Samoin perhetyyppejä kysyttäessä vastausvaihtoehtoista puuttui ensin vaihtoehto ”asun vuorotellen molempien vanhempien luona, vaikka vanhempani ovat eronneet”. Monet lapset kokivat tämän vastausvaihtoehdon puuttumisen ongelmalliseksi ja sanoivat valitsevansa vaihtoehdon ”äidin ja isän kanssa”, vaikka vanhemmat olisivatkin eronneet. Jos vaihtoehtoa ei olisi lisätty, kyselyssä olisivat jääneet kokonaan piiloon eronneiden perheiden lapset, joiden asuminen jakaantuu tasaisesti molempien vanhempien kesken.

Lomake koostui sekä avoimista että strukturoiduista kysymyksistä ja väittämistä. Taustamuuttujina lapsilta kysyttiin ikää, sukupuolta, sisarusten olemassaoloa, perhetyyppejä, asuinalueita sekä kotikieliä. Tutkimus kohdistui yleisesti kaikkiin helsinkiläisiin 3.–6.-luokkalaisiin lapsiin, eikä tutkimuksessa haluttu korostaa mitään tiettyä erityisryhmää. Tästä syystä tutkimusraportissa ei käsitellä esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia lapsia omalla luokkanaan. Myöskään lasten asuinalueiden vaikutusta arkeen ei tarkastella systemaattisesti kaikkien teemojen osalta, vaan tarkastelussa keskitytään lasten iän ja sukupuolen mukanaan tuomiin eroihin. Lomakkeen testaamisesta huolimatta haasteellisiksi kohdiksi muodostuivat väittämäkysymykset. Lasten vastaukset väittämäkysymyksissä perustuivat usein juuri koettuihin asioihin, jolloin lähipäivien todellisuuteen peilautui esimerkiksi sen miettiminen, syökö lapsi usein kotona iltaruoaan. Tästä huolimatta väittämäkysymyksistä saadaan mielenkiintoista ja tärkeää tietoa lasten omasta arjesta.

Kyselyaineiston kuvaus

Kaiken kaikkiaan aineistossa oli 1288 lasta. Tyttöjä ja poikia oli yhtä paljon. Vastanneet lapset olivat iältään yhdeksästä kolmeentoista. Tämä selittyy tutkimuksen ajankohdalla: keväällä kaikki kolmasluokkalaiset olivat jo täyttäneet yhdeksän vuotta ja osa kuudesluokkalaisista oli jo ehtinyt täyttää 13 vuotta. 13-vuotiaat olisi voitu sisällyttää 12-vuotiaisiin, koska hekin kävivät kuudetta luokkaa. Aineiston jatkoanalyysissä käytettiin ikäryhmiä luokkasteiden sijaan, joten 13-vuotiaat olivat omana ryhmänään, vaikka ryhmän koko jäikin pieneksi.

Kuvio 2. Tytöt ja pojat ikäryhmittäin (N = 1274).



Alueittain tarkasteltuna lapset jakaantuivat melko tasaisesti. Asuinaluetta selvitettiin avoimella kysymyksellä. Lasten piti ilmoittaa sen kaupunginosan nimi, jossa he asuivat. Osa lapsista ilmoitti kaksi eri kaupunginosaa, jos vanhemmat olivat eronneet mutta lapsi asui tasaisesti molempien vanhempiensa luona. Silloin mukaan koodattiin ensin mainittu kaupunginosa. Tällaiseen ratkaisuun päädyttiin, koska läheskään kaikki kahdessa paikassa asuvat lapset eivät erotelleet molempia asuinalueitaan.

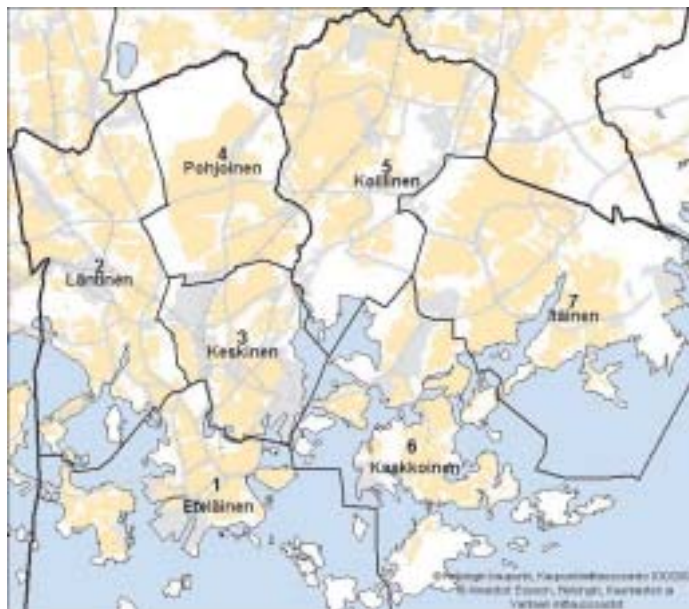
Tilastollisen tarkastelun helpottamiseksi lasten antamia tietoja tarkastel-

laan suurpiireittäin, vaikka tällä tarkastelutavalla on heikkoutensa. Suurpiirit eivät anna kattavaa kokonaiskuvaa alueiden erilaisuudesta, sillä suurpiirien sisällä on hyvin erilaisia alueita. Tämä saattaa luoda vaikutelman Helsingin eri alueiden samankaltaisuudesta. Suurpiireittäin tarkastelu tuo kuitenkin näkyviin joitakin signaaleja kaupungin eri osien ominaispiirteistä. Suurpiireittäin tehtävään tarkasteluun päädyttiin myös siksi, ettei aineisto taipunut enää suurpiirejä pienempien alueiden tarkasteluun.

Taulukko 1. Lasten määrät suurpiireittäin.

Suurpiiri	Prosenttiosuus
Eteläinen	11
Läntinen	12
Keskinen	10
Pohjoinen	12
Koillinen	24
Kaakkoinen	5
Itäinen	21
Helsinki	4
muualla	1

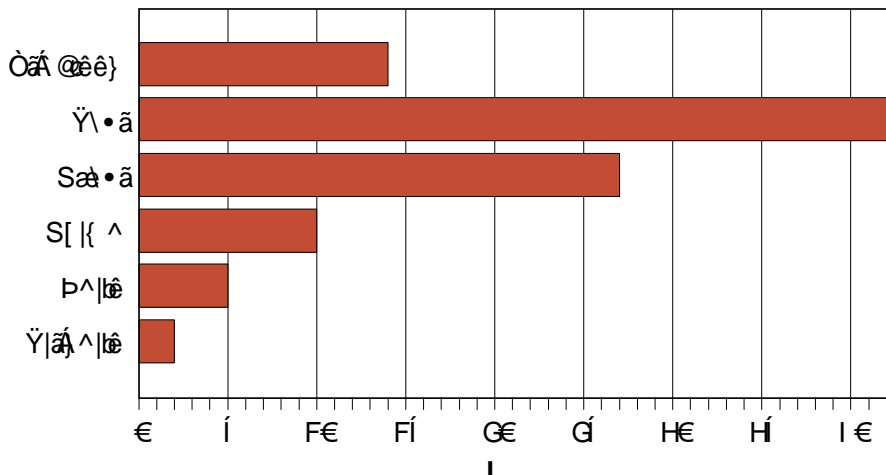
Helsingin suurpiirit.



Lapsista 67 prosenttia asui molempien vanhempiensä luona. Toiseksi suurin osa lapsista (17 prosenttia) asui molempien vanhempiensä luona vuorotellen, vaikka vanhemmat olivat eronneet. Äidin kanssa asui 14 prosenttia vastanneista. Tässä joukossa olivat myös ne, jotka mainitsivat äidin lisäksi isäpuolen myöhemmissä vastauksissaan. Sama pätee myös isän kanssa asuviin lapsiin, vaikka näitä lapsia olikin vain reilu prosentti kaikista vastanneista. Muiden aikuisten kanssa kertoi asuvansa 0,6 prosenttia vastanneista ja äidin, isän ja muiden aikuisten sukulaisten kanssa 0,5 prosenttia vastanneista. Erilaiset perheet luokiteltiin neljään eri luokkaan. Perhetyypeiksi on eroteltu molempien vanhempien kanssa asuvat lapset (ydinperhe), vuorotellen molempien vanhempiensä luona asuvat (vuoroasuva perhe), äidin kanssa asuvat lapset (yksinhuoltajaperhe) ja muissa perhetyypeissä¹ asuvat lapset (muu perhe).

Lapsista 32 prosentilla oli veli tai veljiä, 30 prosentilla oli sekä veljiä että siskoja ja 28 prosentilla oli sisko tai siskoja. Lapsista 30 prosentilla oli 11–15-vuotiaita sisarusia ja 27 prosentilla 6–10-vuotiaita sisarusia. 17 prosenttia kertoi sisarusten olevan 16–20-vuotiaita, ja 16 prosentilla sisaruset olivat 0–5-vuotiaita. Yli 20-vuotiaita sisarusia oli yhdeksällä prosentilla vastanneista lapsista.

Kuvio 3. Lasten sisarusten lukumäärä (N = 1288).



Yhtenä taustamuuttujana lapsilta kysyttiin kotona puhuttuja kieliä. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin suomi, ruotsi, somali, viro, venäjä, englanti ja avoin vastausvaihtoehto. Yksittäiset lapset puhuivat esimerkiksi arabiaa, ranskaa,

¹ Muihin perhetyyppeihin kuuluviksi luettiin isän kanssa asuvat lapset, muiden aikuisten kanssa asuvat lapset sekä äidin, isän ja muiden aikuisten kanssa asuvat lapset.

espanjaa, vietnamia tai albaniaa. Lapset saivat halutessaan valita useamman kielen. Lapsista 94 prosenttia puhui kotonaan suomea. Englantia puhui yhdeksän prosenttia lapsista, ruotsia kuusi prosenttia, somalia neljä prosenttia, venäjää kolme prosenttia, viroa yksi prosentti ja muita kieliä yhteensä viisi prosenttia.

Kyselyaineistoa tarkastellaan kahdesta eri näkökulmasta. Ensin tarkastellaan lasten arkea ja siihen kuuluvia asioita. Tästä siirrytään tarkastelemaan lasten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Kahden näkökulman jaotteluun päädyttiin kyselylomakkeen rakenteen takia. Vaikka näkökulmat on erotettu, ne kytkeytyvät toisiinsa; hyvä arki ylläpitää hyvinvointia ja hyvinvointi mahdollistaa tavallisen arjen sujumisen. Tutkimuksen pääpaino on arjen kuvaamisessa, jota luvut hyvinvoinnista täydentävät.

3 Lasten arki haastattelujen valossa

Vienon arkipäivä

Usein mun arkipäivät vaihtelevat viikon aikana. Joinain päivin on tosi kiire, ku on harrastuksii ja kouluu pidempää. Toisin päivin taas on rennompaa ja ehtii tehdä kaikkee tärkeetä, kuten olla kavereiden kanssa. Sellaisin päivin, ku mulla ei oo mitään harrastuksii, mä meen usein heti koulun jälkeen kaverin luokse tai sit kaveri tulee meille. Me ehkä jopa tehään läksyt yhdessä, mut ainakin me leikitää tai pelataa jotain. Sit me ollaa kans tosi paljo ulkona. Sit kyl mä joskus oon ihan yksinkin kotona, sillon mä yleensä teen vaan läksyt, syön ja oleilen, katon just ehkä telkkarii tai sellasta.

Joinain päivin, yleensä sillon, jos on jotain harrastuksii, joko mulla tai mun kaverilla, niin mä tuun yksin kotii, teen läksyt, syön välipalan ja ehkä luen jotain tai katon telkkarii. Sit mä yleensä lähen harrastuksii. Harrastukset alkaa yleensä siin neljän jälkeen mut kuitenkin ennen kuutta, joten joskus ei kauheesti ehdi mitään muuta koulun jälkeen tehdä, kun vaan lähtee harrastuksini.

Jos on sellanen päivä, ett on paljo harrastuksii, nii sit kavereiden kanssa ei ehdi niin paljoo olla, mut onneks harrastuksiss on myös omat kaverit. Sellaisina päivinä, ku ei ehdi olla tarpeeks kavereitten kaa, kyl joskus tuntuu, ett harrastukset vie liikaa aikaa.

Kaikkin päivin mä yritän syödä välipalan. Ihan vaan tavallist leipää ja jugurttia, joskus ehkä jotain toasteja tai semmoisii. Äiti laittaa mulle joskus eväät, jotain hedelmii tai sellaisia, jos on kiire harrastuksiin. Mut jos on tosi kiire, mä saatan kyl käydä jossain kahvilassa tai syödä jotai herkkui tai jotain. Joskus ei ehdi syödä mitää lämmitä ruokaa ennen harkkoja, mut sillon pitää vaan syödä jotain leipää. Joskus, jos äiti tai isä on kotona, niin ne laittaa ruokaa, kun mä tuun koulusta. Sillon ei tartte syödä ollenkaan mitään välipalaa.

Onneks suurin osa mun harrastuksist on sellaisii, jotka mä oon ite valinnut. Jotkut niist on sellasii suurii haaveita, joita mä harrastan ihan innoissani. Osa taas on sellaisii, joita mä harrastan, koska oon aina niitä harrastanu. On mulla ollu myös sellaisii harrastuksii, jois mä oon käyny koska joku muu on halunnut, mut onneks harrastuksii voi sit joskus myös lopettaa. Suurimmaks osaks mun kaikki harrastuk-

set on tosi kivoja, koska niis on paljo kavereit ja koska mä oon saanu ihan ite valita mun harrastukset.

Sellasiin asioihin mitä mä teen arkisin vaikuttaa myös se, onks koulus paljon läksyjä. Jos on jotain helppoi juttui, ne on kiva tehdä ensin pois, mutta vaikeemmat asiat on tehtävä sit illall äidin tai isän kans. Toisaalt iltapäiväl on kiva, kun on aikaa olla kavereitten kaa, ni silloin kyl läksyt saa suosiol jäädä myöhempään. Erityisen kurjaa on kokeisiin luku, koska silloin ei ehdi olla kavereitten kanssa yhtään nii paljo ku muuten. Läksyt kuitenkin voi tehdä silloin, kun niihin on aikaa.

Onneks mun ei tarte tehdä kotitöitä kovin paljo. Yleensä vaan silloin ku äiti tai isä pyytää. Sillonki ne on yleensä vaa jotain tiskikoneen tyhjennyst tai semmost. Joskus kyl joutuu oikeesti siivoomaan, yleensä silloin, jos oma huone on ihan kauheen sotkunen. Sillon ku meil oli koira ja kaneja nii silloin mä jouduin siivoomaan tosi paljo enemmän. Muutenkin piti olla kotona iltapäiväl viemäs koira ulos ja antamas sille ruokaa. Toisaalt nyt, ku meil ei enää oo koiraa, niin must on tosi kiva käydä ulkoiluttamas mun kaverin koiraa.

Mä joudun oleen aika harvoin ihan yksin. Sillonkin ku äiti ja isä on töissä nii mä oon kavereitten kans. Sillon ku mun isommat sisarukset asu kotona, niin silloin jopa tuntu, ettei saa koskaan olla yksin, vaik joskus olis halunnutki. Jos mä kuitenkin oon yksin koton, nii mä yleensä luen jotai, katon telkkarii, pelaan tai teen läksyi. Joskus on jopa iha kiva piirtää tai rakennella jotain yksin. Tietokoneen pelaaminen on kivempaa yksin, mutta kavereitten kans on kivempaa pelata vaik jotain pleikkaa. Joinain päivin mikää ei oikein oo kivaa yksin ja joinain päivin mä viihdyn ihan hyvin yksikseni. Kyl mä sitte joskus oon tietokoneel muutenki ku pelaamassa, katon jotain koulujuttuja, luen sähköpostia tai mesetän. On mul sitte myös jotai sellasii sivusto, joil mä käyn.

Parin kaverin kanssa on sit kiva vaan hengailta ja jutella. Joskus me hengailtaan jossai kauppakeskuksis tai semmoisis paikois, mut kyl me käydää joskus jossain kirjastossakin. Aika tosi paljon me ollaa ulkonakin, saatetaa vaa kävellä ympäriinsä ja jutella. Oon mä myös joskus käyny jossain NUTA:lla (nuorisotalolla) mut aika harvoi kuitenkin. Sisäl voidaa ehkä pelata jotai, pleikkaa tai lautapelei tai sit leikkii jotai hauskoil leikkei. Usei me keksitää ite kaikkii kivoil leikkei, tosi vähä enää jaksaa leikkii millään legoil tai semmosil, vaik kyl niilki voi joskus leikkii. Mut kyl ku mun kavereilla on pikkusiskoi ja –veljii ni sit niitten kaa voi kyl viel leikkii.

Sit joskus me saatetaa olla isommal porukal ulkon, ja sillo me leikitää sit kaikkee kirkkistä tai lumisotaa tai keinupersistä. Joskus me pelataa jotain jalkapalloo tai sählyy tai jotain sellast. Vähä pienem-

mäl porukal me saatetaa leikkii sit jotai hippaa tai semmost tai sit vaan esim keinutaa.

Äiti ja isä on aika tarkkoja siitä, mis mä oon. Mulla on jotain rajoja, ett jos mä meen vaik johonkin vähän kauemmas niin mun pitää soittaa ja kysyy lupa, mut kyl mä sit saan aika paljon liikkua yksinki. Jotkut harrastuksetkin on niin kaukana, et niihin on pakko mennä jollain bussil tai jollain. Vaik kyl äiti tai isä tai jonkun kaverin äiti tai isä joskus vie ja hakee harrastuksista. Ärsyttävintä toi harrastuksiin lähtemine on viikonloppusin, kun pitää jaksaa herätä jotain tosi aikasin. On mun äiti ja isä myös aika tarkkoja siitä kuinka paljon mä oon tietokoneella. Joskus mulla oli tosi tiukat säännöt, et vaan joku pari tuntii per päivä. Nykyisin mä jo tiedän, milloin pitää lopettaa, kun mulla on tullu joskus pää tosi kipeeksi, kun mä oon ollu liian kauan koneella.

Koton must on useinki tosi kiva vaa olla, saa olla iha tekemättä mitää. Perheen kans me katotaa vaa telkkarii ja syödää ja sellast iha tavallist. Joskus me saatetaa käydä jossai elokuvis tai vuokrata joku elokuva, mut aika paljo aikaa menee kaikkien harrastusii ja kaikkeen sellasee. Illal mä meen usein nukkuun viimestää yheksältä, mut kyl joskus tulee luettuua tai katottuu esim telkkarii pidempääinki. Yleensä viimestää puoi yheltoista pitää sammuttaa valot. Joskus mua kyl sit väsyttää aamusin tosi paljon.

Joskus sillon nuorempana mä olin jossai iltapäivätoiminnas mukana, mut se oli kyl vähä tylsää. Siel ei ollu oikei kavereit, ja sit ne ohjaaajtki oli välil aika huonoi. Toisil oli tosi kova kuri ja toiset anto meiän tehä mitä vaa. On paljo kivempaa, ku saa olla tälleen aika vapaasti. Kyl mä voisin johonki iltapäivätoimintaan vielä mennä, jos siel vaa ois tarpeeks kavereit ja sellast aika vapaata ja järkevää toimintaa.

Mä oon kyl aika tyytyväinen mun arkipäivii, joskus on kiireempi ku joskus muulloi, mut useimmiten on kivaa. Mä en aina oikee tiedä oonko mä lapsi vai nuori, mä oon vähän sellanen puoliteini. Joissai tilanteis mä oon viel iha lapsi ja sitten taas joskus, esimerkikäs kavereitten kans, jo iha nuori. Lapsen saa onneks kuitenkin olla siihen asti, et täyttää kaheksantoist vuotta.

Lasten haastattelut olivat hyvin paljon toistensa kaltaisia. Lapset nostivat esille omat harrastuksensa sekä kaverit. Suurin osa mainitsi myös kotona tehtävät asiat, kuten lemmikit, läksyt tai kotityöt. Arkipäivien työnjakoa pidettiin suurimmaksi osaksi hyvänä. Lapset kokivat saavansa itse määritellä omia tekemisiään, eikä kaikkea tarvinnut aina jaksaa. Haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että vaikka lasten arjessa ja ajanviettotavoissa on paljon eroja, heillä on selkeä kuva asioista, joita he itse haluavat arjessaan vaalia.

Monilla lapsilla oli haastatteluja aloitettaessa pelko piirtämisestä. Eräs lapsi kysyi, saako hän piirtää tikku-ukon, ja toinen kertoi heti alkuun olevansa huono piirtäjä. Lasten pelko siitä, etteivät he osaa piirtää, kertoo jotakin lasten arjen suorituskeskeisyydestä. Kaikki asiat mitataan, arvioidaan ja arvostellaan. Kun lapsille sanoi, ettei tuotoksia arvioida eikä tutkijakaan ole piirtänyt mainittavan ”hyvää” esimerkkikuvaa, he alkoivat piirtää innokkaasti.

Lapset osasivat kertoa väsymyksistään, syömisistään ja tekemisistään hyvin konkreettisesti. Eräs 12-vuotias poika kertoi esimerkiksi, että hän oli rajoittanut tietokoneen käyttöä huomattuaan sen aiheuttavan päänsärkyä. Myös väsymyksen kokemuksiin suhtauduttiin asiantuntevasti. Väsymyksen tunteiden tiedettiin johtuvan liian vähästä nukkumisesta ja tunteeseen reagoitiin eri tavoin. Osa lapsista nukkui päiväunia, ja osa odotti viikonloppua, jolloin sai nukkua pidempään. Toisaalta lasten asiantuntemus oman arkensa alueella tulee selvästi esiin heidän määritellessään oman toiminnan rajoja esimerkiksi siinä, mitä erikokoisissa kaveriporukoissa on mahdollista tehdä.

Kaikkien lasten puhe arjessa tehtävistä asioista oli hyvin samankaltaista. Tästä samankaltaisuudesta huolimatta haastatteluissa oli myös nähtävissä kehitysnäkökulman mukaista eroa eri-ikäisten välillä siinä, miten asioista puhuttiin. Nuorimpien lasten puheessa korostuivat koti ja vanhempien sääntely; lasten omat tarpeet, kyvyt ja toiminta sijoittuivat kodin ja vanhempien ympärille rakentuneeseen maailmaan. Vanhempien lasten tarpeet ja toiminnan kohteet olivat jo selvemmin kavereissa ja kodin ulkopuolisessa maailmassa. Tämä ei tarkoita mustavalkoisesti sitä, että kaverimaailma sulkisi pois kodin maailmaa tai toisinpäin, vaan sitä, että painopiste siirtyy lapsen kasvaessa.

Haastatteluissa tuli esiin eroja muun muassa lasten elinpiirien laajuudessa. Keskustan alueella kaikenikäisten lasten elinpiirin rajat olivat liukuvat kuin lähiössä. Keskusta-alueella näyttää olevan vaikeampaa löytää tarkkoja ja turvallisia rajoja. Vilkaasti liikennöidyt kadut limittyvät toisiinsa, ja ihmis- ja autopaljous vievät lapsen huomion. Lapsen elinpiiri saattaa rajoitua oman talon pihapiiriin, sillä pidemmälle vedettyjä rajoja on mahdoton hahmottaa. Se, että lapsi on pakotettu viettämään aikaa kotona ja kodin läheisyydessä, saattaa ohjata lapsen tarpeita ja vaikuttaa hänen kykyihinsä. Toinen mielenkiintoinen asia koskee lasten ajatus- ja kokemusmaailman rajoja. Lapset muistavat ja kertovat helposti asioista, joita heille on juuri tapahtunut. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten haastatellut lapset kertoivat leikkivänsä ulkona lumisotaa. Haastattelua edeltäneellä viikolla oli ollut muutama sentti lunta maassa, jolloin lapset varmasti olivat leikkineet lumisotaa. Haastattelu-päivänä lunta ei ollut, mutta lapset kertoivat sen olevan asia, jota kavereiden kanssa tehdään. Tällainen lyhyeen ajanjaksoon kiinnittyvä ajattelu ei mitenkään vähennä lasten sanoman tärkeyttä, mutta se on syytä ottaa huomioon oikean kontekstin löytämiseksi.

Haastattelujen kaksi ydinteemaa olivat harrastukset ja kaverit. Näitä molempia asioita lapset myös problematisoivat, kun niistä keskusteltiin. Lapsia mietityttivät harrastusten epäinhimilliset ajankohdat ja pakotettuna harrastaminen. Yksi haastatelluista oli luopunut harrastuksestaan, sillä harjoitusta oli ensin myöhään perjantai-iltana ja heti perään aikaisin lauantai-aamuna. Tämä ei motivoinut jatkamaan, joten poika lopetti harrastuksensa kokonaan. Toinen (12-vuotias poika) oli luopunut uintiharrastuksestaan, sillä sunnuntain aamuheräämiset alkoivat mennä lapsen mielestä ”kouluheräämistien puolelle”. Eräs haastatelluista lapsista kertoi, että hänen isänsä pakotti hänet käymään harrastuksessa, josta lapsi itse olisi halunnut luopua. Isän mielestä harrastusta täytyi jatkaa, koska siitä oli tytölle hyötyä. Eräs paljon yhteen harrastukseen panostavista pojista (12-vuotias) kertoi haluavansa saada siitä itselleen ammatin: ”jos sais leivän sillä, niin se olis aika kiva juttu”. Samoin eräs kymmenvuotias tyttö kertoi, että hänen harrastuksensa oli todella mieluisa: ”Ja siitä [sirkuskoulusta] mä tykkään tosi paljon. [- -] Mä tiiän, että mä en haluu lopettaa sitä ikinä.”

Lapset nostivat usein esiin myös kaverit. Kavereiden kanssa olemiseen liittyi paljon säädelyjä asioita ja ennalta mietittyjä aikatauluja. Eräs yhdeksänvuotias tyttö pystyi luettelemaan tarkasti ne päivät, jolloin hän ehti olla kavereidensa kanssa: ”Tiistaisin mä tapaan Siljaa, ja Venlaa mä tapaan vaan yleensä torstaisin. [- -] Sillon mulla ei oo mitään harrastuksia. Kun mulla on maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina harrastukset, niin sitten en pysty olemaan.” Eräs yhdeksänvuotias poika taas kertoi tekevänsä hyvin erilaisia asioita eri kavereiden kanssa. Hänellä oli omat kaverit pelaamiseen, leikkimiseen ja hengailuun: ”Samin takapihalla pelataan jalkkista tai ollaan kirkonrottaa. [- -] Saku on mun laiskotteluopas, ja Tonilla pelataan [pleikkaa].” Joskus kavereita ja kavereiden seuraa saattoi olla liikaa. ”En koskaan tunne olevani silleen ihan yksin. Melkein aina, vaikken tahtoiskaani, niin tulee joku viesti, että olisko tapaaminen tai tuu ulos tai jotain”, eräs 12-vuotias poika kertoi. (Lasten nimet on muutettu haastattelulainauksissa.)

Maailmaa peilattiin pitkälti kavereiden kautta. Kaikki asiat olivat ”kivoja” tai ”tylsii” sen mukaan, kuinka hyvin kaverit sopivat kuvioon. Jos kavereille oli paljon aikaa ja heitä tavattiin tarpeeksi, nämä asiat olivat paljon muita asioita kivempia. Ilman vanhempia kotona olemista ei pidetty huonona tai pelottavana asiana niin kauan kuin seurana oli kavereita. Vasta kavereiden puute aiheutti huolta yksinolosta. Kavereiden vaikutus näkyy varsinkin vanhempien lasten harrastusten valikoitumisessa. Harrastuksia aloitettiin ja lopetettiin kavereiden mukana. Kaverit tuntuivat täyttävän kaikki tärkeiksi koetut alueet lasten elämässä.

4 Lasten arki kyselyjen valossa

Lasten arki jakaantuu monen asian kesken. Millaisista palasista lasten arki todella koostuu? Mitä kotona tai kavereiden kanssa oikeastaan tehdään? Millaisia harrastuksia lapsilla on, ja miten paljon niitä on? Missä aikaa vietetään ja millaisin edellytyksin? Tässä luvussa lasten arkea tarkastellaan kolmen tärkeän osa-alueen kautta. Ensin tarkastellaan lasten harrastuksia, seuraavaksi lasten kaverisuhteita ja kavereiden kanssa vietettyä aikaa. Lopuksi selvitetään, mitä lapset tekevät kotona yksin ollessaan.

Harrastukset

Tutkimukseen osallistuneista lapsista 82 prosentilla oli harrastuksia, ja loput 18 prosenttia ilmoitti olevansa ilman harrastuksia. Lasten harrastuksia selvitettiin avoimella kysymyksellä, johon lapsi sai itse täyttää omat harrastuksensa. Vastauksia on analysoitu yhdistelemällä lasten mainitsemat harrastukset kahteen eri muuttujaan. Avovastauksista ensimmäiseksi on luokiteltu ohjatut ja omaehtoiset harrastukset. Toiseksi on luokiteltu harrastuslajit liikunta-, taide- ja muihin harrastuksiin. Ohjattuina harrastuksina pidettiin säännöllisesti, tietynä päivänä tiettyyn kellonaikaan tapahtuvia harrastuksia, joissa oli mukana ohjaaja. Suurin osa ohjatuista harrastuksista erottui selvästi, esimerkiksi erilaiset soittotunnit, joukkueurheilulajit ja tanssi tai baletti. Omaehtoisiksi harrastuksiksi on luokiteltu sellaiset toiminnot, joita lapsi ei välttämättä harrasta säännöllisesti tai kenenkään ohjauksessa. Tällaisia olivat esimerkiksi uiminen, piirtäminen, lukeminen, maalaaminen, pienoismallien kokoaminen, skeittaus ja laskettelu. Kerhotoiminta laskettiin mukaan ohjattuihin harrastuksiin. Liikuntaharrastuksiksi laskettiin mukaan kaikki sellaiset harrastukset, joissa lapsi liikkuu, esimerkiksi erilaiset pelit, tanssi, jumppa ja ratsastus. Taideharrastuksiksi on laskettu erilaisten instrumenttien soittaminen, kuvataiteiden harrastaminen ja näytteleminen. Muita harrastuksia olivat esimerkiksi kerhot, lemmikkeihin liittyvät harrastukset ja partio.

Harrastusten olemassaolon ja avoimilla kysymyksillä selvitettyjen harrastusmuotojen lisäksi lapsilta kysyttiin, kuinka monta kertaa viikossa heillä on harrastuksiin liittyviä pelejä tai tapaamisia. Tämä oli myös avoin kysymys, johon lapsi vastasi ilmoittamalla harrastuksen ja harrastuskerrat. Tästä vastauksesta on laskettu keskimääräinen harrastusten lukumäärä viikossa. Neljänneksi lapsilta kysyttiin, ovatko he joutuneet luopumaan harrastuksistaan

perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Harrastuksista luopumista selvitettiin välttämäkysymyksenä. Viimeinen harrastuskysymys oli, vievätkö harrastukset lapsen mielestä liikaa aikaa.

Harrastusmuodot

Lapset nimesivät kaiken kaikkiaan noin 230 erilaista harrastusta. Osalla lapsista oli useita hyvin erilaisiakin harrastuksia. Lapsista 14 prosentilla oli sekä omaehtoisia että ohjattuja harrastuksia. Taulukko 2 esittää, miten lasten mainitsemista harrastuksista kymmenen suosituinta jakaantuivat.

Taulukko 2. Lasten suosituimmat harrastukset.

Harrastettu laji	Prosenttiosuus harrastajista	Mainintojen lukumäärä aineistossa
Jalkapallo	19	254
Partio	10	125
Tanssi	10	124
Piano	9	120
Salibandy	8	100
Voimistelu	7	89
Koripallo	6	81
Ratsastus	6	79
Jääkiekko	6	72
Uinti	5	65

Suosituimmiksi harrastuksiksi osoittautuivat liikunnasta jalkapallo, taideharrastuksista pianonsoitto ja muista harrastuksista partio. Kymmenen suosituimman harrastuksen joukkoon mahtui vain yksi puhtaasti taideharrastukseksi laskettava harrastus, pianonsoitto. Tosin myös tanssi voidaan osittain nähdä taideharrastuksena, vaikka siinäkin pääpaino on liikunnassa. Partiota lukuun ottamatta muut suositut harrastukset olivat liikuntaharrastuksia. On mielenkiintoista, että partio on säilyttänyt suosionsa lasten harrastuksena. Vain jalkapallo oli harrastuksena suositumpi kuin partio.

Lapsista 73 prosenttia harrasti liikuntaa, tytöistä 70 prosenttia ja pojista 75 prosenttia. Kun liikunnan harrastamista tarkastellaan sukupuolen ja iän mukaan, ilmenee selvästi, että tyttöjen liikunnan harrastaminen vähenee iän myötä. Vielä yhdeksänvuotiaina tytöt harrastivat liikuntaa poikia enemmän, mutta jo kymmenvuotiaina tilanne muuttui. Tämän jälkeen liikunnan harras-

taminen oli suosituempaa poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Lisäksi poikien keskuudessa liikuntaa harrastavien määrä kasvoi 13-vuotiaisiin saakka. 13-vuotiaina pojat harrastivat liikuntaa jopa enemmän kuin tytöt kymmenvuotiaina.

Taulukko 3. Lasten liikuntaharrastukset iän ja sukupuolen mukaan (osuudet prosentteina).

	Liikuntaharrastus	Ei liikuntaharrastusta	Yhteensä
Tytöt			
9 vuotta	77	23	100
10 vuotta	71	29	100
11 vuotta	72	28	100
12 vuotta	67	33	100
13 vuotta	65	35	100
N=630			
Pojat			
9 vuotta	71	29	100
10 vuotta	74	26	100
11 vuotta	77	23	100
12 vuotta	78	22	100
13 vuotta	75	25	100
N=638			

Liikuntaa harrastettiin tasaisesti kaikilla Helsingin alueilla. Suosituinta liikunta oli koillisen suurpiirin alueella, missä sitä harrasti 79 prosenttia lapsista. Kaakkoisen suurpiirin alueella liikunnan harrastajia oli vain 60 prosenttia lapsista. Loput alueet sijoittuivat näiden ääripäiden väliin, mutta erot olivat hyvin pieniä.

Erilaisissa perheissä asuvien lasten liikuntaharrastuksissa oli eroja. Ydinperheessä asuvista lapsista 76 prosenttia harrasti jotakin liikuntamuotoa, kun vastaava osuus muissa perhetyypeissä asuvista lapsista oli 57 prosenttia. Vuoroasuvista lapsista liikuntaa harrasti 71 prosenttia ja yksinhuoltajaperheissä asuvista lapsista 63 prosenttia. Eroja liikunnan harrastamiseen aiheutti myös sisarusten olemassaolo. Niistä lapsista, joilla ei ollut sisaruksia, liikuntaa harrasti ainoastaan 64 prosenttia eli lähes kymmenen prosenttia keskimääräistä vähemmän.

Jalkapalloa harrasti lapsista noin joka viides. Muista palloilulajeista har-

rastettiin eniten salibandya ja koripalloa. Näiden lisäksi erilaiset tanssi- ja voimisteluharrastukset sekä ratsastus olivat suosittuja. Lasten liikuntaharrastuksista 83 prosenttia oli ohjattuja liikuntaharrastuksia. Lapsista 15 prosentilla oli ohjattujen liikuntaharrastusten ohella myös omaehtoisia liikuntaharrastuksia. Ainoastaan kahdella prosentilla oli pelkästään omaehtoisia liikuntaharrastuksia.

Taideharrastuksia oli kaiken kaikkiaan 24 prosentilla lapsista, tytöistä 31 prosentilla ja pojista 16 prosentilla. Pojat päihittivät liikuntaharrastuksissa työt, mutta taideharrastuksissa tyttöjen osuus on huomattavasti suurempi kuin poikien. Tyttöillä oli kaikenikäisinä enemmän taideharrastuksia kuin pojilla. Nuoremmilla lapsilla oli taideharrastuksia enemmän kuin vanhemmilla lapsilla. Eniten taidetta harrastivat kymmenvuotiaat ja harvimmoin 12-vuotiaat.

Taulukko 4. Lasten taideharrastukset iän ja sukupuolen mukaan (osuudet prosentteina).

	Taideharrastus	Ei taideharrastusta	Yhteensä
Tytöt			
9 vuotta	34	66	100
10 vuotta	43	57	100
11 vuotta	32	68	100
12 vuotta	18	82	100
13 vuotta	25	75	100
N=630			
Pojat			
9 vuotta	16	84	100
10 vuotta	20	80	100
11 vuotta	15	85	100
12 vuotta	15	85	100
13 vuotta	16	84	100
N=638			

Taideharrastuksissa erot eri alueiden välillä olivat suurempia kuin liikuntaharrastuksissa. Suosituinta taideharrastus oli eteläisen suurpiirin alueella (38 prosenttia) ja harvinaisinta koillisen ja itäisen suurpiirin alueella (13 prosenttia). Samoin eroja oli erilaisten perheiden välillä: ydinperheissä asuvista lapsista 27 prosentilla oli taideharrastuksia, kun muissa perheissä asuvista lap-

sista niitä oli vain seitsemällä prosentilla. Sisärukket eivät näytä vaikuttavan lasten taideharrastusten yleisyyteen. Lasten taideharrastukset ovat suurimaksi osaksi ohjattuja harrastuksia (84 prosenttia). Taideharrastuksista erilaisten musiikki-instrumenttien soittaminen oli suosittua. Lähes joka viides lapsi soitti jotakin tiettyä soitinta, tai sitten he soittivat bändissä. Soitinten lisäksi suosittuja taideharrastuksia olivat kuorossa laulaminen, kuvataiteiden harrastaminen tai piirtäminen sekä näytteleminen.

Muita kuin liikunta- ja taideharrastuksia oli neljänneksellä lapsista. Muut harrastukset olivat selvästi yleisempiä tytöillä (33 prosenttia) kuin pojilla (17 prosenttia). Tytöillä muiden harrastusten suosio pysyy hyvin vakaana iästä riippumatta. Pojilla muita harrastuksia oli eniten yhdeksän vuoden iässä, jonka jälkeen niiden suosio vähenee mutta pysyy tasaisena.

Taulukko 5. Lasten muut harrastukset iän ja sukupuolen mukaan (osuudet prosentteina).

	Muita harrastuksia	Ei muita harrastuksia	Yhteensä
Tytöt			
9 vuotta	30	70	100
10 vuotta	33	67	100
11 vuotta	33	67	100
12 vuotta	35	65	100
13 vuotta	32	68	100
N=530			
Pojat			
9 vuotta	21	79	100
10 vuotta	18	82	100
11 vuotta	17	83	100
12 vuotta	17	83	100
13 vuotta	17	83	100
N=523			

Muiden harrastusten tapauksessa erilaiset perhetyypit eivät eronneet toisistaan. Sen sijaan Helsingin alueiden välillä oli eroja. Suosituimpia muut harrastukset olivat läntisen suurpiirin alueella (39 prosenttia) ja harvinaisimpia keskisen ja koillisen suurpiirin alueella (19 prosenttia). Myös niillä lapsilla, joilla ei ollut sisärukkia, oli muita useammin muita harrastuksia (33 prosenttia).

Selvästi suosituin muu harrastus oli partio, joka ylsi kaikkien harrastusten joukossakin toiselle sijalle heti jalkapallon jälkeen. Loput tässä kategoriassa esiin tulleet harrastukset olivat paljon harvinaisempia ja koskivat vain muutamia lapsia. On mielenkiintoista, että yhdeksän lasta mainitsi harrastuksena kaverit ja kavereiden kanssa olemisen. Samoin on mielenkiintoista, ettei kukaan lapsista maininnut harrastuksena tietokonetta tai pelaamista. Nämä seikat voivat kertoa harrastus-sanan monimerkityksisyydestä. Toiset lapset pitivät harrastuksina tiettyjä säännöllisiä toimintoja, toiset taas asioita, joiden parissa he viihtyivät tai joiden tekemiseen he käyttivät paljon aikaa. Liikunta- ja taideharrastusten tavoin suurin osa muista harrastuksista oli ohjattuja harrastuksia (68 prosenttia), mihin vaikuttaa partion suuri osuus muista harrastuksista.

Harrastusmäärät ja harrastuksista luopuminen

Lapsista 37 prosentilla oli yksi harrastus ja neljäsosalla oli kaksi harrastusta. 13 prosentilla lapsista oli kolme harrastusta ja kahdeksalla prosentilla enemmän kuin kolme. Helsingin eri alueiden välillä on selviä eroja harrastusten määrissä. Kuten edellä todettiin, suurpiireittäin tehtävä tarkastelu on ongelmallinen suurpiirien suuren koon vuoksi. Suurpiirien sisältä löytyy hyvin erilaisia alueita. Tästä huolimatta suurpiireittäin tehtävä tarkastelu paljastaa jotakin harrastusmäärien epätasaisesta jakautumisesta. Lapsia, joilla ei ollut yhtään harrastusta (31 prosenttia), sekä lapsia, joilla oli paljon omaehtoisia harrastuksia (53 prosenttia) sekä muita harrastuksia (38 prosenttia), asui eniten itäisen suurpiirin alueella. Lapsia, joilla oli neljä harrastusta tai enemmän (18 prosenttia), taas asui eniten eteläisen suurpiirin alueella. Ohjattujen taide- (56 prosenttia) ja liikuntaharrastusten (41 prosenttia) parissa toimivat lapset keskittyivät pohjoisen suurpiirin alueelle. Itäisen suurpiirin alueella lapset myös useimmin keskittyivät yhteen harrastukseen. Eteläisen, pohjoisen ja koillisen suurpiirin alueella lapsilla oli useimmin monia eri harrastuksia.

Liikuntaharrastuksilla oli valta-asema lasten harrastuksissa. Jos lapsella oli vain yksi harrastus, se oli suurella osalla (42 prosentilla) liikuntaharrastus. Jos lapsella oli kaksi harrastusta tai enemmän, hänellä oli usein myös taideharrastuksia tai muita harrastuksia. Perheen koko vaikutti harrastusten lukumäärään. Ilman sisarusksia elävillä lapsilla oli muita yleisemmin useita harrastuksia, kun taas useamman lapsen perheissä keskityttiin useimmin vain yhteen harrastukseen.

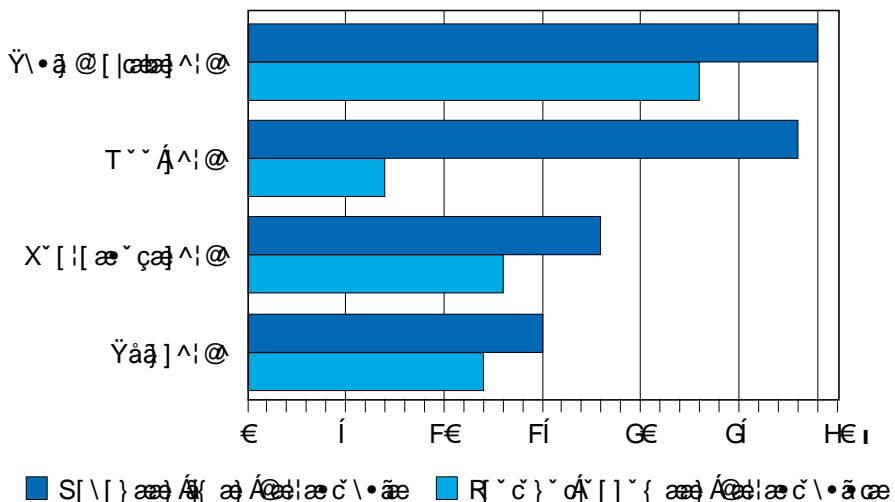
Lapsilla oli keskimäärin kaksi harrastusta viikossa. Harrastusmäärät kuitenkin vaihtelivat paljon: osalla yksi harrastus vei suuren osan viikoittaisista harrastuskerroista, osa taas harrasti monta eri asiaa kerran viikossa. Osalla lapsista viikoittaiset harrastusmäärät vaihtelivat paljon. Suurinta vaihtelu oli omaehtoisissa harrastuksissa, joissa yhteen harrastukseen saatettiin käyttää aikaa nolasta seitsemään kertaan viikossa. Jos lasketaan prosenttiosuuksia

siitä, minkä määrän harrastuskertoja jokin tietty harrastus vaatii viikossa, on yleisin viikoittainen harrastuskertojen lukumäärä kerran viikossa (47 prosenttia kaikista harrastusmääristä). 15 prosenttia harrastuksista vaati kaksi harrastuskertaa, ja kymmenen prosenttia harrastuksista vaati kolme harrastuskertaa. Kuusi prosenttia harrastuksista vaati neljä harrastuskertaa, ja kaksi prosenttia harrastuksista vaati viisi harrastuskertaa viikossa.

Kokonaan harrastamattomien lasten lisäksi 14 prosenttia lapsista kertoi, ettei voi harrastaa haluamaansa asiaa perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Kokonaan ilman harrastuksia oli ydinperhe-lapsista 15 prosenttia, kun vastaava osuus vuoroasuvilla lapsilla oli 18 prosenttia. Osuudet kasvavat selvästi, kun tarkastellaan muita perhetyyppejä: äidin kanssa asuvista lapsista harrastamattomia oli jo 29 prosenttia ja muuntyyppisissä perheissä asuvista lapsista 28 prosenttia.

Harrastuksista luopumaan joutuneiden osuudet noudattavat samansuuntaista jakaumaa kuin kokonaan ilman harrastuksia jääneiden osuudet: ydinperhe- ja vuoroasuvat lapset olivat joutuneet luopumaan harrastuksistaan lähes yhtä usein tai harvoin (ydinperheessä asuvista 12 prosenttia ja vuoroasuvista 13 prosenttia). Sen sijaan äidin kanssa asuvista lapsista 23 prosenttia oli joutunut luopumaan jostakin harrastuksesta, koska perheellä ei ollut siihen varaa. Yksinhuoltajaperheiden lapset eivät ole toisten kanssa yhtäläisessä tilanteessa, sillä vuoroasuvilla lapsilla tilanne näyttää pysyvän vanhempien erosta huolimatta samanlaisena kuin ydinperheissä asuvilla lapsilla.

Kuvio 4. Harrastusten olemassaolo ja harrastuksista luopuminen perhetyypeittäin tarkasteltuna (osuudet prosentteina, N = 634).



Rahan takia harrastuksista luopuminen selittää eroja lasten harrastamisessa, sillä osalla lasten perheistä ei yksinkertaisesti ole varaa antaa lapsen harrastaa kaikkea haluamaansa. Joka neljäs niistä lapsista, jotka eivät voi harrastaa kaikkea haluamaansa perheen taloudellisen tilanteen vuoksi, oli kokonaan ilman harrastuksia. Tämä on merkittävää, sillä keskimäärin 18 prosentilla lapsista ei ollut lainkaan harrastuksia. Harrastuksiaan karsimaan joutuneiden lasten joukossa oli myös keskimääräistä enemmän niitä lapsia, joilla oli jo kolme harrastusta. Harrastuksista taloudellisen tilanteen vuoksi luopumaan joutuneet eivät aina ole huonosti toimeentulevista perheistä, vaan luopumisen taustalla voi olla tarve säännellä harrastuksia. Jos lapsella on jo useita harrastuksia, ei harrastusten lisääminen ole välttämättä mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Lapset voivat mieltää luopumisen johtuvan rahasta, vaikka taustalla olisi muita syitä.

Lapsista joka kymmenennen mielestä harrastukset veivät liikaa aikaa. Pojat olivat tyttöjä useammin sitä mieltä, että harrastuksiin kului liikaa aikaa (tytöt yhdeksän ja pojat 13 prosenttia). Eri-ikäiset, erilaisissa perheissä tai eri alueilla asuvat lapset kokivat tilanteen samalla tavalla.

Alueellisia eroja harrastuksissa voivat selittää sekä tarjonta että erilaisten perheiden erilaiset mieltymykset. Esimerkiksi keskisen suurpiirin alueella asuu vähän lapsia muuhun kaupunkiin verrattuna, joten myös tällä voi olla harrastustottumuksiin vaikutusta. Asia voi toki olla myös toisinpäin: alueella voi olla vähän harrastusmahdollisuuksia, koska siellä asuu vähän lapsia. Harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen ei aina paranna harrastusten vetovoimaa. Lapset valitsevat harrastuksiaan tarjonnan lisäksi myös sen mukaan, onko harrastuksissa kavereita vai ei. Kavereiden merkitys korostuu varsinkin vanhempana aloitetuissa harrastuksissa. Nuorena aloitettuihin harrastuksiin on muodostunut jo oma kaveriporukkansa, mutta uusiin harrastuksiin hakeudutaan tai jätetään hakeutumatta sen mukaan, harrastaako niitä jo joku kavereista.

Lasten eriarvoistumisesta on puhuttu paljon (esim. Bardy 2001). Eriarvoistuminen näkyy myös lasten harrastuksissa. Siinä, missä toisilla lapsilla on mahdollisuus harrastaa lähes mitä tahansa, toisilla ei ole mahdollisuutta harrastaa juuri mitään. Eriarvoistuminen ei aina ole vain sitä, että heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevat lapset ovat huonommassa asemassa kuin paremmin toimeentulevien perheiden lapset. Eriarvoisuus voi näyttäytyä myös toisin. Lapsilla, jotka harrastavat paljon, on pulaa ajasta, ja he saattavat kokea perheen yhdessä vietetyn ajan vähäiseksi. Lapset, joilla on vähän harrastuksia, saattavat nauttia vapaa-ajastaan enemmän.

Kaverit

Harrastusten ohella toinen tärkeä tekijä lasten arkipäivässä ovat kaverit. Lapset arvioivat lähes kaikkia omassa arkipäivässä tapahtuvia asioita suhteessa kavereihin. Asiat olivat joko ”kivoja” tai ”tyhmiä” sen mukaan, miten kaverit niihin suhtautuivat tai oliko niissä kavereita mukana. Kavereiden on huomattu tulleen yhä tärkeämmiksi lasten ja nuorten elämässä (Myllyniemi 2008, 107).

Kavereiden kanssa

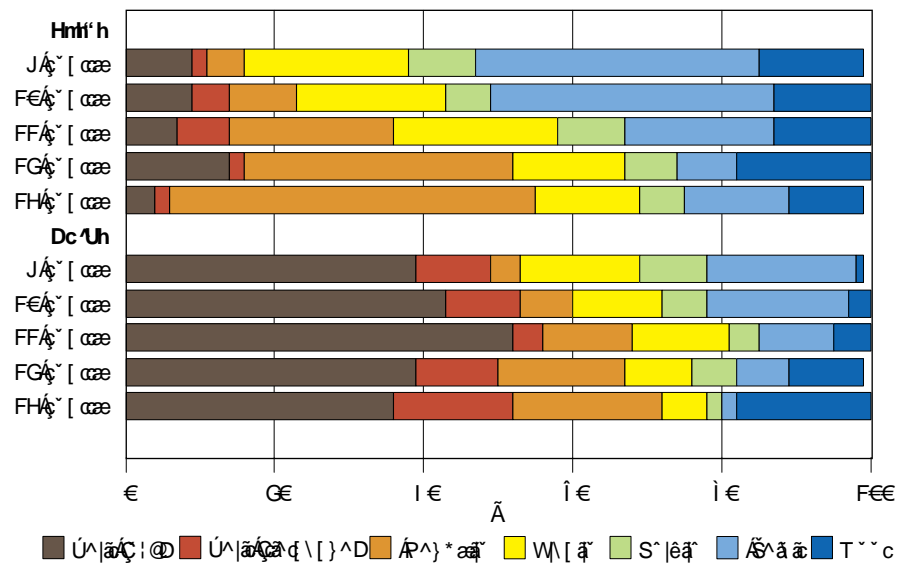
Kavereiden kanssa tehtyjä asioita kysyttiin avoimena kysymyksenä: lapsi sai luetella kolme ”kivointa” asiaa, joita hän tekee kavereidensa kanssa. Lasten vastauksista on poimittu ensimmäinen vaihtoehto, ja siinä esiintyneet asiat on jaettu seitsemään luokkaan. Luokkia olivat urheilupelien pelaaminen, tietokone- tai pelikonsolipelien pelaaminen, hengailu, ulkoilu, kyläily, leikit ja muut asiat. Muut kavereita koskevat asiat, esimerkiksi se, kuinka usein lapsi saa mennä kaverille tai kaveri saa tulla omaan kotiin, jääkö lapsi mielestään ilman kavereita tai kuinka hän kokee olevansa ulkona, kysyttiin strukturoituina kysymyksinä, ja vastauksia on käytetty analyysissa sellaisenaan.

Lähes kaikki lapset (92 prosenttia) viettivät mielestään tarpeeksi aikaa ulkona. Ulkona olo on tietystä mielessä enemmän poikien kuin tyttöjen juttu. Vaikka sukupuolierot ulkona olossa olivat pieniä, tyttöjen ulkona oleminen oli erilaista kuin poikien. Tytöille ulkona oleminen merkitsi selvästi useammin olemista poissa kotoa, ei välttämättä ulkona. Tytöt määrittivät oman ulkona olonsa esimerkiksi hengailuksi kauppakeskuksessa, kaverilla oleiluksi tai vain olemiseksi ”jossakin”. Useimmat tytöt (30 prosenttia) määrittivät ulkona olonsa näin. Pojille ulkona olo tarkoitti nimenomaan ulkoilmassa olemista. Pojista 70 prosenttia pelasi ulkona kavereiden kanssa erilaisia pelejä kuten jääkiekkoa tai jalkapalloa. Lisäksi sekä tytöt että pojat leikkivät ulkona kavereiden kanssa erilaisia leikkejä kuten kirkonrottaa, keinupersistä tai sokkoa (tytöistä 54 ja pojista 46 prosenttia).

Kavereiden kanssa tehtiin monia eri asioita, jotka ovat osittain samoja kuin ulkona tehdyt asiat. Ulkona tehtävien asioiden lisäksi pojat pelasivat kavereiden kanssa mielellään tietokone- ja pelikonsolipelejä. Hengailun lisäksi tytöt leikkivät mielellään ollessaan kavereidensa kanssa.

Kun tarkastelu keskitetään kavereiden kanssa tehtäviin asioihin ikäryhmittäin, huomataan sama asia kuin ulkona olon tapauksessa. Tyttöjen mielellään tekemät asiat olivat usein ylimalkaisempia, hengailua, ulkoilua tai muita asioita, kun taas pojat määrittivät oman ajankäyttönsä tarkempien rajojen mukaan urheiluksi tai pelailuksi.

Kuvio 7. Kavereiden kanssa tehtävät asiat sukupuolen ja iän mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina, N = 1240).



Iän mukaan tarkasteltuna huomataan myös, että hengailu lisääntyy tytöillä selvästi kymmenennen ja yhdennentoista ikävuoden välillä. Leikkimiselle käy päinvastoin: sen suosio notkahtaa kymmenennen ja yhdennentoista ikävuoden välillä. Muiden tekemisten kohdalla erot ja muutokset ovat paljon pienempiä sekä vaihtelevat enemmän ikäryhmästä toiseen.

Myös pojilla tapahtuu muutoksia hengailussa. Pojilla hengailu ei ole aivan yhtä yleistä kuin tytöillä, mutta hengailun yleistyminen on silti selvästi havaittavissa. Leikeissä käy päinvastoin. Poikien leikkiminen vähenee huomattavasti iän myötä, ja samoin kuin tytöillä siinä tapahtuu notkahdus kymmenennen ja yhdennentoista ikävuoden välillä. Toisaalta pojilla leikkiminen saattaa sekoittua pelaamiseen, joten leikkimisen väheneminen ei suoravii-

vaisesti tarkoita leikkien loppua. Muiden asioiden tekeminen lisääntyy myös poikien vanhetessa. 13-vuotiailla muiden asioiden tekeminen on lähes yhtä yleistä kuin hengailu.

Kavereiden tapaamiselle on oltava paikkoja. Yleisintä kavereiden kanssa oleilu on joko lapsen omassa kodissa, kaverin kodissa tai ulkona. Kavereita sai viedä kotiin suurin osa lapsista joko usein (64 prosenttia) tai joskus (33 prosenttia). Yhteensä 97 prosenttia lapsista sai viedä kavereita kotiin. Tytöt ja pojat saivat viedä kavereita omaan kotiin lähes yhtä usein (tytöt 98 ja pojat 95 prosenttia). Eri-ikäisten tai erilaisissa perheissä asuvien lasten kesken ei ollut eroja siinä, kuinka usein kavereita sai viedä kotiin. Monilapsisissa perheissä lapset saivat muita harvemmin viedä kotiin kavereita. Silti näissäkin perheissä asuvista lapsista yli puolet sai viedä kavereita kotiin usein. Yleisintä kavereiden kanssa omassa kodissa ajan viettäminen oli pohjoisen suurpiirin alueella.

Kavereille saivat mennä lähes kaikki (98 prosenttia) edes joskus. Usein kaverille sai mennä 71 prosenttia lapsista ja joskus 27 prosenttia. Tyttöjen ja poikien kesken ei ollut eroja kavereille menemisessä. Myös iän mukaan tarkasteltuna erot olivat pieniä. Eniten tilastollisia eroja oli sisarusten määrässä: ne lapset, joilla ei ollut sisaruksia (neljä prosenttia), tai ne, joilla oli yli kolme sisarusta (viisi prosenttia), saivat muita harvemmin mennä kavereiden luokse. Lapsen perhetyypit eivät tässä eronneet toisistaan, mutta Helsingin alueiden välillä oli hieman eroja. Kavereiden luokse meneminen oli yleisintä Länsi- ja Pohjois-Helsingin alueilla.

Kavereiden kanssa voi tehdä asioita, jos kavereita ylipäänsä on olemassa. Kaikista lapsista kahdeksan prosenttia tunsi jäävänsä usein ilman kavereita. Osuus oli sama sekä tytöillä että pojilla. Jos tarkastellaan ikäryhmien poikkeamia keskiarvosta, suurin poikkeama oli yhdeksänvuotiaiden kohdalla. Yhdeksänvuotiaista 13 prosenttia koki jäävänsä usein ilman kavereita. Nuorilla lapsilla elinpiiri on usein suppeampi kuin vanhemmilla lapsilla, joten ilman kavereita jäämisen kokemukset saattavat kytkeytyä suppeampaan elinpiiriin. Jos kotoa ei saa iltapäivisin poistua, kavereiden kanssa oleminenkin vaikeutuu.

Niistä lapsista, jotka kokivat jäävänsä usein ilman kavereita, 49 prosenttia koki olevansa usein yksin ja 63 prosenttia tunsi olonsa yksinäiseksi. Äidin ja isän kiireisyyttä tai ilman sisaruksia elämistä ei koettu yhtä vahvasti yksinäisyyttä tai yksinoloa aiheuttaviksi tekijöiksi. Yksinolo ja yksinäisyys ovat kuitenkin eri asioita. Yli puolet (54 prosenttia) niistä lapsista, jotka olivat yksin, eivät tunteneet oloaan yksinäisiksi.

Kavereiden merkitys korostuu lasten kasvaessa. Kaverit ovat lapselle tärkeitä lähes kaikissa vaiheissa elämää. Tunne ryhmään kuulumisesta auttaa

lasta myös peilaamaan omaa kasvuaan ja omia mieltymyksiään konkreettisesti ja myös turvallisesti oman ryhmän sisällä (Rasku-Puttonen 2006, 111). Vaikka kaverit eivät voi korvata läheisiä aikuisia ihmisiä tai perhettä, ne voivat auttaa korjaamaan yksinäisyyden kokemuksia ja tarjota mahdollisuuden läheisiin ihmissuhteisiin perheen ulkopuolella.

Ajanviettopaikat

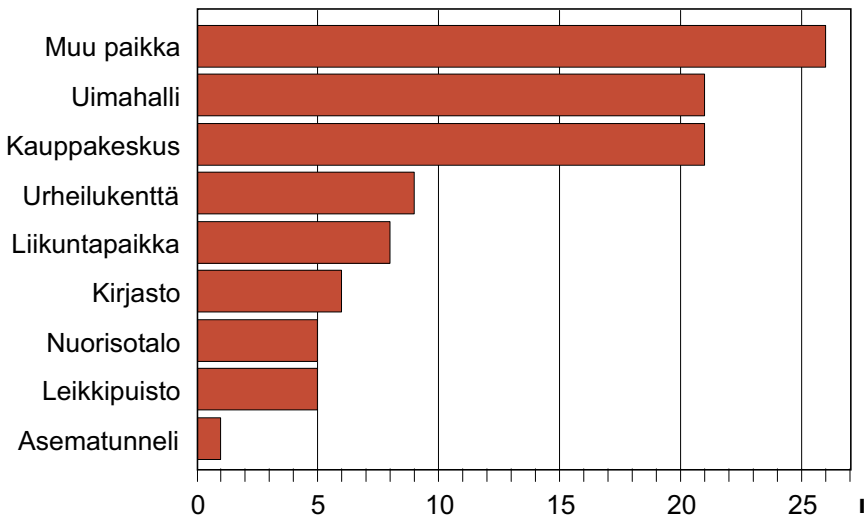
Kavereiden kanssa aikaa vietettiin oman kodin ja kaverin kodin lisäksi muissakin paikoissa. Lapsilta kysyttiin paikkaa, jossa hän viihtyi parhaiten. Valmiiksi vaihtoehtoiksi annettiin uimahalli, kirjasto, nuorisotalo, leikkipuisto, liikuntapaikka, urheilukenttä, kauppakeskus, asematunneli sekä avoin vaihtoehto ("jokin muu, mikä"). Lapsi sai valita ainoastaan yhden vaihtoehdon. Lisäksi kysyttiin, miksi lapsi viihtyy parhaiten valitsemassaan paikassa. Tähän kysymykseen lapsi sai kirjoittaa oman vastauksensa. Avoimia vastauksia on tarkasteltu siten, että vastauksista on eritelty jokaiseen paikkaan liittyvät syyt ja näistä syistä on poimittu muutamia yleisiä tai muuten kuvaavia lainauksia. Annetuista vastausvaihtoehtoissa keskityttiin erityisesti julkisiin paikkoihin, joissa lapset tiettävästi aikaansa viettävät. Vaihtoehtoista jätettiin tarkoituksella pois lapsen oma koti ja kaverin koti niiden yksityisen luonteen vuoksi. Oma koti ja kaverin koti keräsivät kuitenkin muutamia mainintoja, sillä lapset täyttivät ne avoimeen kohtaan.

Lasten ajanviettopaikkoja esitellään seuraavaksi paikka kerrallaan. Selvitetään, kuinka moni lapsista viihtyi kussakin paikassa mieluiten ja kuinka viihtyminen jakaantui alueittain. Ajankäytön alueellisia eroja selittävät samat seikat kuin harrastusten alueellisia eroja. Alueiden erilainen tarjonta, perheiden erilaiset mieltymykset ja lapsen harrastukset vaikuttavat jonkin verran myös ajanviettopaikkoihin.

Lasten suosituimmat ajanviettopaikat olivat kauppakeskukset ja uimahallit, joissa molemmissa viihtyi 21 prosenttia lapsista. Muissa paikoissa viihtyi 25 prosenttia vastaajista, mutta tässä vastaukset hajaantuivat usean asian kesken, eikä mikään yksittäinen asia ollut yhtä suosittu kuin uimahallit tai kauppakeskukset. Muita mainittuja paikkoja olivat esimerkiksi koti, kaverin koti, metsä tai ulkoilma. Vastausten hajaantumisen vuoksi muita paikkoja ei ole otettu mukaan seuraavaan kattavampaan tarkasteluun.

Tarkastellaan ensin kahta lasten suosituinta ajanviettopaikkaa; kauppakeskuksia ja uimahalleja, joissa molemmissa viihtyi parhaiten 21 prosenttia lapsista. Kauppakeskuksissa viihtyi parhaiten 29 prosenttia tytöistä ja 13 prosenttia pojista. Eri-ikäisistä lapsista yleisimmin kauppakeskuksissa viihtyivät 13-vuotiaat. Alueellisesti kauppakeskus oli suosituin ajanviettopaikka kaakkoisen suurpiirin alueella ja vähiten suosittu eteläisen suurpiirin alueella.

Kuvio 8. Lasten mielipaikat (osuudet prosentteina, N = 1174).



Kauppakeskuksen mielipaikakseen valinneet antoivat yhteensä 239 erilaista perustetta kauppakeskuksissa viihtymiselle. Perustelut jakaantuivat kahteen ryhmään. Toisaalta viihtymistä perusteltiin kuluttamisen mahdollisuudella ja toisaalta kavereiden näkemisellä sekä ajanvieton mahdollisuudella. Kauppakeskuksissa viihtyminen ei siis välttämättä tarkoita pelkästään kuluttamista. Vaikka uusien asioiden ostaminen on yksi syy kauppakeskuksissa oleilulle, vietetään siellä aikaa myös muista syistä. Lapset oleilevat kauppakeskuksissa myös huvikseen.

Siellä on kodikasta. (Poika, 13 vuotta.)

Koska näen kauppakeskuksissa yleensä paljon kavereitani.

(Tyttö, 12 vuotta.)

Koska siellä on kivaa. (Tyttö, 10 vuotta.)

Siellä on lämmintä ja tuttuja. (Tyttö, 12 vuotta.)

Siel on coolii. (Poika, 12 vuotta.)

Kauppakeskus on monipuolinen, kaikkia viihdyttävä paikka.

(Poika, 12 vuotta.)

Siellä on paljon tekemistä, siellä on kivaa. (Tyttö, 12 vuotta.)

Koska voi ostaa paljon tavaraa. (Tyttö, 11 vuotta.)

Kun saa ostaa kaikkea. (Tyttö, 9 vuotta.)

Kosk siel voi shopata. (Tyttö, 12 vuotta.)

Olen shoppailuhullu!!! (Tyttö, 9 vuotta.)

Saan ostaa joskus omaa tavaraa. (Poika, 9 vuotta.)

Uimahallissa taas viihtyi parhaiten 23 prosenttia tytöistä ja 19 prosenttia pojista. Eri-ikäisistä lapsista sitä suosivat eniten yhdeksänvuotiaat. Alueittain tarkasteltuna ajanvietto uimahalleissa oli suosituinta läntisen suurpiirin alueella ja harvinaisinta pohjoisen suurpiirin alueella.

Niistä lapsista, jotka valitsivat uimahallin mielipaikakseen, 234 lasta perusteli valintaansa jollakin tavalla. Näistä vastauksista suurin osa oli ”pitämiseen”, ”rakastamiseen”, ”tykkäämiseen” tai ”kivuuteen” liittyviä syitä. Lisäksi lapset viihtyivät uimahallissa, koska siellä oli rauhallista, siellä oli tekemistä ja siellä sai olla kavereiden kanssa.

Siellä voi uida ja sukeltaa. Siellä on kivaa. (Poika, 10 vuotta.)

Olen vesi peto! (Tyttö, 10 vuotta.)

Uiminen on kivaa (Poika, 13 vuotta.)

Koska siellä voi uida kavereiden kanssa. (Tyttö, 10 vuotta.)

Siksi koska RAKASTAN vettä ja uiminen on kivaa. (Tyttö, 11 vuotta.)

Koska siellä on kiva hyppiä, uida ja tehdä temppuja. Siitä saa myös liikuntaa! (Tyttö, 11 vuotta.)

Koska siellä on niin hauskaa vaan. (Tyttö, 9 vuotta.)

Tykkään uida ja uimahallissa on aina kivaa tekemistä. (Tyttö, 13 vuotta.)

Koska siellä voi uida. (Poika, 9 vuotta.)

Koska siel mul on ainaki jotain tekemist. (Poika, 13 vuotta.)

Koska uinti on kivaa. (Poika, 9 vuotta.)

Siellä on rauhallista. (Poika, 12 vuotta.)

Urheilukentällä lapsista viihtyi parhaiten yhdeksän prosenttia. Urheilukentällä viihtyvistä lapsista kolme prosenttia oli tyttöjä ja 15 prosenttia poikia. Parhaiten urheilukentällä viihtyivät 11-vuotiaat. Huonoiten urheilukentällä viihtyivät kymmen- ja 13-vuotiaat (kuusi prosenttia). Urheilukentällä viihtyminen oli yleisintä eteläisen suurpiirin alueella (18 prosenttia) ja harvinaisinta koillisen suurpiirin alueella (neljä prosenttia). Urheilukentällä oltiin esimerkiksi siksi, että siellä oli kavereita, siellä sai urheilla ja liikkua ja siellä pystyi harrastamaan omaa urheilulajia. Vapaa-ajalla haluttiin tehdä samoja asioita kuin varsinaisissa harrastuksissa. Urheilukentällä viihdyttiin myös siksi, että siellä oli ylipäänsä hauskaa.

Tykkää urheilusta sairaasti. (Poika, 11 vuotta.)

Se on hauskaa ja siellä on paljon kavereita. (Tyttö, 11 vuotta.)

Siksi koska siellä voi pelata kaikkea. (Poika, 9 vuotta.)

Koska siellä saa juosta, pelata pesistä ja leikkiä kavereiden kanssa. (Poika, 10 vuotta.)

Koska siellä kehittyi jalkapalloilijana. (Poika, 12 vuotta.)

Koska siellä saa koetella voimiani ja treenata. (Poika, 12 vuotta.)
Koska tykkään pelata jalkapalloa vapaa-ajalla. (Poika, 12 vuotta.)

Liikuntapaikalla lapsista viihtyi parhaiten kahdeksan prosenttia. Liikuntapaikalla parhaiten viihtyvistä lapsista tyttöjä oli neljä prosenttia ja poikia 12 prosenttia. Liikuntapaikalla viihtyminen lisääntyi lapsen vanhetessa: yhdeksänvuotiaista neljä prosenttia ja 13-vuotiaista kymmenen prosenttia viihtyi parhaiten liikuntapaikassa. Yleisintä liikuntapaikalla viihtyminen oli kaakkoisen suurpiirin alueella ja harvinaisinta keskisen suurpiirin alueella. Liikuntapaikoilla viihtyvät perustelivat viihtymistään hyvin samanlaisin sanoin kuin urheilupaikoilla viihtyvät. Myös liikuntapaikoilla oltiin mieluiten siksi, että niissä sai harrastaa liikuntaa ja erilaisia urheilulajeja. Liikuntapaikkaan liitettiin myös tutuus, ja sitä pidettiin jopa toisena kotina, koska siellä viihdyttiin niin hyvin.

Koska siellä on kavereita ja paljon tekemistä. (Poika, 10 vuotta.)
Siellä voi harrastaa sitä mitä haluaa. (Poika, 13 vuotta.)
Koska siellä on kiva leikkiä kavereiden kanssa. (Poika, 11 vuotta.)
Koska olen urheilullinen tykkään sählystä ja jääkiekosta. (Tyttö, 11 vuotta.)
Siellä on kavereita, ja siellä saa tehdä sitä mitä tykkää tehdä (tanssia). (Tyttö, 11 vuotta.)
Koska harrastukseni on siellä ja olen kotiutunut sinne. Se on kuin toinen koti. (Poika, 13 vuotta.)
Koska tykkään niin paljon luisteluhalleista, koska olen käynyt 2 v. asti siellä. (Tyttö, 10 vuotta.)

Lapsista kuusi prosenttia viihtyi parhaiten kirjastossa. Tytöistä näin teki seitsemän prosenttia ja pojista viisi. 9–11-vuotiaista lapsista kirjastossa viihtyi noin kuusi prosenttia ja 12–13-vuotiaista noin neljä prosenttia. Eniten kirjastossa viihtyviä lapsia oli eteläisen suurpiirin alueella (kymmenen prosenttia) ja vähiten kaakkoisen suurpiirin alueella, missä kukaan lapsista ei viihtynyt parhaiten kirjastossa. Kirjastot valittiin useimmin mielipaikaksi kahdesta syystä: koska siellä oli rauhallista ja hiljaista ja koska siellä sai lukea ja lainata kirjoja. Ajan viettämiseen kirjastoissa liittyivät kaverit. Vaikka kirjastoissa arvostettiin hiljaisuutta ja rauhallisuutta, oli niissä kiva viettää aikaa myös kavereiden kanssa.

Se on rauhallinen paikka. Ja siellä on paljon kiinnostavia kirjoja. (Tyttö, 13 vuotta.)
Sieltä saa lainata kirjoja, ja lukeminen on kivaa. (Tyttö, 12 vuotta.)
Siellä on niin paljon tietoa mitä en tiedä. (Poika, 11 vuotta.)

Siellä on hauskaa ja pidän lukemisesta. (Tyttö, 9 vuotta.)

Siellä on mielenkiintoisia kirjoja. Menen kirjastoon yleensä kavereiden kanssa. (Tyttö, 13 vuotta.)

Kirjastossa on mukavan rauhallista ja siellä on paljon kirjoja. (Tyttö, 10 vuotta.)

Siellä on hiljaista, ja paljon kirjoja. (Tyttö, 11 vuotta.)

Leikkipuistossa ja nuorisotalolla lapsista viihtyi viisi prosenttia. Nuorisotalolla viihtyi tytöistä neljä ja pojista kuusi prosenttia. Leikkipuistossa viihtyi tytöistä kuusi ja pojista neljä prosenttia. Yleisintä nuorisotalolla viihtyminen oli 11–12-vuotiaiden keskuudessa; kuusi prosenttia molemmista ikäryhmistä ilmoitti nuorisotalon mielipaikakseen. Leikkipuistossa taas viihtyivät parhaiten yhdeksänvuotiaat, joista kahdeksan prosenttia viihtyi siellä parhaiten. Alueellisesti nuorisotaloilla viihtyminen oli yleisintä pohjoisen tai kaakkoisen suurpiirin alueella (molemmissa kuusi prosenttia) ja harvinaisinta itäisen suurpiirin alueella (kolme prosenttia).

Leikkipuistoissa vietettiin aikaa usein myös sulkemisajan jälkeen. Tässä tutkimuksessa tarkastellut lapset olivat jo niin vanhoja, etteivät he enää välttämättä olleet kiinnostuneita leikkipuistojen toiminnasta vaan käyttivät leikkipuistojen tarjoamaa tilaa omiin tarpeisiinsa. Osa lapsista viihtyi leikkipuistossa silloinkin, kun se oli auki.

Siellä voi pelata katulätkää. (Poika, 11 vuotta.)

Ulkona on kivaa. (Tyttö, 12 vuotta.)

Koska saan tehdä mitä haluan mutten mitää pahaa. (Tyttö, 12 vuotta.)

Siellä on melkein aina kavereita ja siellä viihtyy yksinkin. (Tyttö, 9 vuotta.)

Koska käyn siellä aina koulun jälkeen ja olen tottunut siihen ja sen aikuisiin. (Poika, 10 vuotta.)

Oon kauhee leikkipuistohengari! (Tyttö, 12 vuotta.)

Koska siellä voi vain oleskella kavereiden kanssa. (Tyttö, 12 vuotta.)

Voi pelata eri pelejä kavereiden kanssa, jutella rauhassa. (Poika, 12 vuotta.)

Nuorisotalolla vietettiin aikaa mieluusti siksi, että siellä oli kavereita, ja kavereiden kanssa saatiin tehdä asioita hyvin vapaasti. Nuorisotalolla viehätti myös aktiivinen toiminta, esimerkiksi retket.

Koska siellä on kivoja ohjaajia ja siellä on paljon retkiä. (Poika, 10 vuotta.)

Olen tottunut käymään siellä ja ystävänikin ovat usein siellä. (Tyttö, 12 vuotta.)

Koska sielä on vapaata eikä ole sääntöjä. (Poika, 11 vuotta.)

Siellä on kivaa: kavereita ja jotain tekemistä. (Tyttö, 12 vuotta.)

Siellä voi tehdä asioita joita kotona ei voi ja siellä tapaa kavereita.

(Poika, 11 vuotta.)

Siellä on kavereita. (Poika, 12 vuotta.)

Koska siellä on kamujani ja me aina pelataan vastakkain. (Poika, 12 vuotta.)

Asematunnelissa viihtyi parhaiten vain harva lapsi. Tytöistä 0,2 prosenttia ja pojista 1,4 prosenttia valitsi sen mielipaikakseen. 12-vuotiaiden keskuudessa Asematunnelissa viihtyminen oli yleisintä. Alueellisesti tarkasteltuna Asematunnelissa viihtyminen oli yleisintä itäisen suurpiirin alueella asuvien lasten keskuudessa (1,2 prosenttia). Asematunnelilla on monisyinen luonne ajanviettopaikkana. Se mielletään usein epämieluisaksi ja jopa pelottavaksi paikaksi. Asematunnelissa parhaiten viihtyvät lapset kuitenkin rinnastivat sen kauppakeskuksiin muun muassa siksi, että siellä voi katsella kauppoja tai levyjä. Asematunnelista pidettiin myös siksi, että siellä oli hauskaa ja ”siistiä” olla ja hengaila. Viihtymiselle perusteluja antoivat ainoastaan pojat, ja pojat siellä myös viihtyivät tyttöjä paremmin.

Siellä on väkeä. (Poika, 12 vuotta.)

Koska siellä on hyviä musiikki kauppoja. (Poika, 10 vuotta.)

Siellä voi katsoa levyjä. (Poika, 9 vuotta.)

Siellä on kauppoja. (Poika, 12 vuotta.)

Siellä on hauskaa. (Poika, 12 vuotta.)

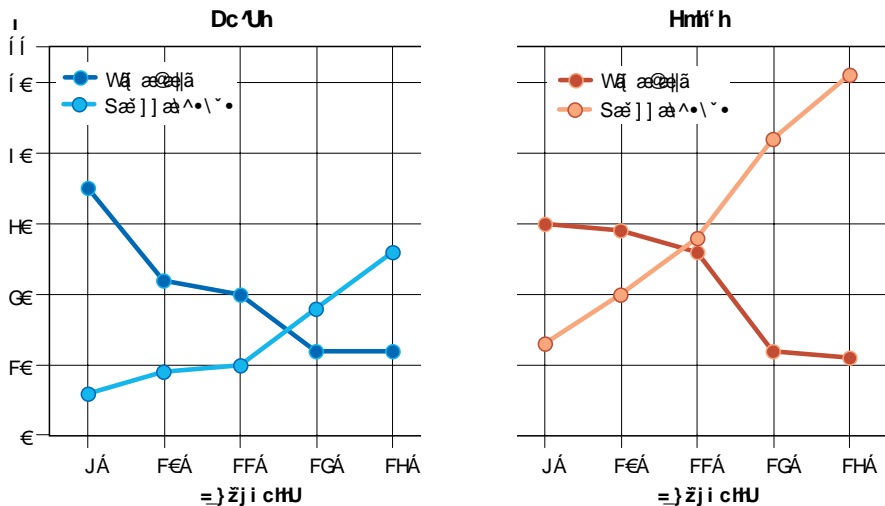
Siel on siistii. (Poika, 12 vuotta.)

Lasten suosituimmat ajanviettopaikat olivat uimahalli ja kauppakeskus, joissa molemmissa viihtyi parhaiten 21 prosenttia lapsista. Nämä paikat olivat suosittuja eri-ikäisten lasten keskuudessa. Lasten tarpeet ja kyvyt näyttivät kuitenkin muuttuvan yhdennentoista ja kahdennentoista ikävuoden välillä. Tähän käännekohtaan saakka uimahallit olivat suosituimpia, ja sen jälkeen suosituimmaksi tulivat kauppakeskukset. Tyttöillä 11 vuotta on selvä vedenjakaja. Tässä iässä uimahallin ja kauppakeskuksen suosio on lähes yhtä vahvaa. 12 vuoden iässä tapahtuu hyppäys kauppakeskusten suosiossa, ja suosio kasvaa tästä vielä. 13-vuotiaista tytöistä jo yli puolet viihtyy parhaiten kauppakeskuksessa.

Poikien ryhmässä erot ovat selvästi pienemmät. Poikien mielipaikat jakaantuivat paljon tyttöjä tasaisemmin, ja poikien keskuudessa myös erilaiset liikunta- ja urheilupaikat säilyttivät suosionsa, vaikka uimahalli olikin suosituin. Silti kauppakeskuksen vetovoima kasvaa iän myötä myös poikien silmissä; yhdeksänvuotiaasta 13-vuotiaaksi tultaessa kauppakeskuksen suosio

kasvoi 20 prosenttiyksikköä. Pojilla ei ollut havaittavissa yhtä selvää vedenjakajaikää kuin tytöillä, mutta yhdennentoista ja kahdennentoista ikävuoden välillä pojillakin kauppakeskukset ohittavat uimahallit.

Kuvio 9. Uimahallissa ja kauppakeskuksessa viihtyminen sukupuolen ja iän mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina, N = 495).



Lapsista suurin osa vietti mieluiten aikaa joko uimahallissa tai kauppakeskuksessa. Vastaavia tuloksia kauppakeskusten tärkeydestä lapsille on saatu myös amerikkalaistutkimuksessa, jossa todettiin kauppakeskusten olevan lasten mielipaikkoja (Schor 2005, 33). Toisessa amerikkalaistutkimuksessa (Bee-Gates 2006, 141) todettiin lasten mieltävän niin, että heidän kuluttamisensa vaikuttaa ratkaisevasti heidän paikkaansa ryhmässä. Lapsilla on oma kulutuskulttuurinsa ja omat tuotteensa (Partanen & Lahikainen 2008, 68), ja heihin kohdistuu paineita kuluttaa samoin kuin ympärillä olevat ihmiset (myös Wilska 2004, 22). Vaikka kuluttaminen on tämänkin tutkimuksen mukaan tärkeä syy viettää aikaa kauppakeskuksissa, niiden vetovoimaa lisää moni muukin asia. Lapset viettivät aikaa mieluiten turvallisissa ympäristöissä, joissa ei kuitenkaan ollut tarkoin määriteltyjä sääntöjä. Tällaisia paikkoja ovat juuri kauppakeskukset tai uimahallit. Molemmissa lapset saavat toimia omissa ryhmissään, mutta silti joku muu määrää, mitä näissä paikoissa on sallittua tehdä. Niissä yhdistyy vapaus ja vastuu: vapaus tehdä asioita oman

mielensä mukaan, kunhan noudattaa tiettyjä sääntöjä. Vaikka joutuisi kahnauksiin vartijoiden tai uimavalvojen kanssa, voi silti tulla myöhemmin uudelleen.

Sääntöjen väljyyden ja kuluttamisen mahdollisuuden lisäksi kauppakeskusten vetovoimaa selittää niiden keskeinen sijainti: ne sijaitsevat yleensä hyvien kulkuyhteyksien päässä. Anu Raijas ja Terhi-Anna Wilska (2008, 244) ovat huomanneet lasten oppivan vanhemmiltaan kauppakeskuksissa hengailua jo ennen kuin he itse aloittavat omaehtoisen kuluttamisen. Terhi-Anna Wilska (2004, 29) totesi kauppakeskuksissa oleilun ja ostamisen olevan osa perheiden yhteistä vapaa-aikaa. Lapset jatkavat tätä vanhemmilta opittua ajanviettomuotoa myöhemmin yhdessä kavereidensa kanssa.

Rahan saaminen ja käyttäminen

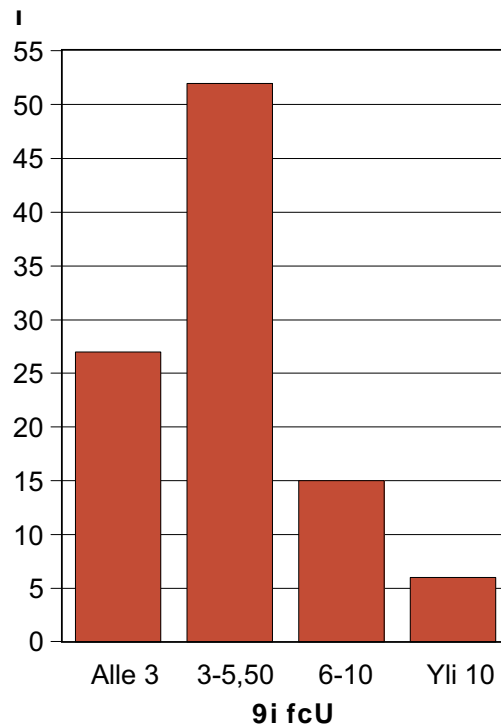
Rahankäyttö liittyy kiinteästi ajanviettopaikkoihin, joissa omaa rahaa voidaan käyttää. Terhi-Anna Wilska (2004, 19) on huomannut omassa tutkimuksessaan, että 9–13-vuotiaiden kuluttamiseen tulee entistä varhemmin mukaan piirteitä nuorisokulttuurista. Lisäksi 12-vuotiailla ja sitä nuoremilla lapsilla on ”omaa rahaa” selvästi enemmän kuin aiemmin, ja heistä on muodostunut markkinoille tärkeä kohderyhmä (Raijas & Wilska 2008, 245).

Rahaan liittyviä asioita kysyttiin tässä tutkimuksessa monella eri tavalla. Valmiiksi strukturoiduilla kysymyksillä selvitettiin, saako lapsi säännöllisesti viikkorahaa, kuukausirahaa tai molempia sekä saako lapsi rahaa muista asioista, esimerkiksi kotitöistä. Lisäksi selvitettiin avoimilla kysymyksillä, kuinka paljon lapsi saa rahaa ja mihin hän käyttää omia rahojaan. Raha-asioista kysyttiin myös esittämällä väittämiä, joissa lapsi sai esimerkiksi pohtia, riidelläänkö kotona rahasta.

Lähes kaikki lapset (92 prosenttia) saivat rahaa joko viikko- tai kuukausirahana, palkintona hyvin suoritetuista harrastuksista, koulumenestyksestä tai lahjana. Ainoastaan kahdeksan prosenttia kaikista lapsista eivät saaneet rahaa säännöllisesti mistään.

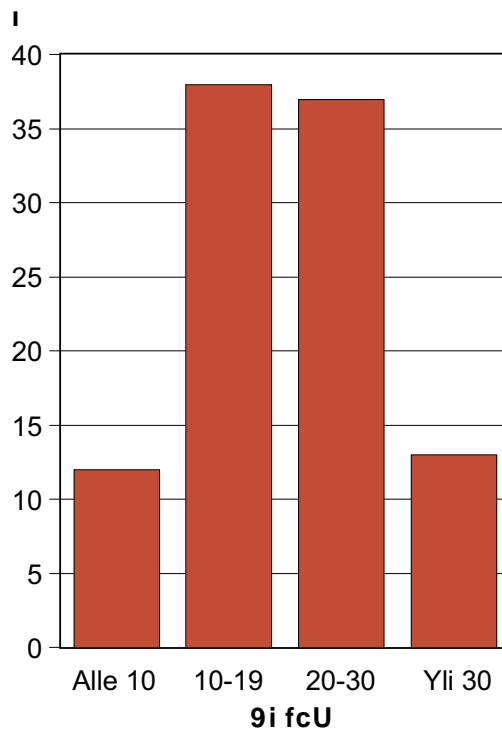
Hieman yli puolet (52 prosenttia) viikkorahaa saavista lapsista sai viikkorahaa 3–5,50 euroa viikossa (vrt. Wilska 2004, 25). 27 prosenttia viikkorahan saajista sai rahaa alle kolme euroa viikossa. Lapsista 15 prosenttia sai 6–10 euroa viikossa ja kuusi prosenttia yli kymmenen euroa viikkorahaa. Tyttöjen ja poikien kesken ei ollut eroa siinä, kuinka paljon rahaa saatiin. Sukupuolen sijaan eroja löytyi eri ikäryhmien väliltä: yhdeksänvuotiaissa ei ollut yhtään lasta, joka olisi saanut yli kymmenen euroa viikossa, kun 13-vuotiaissa yli kymmenen euron viikkorahaa sai 13 prosenttia lapsista.

Kuvio 10. Lasten viikkorahamäärät (osuudet prosentteina, N = 537).



Kuukausirahan saaminen oli selvästi harvinaisempaa kuin viikkorahan saaminen. Erot kuukausirahojen määrissä olivat pieniä. Kuukausirahaa saavista lapsista 38 prosenttia sai sitä 10–19 euroa kuukaudessa, ja 37 prosenttia lapsista sai sitä 20–30 euroa. 13 prosenttia sai kuukausirahaa yli 30 euroa ja 12 prosenttia alle kymmenen euroa kuukaudessa. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut eroa rahasumman suuruudessa. Ikä sen sijaan oli erottava tekijä: vanhemmat lapset saivat kuukausirahaa enemmän kuin nuoremmat. Kehitysnäkökulman mukaisesti lasten tarpeet ja kyvyt suhteessa ympäristöönsä näkyvät myös rahan saamisessa; ainoastaan ikä aiheutti eroja lasten saamien viikkoraha- ja kuukausirahamäärien suuruuteen. Lasten tarpeiden muuttuessa heille annettiin myös enemmän mahdollisuuksia uusien tarpeiden tyydyttämiseen muun muassa rahan keinoin.

Kuvio 11. Lasten kuukausirahamäärät (osuudet prosentteina, N = 329).



Viikko- ja kuukausirahan lisäksi lapset saivat useimmin rahaa kotitöiden tekemisestä (46 prosenttia) ja koulumenestyksestä (42 prosenttia). Näistä molemmista sekä tytöt että pojat saivat rahaa lähes yhtä usein. Vain seitsemän prosenttia kaikista vastaajista kertoi saavansa rahaa harrastusmenestyksestä, mutta näistä lapsista erittäin suuri osa (75 prosenttia) oli poikia. Muulla tavoin rahaa sai 11 prosenttia lapsista, ja tässä taas tyttöjen osuus oli hieman suurempi (pojat 46 ja tytöt 54 prosenttia). Muita tapoja olivat esimerkiksi ”muuten vaan” tai syntymäpäivälahjaksi. Osa lapsista kertoi saavansa rahaa koulumenestyksen lisäksi myös kokeista. Nämä kaksi asiaa, koulumenestys ja kokeet, ilmeisesti miellettiin kahdeksi eri asiaksi.

Rahaa saatiin palkkioksi tehdyistä asioista, muuten vaan sekä vastikkeetomana viikko- tai kuukausirahana. Kaiken kaikkiaan yli puolella lapsista (54 prosentilla) oli aina käytössään omaa rahaa. Lasten rahankäyttö saa vaikutteita lähes aina lapsen perheen rahankäytöstä (Raijas & Wilska 2008; Wilska 2004). Kolme prosenttia vastanneista lapsista kertoi, että heidän kotonaan riidellään paljon rahasta. Todellisuudessa rahariitoja voi tuki olla enemmän, sillä lapset eivät välttämättä joudu aina kohtaamaan niitä. Yhden vanhemman kanssa joko aina tai vuorotellen asuvat lapset joutuvat ydinperheissä asuvia

lapsia harvemmin kohtaamaan riitoja perheessä. Niistä lapsista, jotka kertoivat kohtaavansa kotona riitoja, yli puolet (51 prosenttia) asui ydinperheessä.

Lapsista 48 prosenttia kulutti omia rahojaan johonkin. Näistä lapsista viisi prosenttia mainitsi käyttävänsä rahojaan pelkästään herkkuihin ja syömiseen, esimerkiksi karkkeihin, limuihin tai hampurilaisiin. Viidennes käytti rahojaan herkkujen lisäksi myös muiden asioiden ostamiseen. Yleisimmin näitä muita asioita olivat vaatteet tai harrastuksiin liittyvät asiat. Lapsista 22 prosenttia käytti rahojaan pelkästään muiden asioiden kuin herkkujen ostoon. Osa lapsista toivoi, että heillä olisi käytössään enemmän rahaa: neljännes lapsista olisi ostanut lisää tavaroita, jos heidän perheellään olisi siihen varaa.

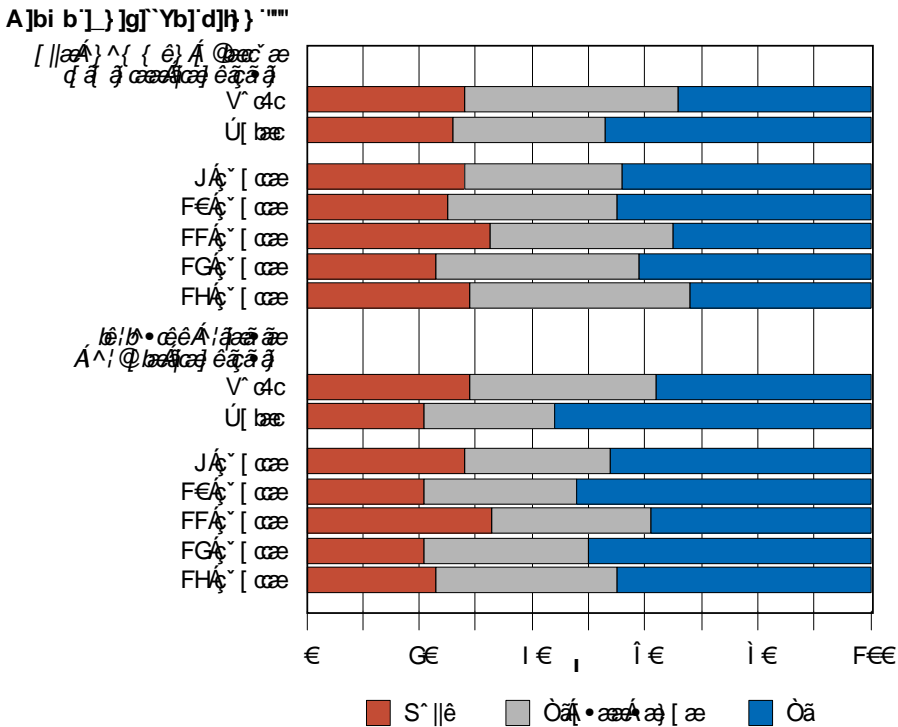
Kuluttamisen lisäksi säästäminen kuului monen lapsen rahankäyttötapaan. Säästämisen taustalla oli usein vanhempien esimerkki tai kehoitus. Rahansa säästävistä lapsista osa kertoi tekevänsä niin, koska vanhemmat halusivat. Joskus vanhemmat saattoivat kannustaa lapsia säästämään lupaamalla esimerkiksi kaksinkertaistaa säästöön laitettut rahat. Lapsista 18 prosenttia piti rahan säästämistä ainoana rahankäyttömuotonaan. Samoin 18 prosenttia kertoi säästävänsä osan rahoistaan ja käyttävänsä loput tavaroiden, kuten vaatteiden tai harrastustarvikkeiden, ostamiseen. Viisi prosenttia lapsista käytti rahansa säästämisen lisäksi herkkuihin.

Säästämisen ja kuluttamisen suhde on perheissä mielenkiintoinen (ks. Rajas & Wilska 2008). Osa lapsista myös tässä aineistossa kertoi, että he säästävät omat rahansa mutta kuluttavat vanhempiensa rahoja. Omien rahojen ja vanhempien rahojen kanssa käytiin rajanvetoa myös siitä, millä tavoin kulutettiin. Lapsi saattoi suostua säästämään omia rahojaan, jos hän vastapainoksi sai hankituksi jotakin haluamaansa vanhempien rahoilla. Aikuisen esimerkki näkyi myös tulevaisuuteen säästämässä. Jotkut lapsista mainitsivat säästävänsä tulevaisuuteen; eräs poika oli jo aloittanut asuntosäästämisen (ks. myös Wilska 2004, 24).

Iltapäivätoiminta ja kerhot

Kuten jo haastatteluissa ilmeni, lapset näkivät iltapäivätoiminnassa parantamisen varaa. He arvostelivat ennen kaikkea huonoja vetäjiä, liian tiukkaa kuria ja koulun tiloissa tapahtuvaa toimintaa. Haastatteluissa esiin nousutta kritiikkiä lähestyttiin kyselyssä tiedustelemalla lapsilta, haluaisivatko he lisää ohjattua toimintaa tai kerhoja iltapäivisin. Vastaukset noudattivat haastatteluissa esiin nousutta linjaa. Suurin osa vastanneista suhtautui sekä kerhoihin että muuhun iltapäivätoimintaan kielteisesti: he eivät kaivanneet niitä omiin iltapäiviinsä. Ainoastaan neljä prosenttia lapsista tunsivat olonsa turvottomaksi iltapäivisin. Kaikista lapsista 40 prosenttia oli sitä mieltä, ettei heille tarvitse järjestää enempää ohjattua toimintaa iltapäivisin. Lähes puolet (47 prosenttia) oli sitä mieltä, ettei heille tarvitse järjestää erilaisia kerhoja iltapäivisin.

Kuvio 12. Minun ikäisilleni pitää olla enemmän ohjattua toimintaa (N = 1251) ja / tai pitää järjestää erilaisia kerhoja iltapäivisin (N = 1257). Vastaukset on jaoteltu sukupuolen ja iän mukaan (osuudet prosentteina).



Ohjattuun iltapäivätoimintaan tytöt suhtautuivat hieman poikia innokkaammin ja kerhoihin selvästi innokkaammin. Eri-ikäisten lasten suhtautuminen vaihtelee, mutta sekä kerhoihin että iltapäivätoimintaan yleensä suhtautuivat myönteisimmin 11-vuotiaat lapset. Kielteisoin kanta ohjattuun iltapäivätoimintaan oli 9–10-vuotiailla lapsilla, jotka olivat juuri jättäneet lakisääteisen iltapäivätoiminnan taakseen. Tästä syytä iltapäivätoiminnan kielteiseen kuvaan onkin syytä suhtautua vakavasti. Jotakin saattaa olla pielessä, jos iltapäivätoiminnan järjestämiseen suhtautuvat kielteisesti ne lapset, joilla kokemukset ovat tuoreessa muistissa.

Myönteisen puolen etenkin kerhotoiminnasta toivat esille ne lapset, jotka jo olivat kerhotoiminnassa mukana. He halusivat lisätä kerhotoimintaa useammin kuin muut lapset. Kaikista lapsista 27 prosenttia toivoi lisää ohjattua iltapäivätoimintaa ja 25 prosenttia lisää kerhoja. Jo kerhoissa olevista lapsista 30 prosenttia kaipasi lisää ohjattua toimintaa ja 38 prosenttia lisää kerhoja. Helsingin eri alueilla ei ollut suurta eroa iltapäivätoimintaan suhtautumisessa. Jos joitakin eroja halutaan kuitenkin nostaa esiin, ohjatun iltapäivätoimin-

nan lisäämiseen suhtauduttiin myönteisimmin eteläisen ja itäisen suurpiirin alueella ja kerhojen lisäämiseen eteläisen ja läntisen suurpiirin alueella.

Koti

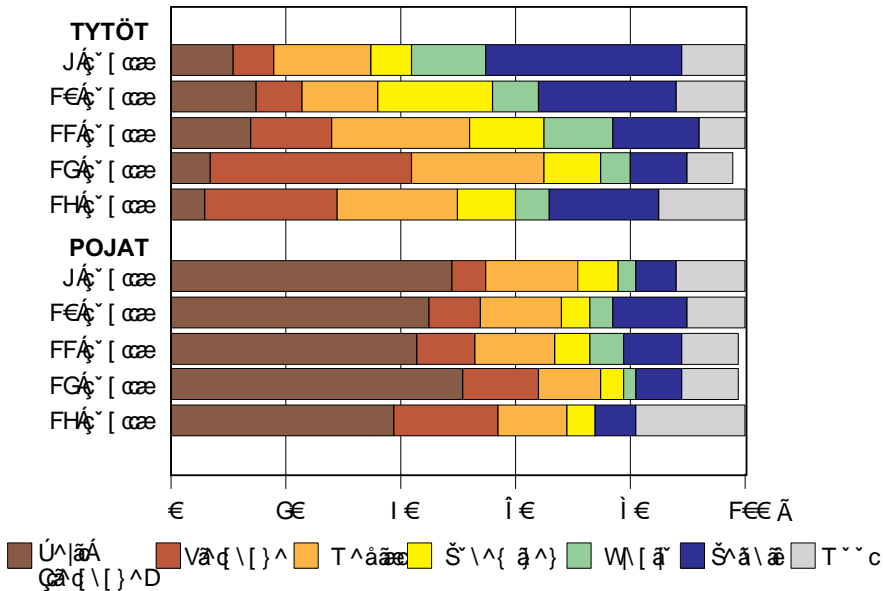
Harrastusten ja kavereiden ohella lasten arjen kolmas kulmakivi on koti. Kotona tehtyjä asioita kysyttiin samoin kuin kavereiden kanssa tehtäviä asioita. Lasta pyydettiin mainitsemaan asioita, joita hän tekee mieluiten yksin, ilman kavereita tai perheenjäseniä. Kuten kavereiden kanssa tehtävissäkin asioissa, lapsi sai kirjoittaa kolme asiaa, joita hän tekee mieluiten ollessaan yksin. Näistä asioista poimittiin analyysiin mukaan ensin mainittu asia, joka koodattiin seitsemäksi eri muuttujaksi. Näitä muuttujia olivat pelaaminen tietokoneella tai pelikonsolilla, tietokoneen käyttö muuten kuin pelaamiseen, muiden medioiden (esim. television) käyttö, lukeminen, ulkoilu (esim. pyöräily), leikkiminen (askartelu mukaan lukien) sekä muut asiat (esim. nukkuminen, syöminen, siivoaminen tai läksyjen teko). Yksin mieluiten tehtyjen asioiden lisäksi tässä osiossa tarkastellaan kotitöiden tekemistä, lemmikkien hoitoa, televisio-ohjelmia ja erilaisia pelejä sekä kotona vallitsevia sääntöjä.

Kotona tehtyjä asioita

Yksin kotona ilman kavereita tai perheenjäseniä tehdyt asiat vaihtelivat lapsen sukupuolen ja iän mukaan. Kehitysnäkökulman mukaisesti lasten tarpeet myös yksin ollessa muuttuivat iän myötä. Tarpeiden ja kykyjen muutos näkyi myös siinä, millaisia asioita tytöt ja pojat tekivät yksin ollessaan. Tyttöillä tarpeet ja ehkä myös kyvyt muuttuivat poikia selvemmin iän mukaan.

Nuorimmat tytöt leikkivät mielellään yksin ollessaan, kun taas vanhemmat tytöt viettivät aikaansa erilaisten medioiden parissa. Leikkimis-nimikkeen alle on otettu mukaan varsinaisen leikkimisen lisäksi myös piirtäminen, kirjoittaminen, askartelu ja lautapeliin pelaaminen. Näitä kaikkia asioita nuoremmat tytöt tekivät mielellään ollessaan yksin. Vanhempina tyttöjen ajankäyttö muuttui: he katsoivat televisiota tai elokuvia, kuuntelivat radiota tai olivat tietokoneella. Tietokonepelien pelaamisen osuus pieneni tyttöjen kasvaessa, kun taas tietokoneen muu käyttö lisääntyi. Tyttöjen keskuudessa myös lukemisessa tapahtui suuri muutos yhdeksän- ja kymmenvuotiaiden välillä: yhdeksänvuotiaista tytöistä luki kirjoja ja lehtiä vain seitsemän prosenttia, kun kymmenvuotiaista tytöistä näitä luki jo viidennes. Tämän jälkeen lukuinnostus hieman hiipui mutta pysyi kaikissa muissa ikäryhmissä suurempana kuin yhdeksänvuotiaiden keskuudessa.

Kuvio 13. Yksin tehtävät asiat sukupuolen ja iän mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina, N = 1238).



Pojilla erot asioiden tekemisessä eivät muuttuneet yhtä selvästi iän mukaan: kaikenikäiset pojat viihtyivät parhaiten pelaamassa tietokone- tai pelikonsolelejä. Tietokoneen käyttö muuten kuin pelaamiseen lisääntyi hieman iän myötä, mutta muiden asioiden tekeminen pysyi lähes ennallaan kaikissa ikäryhmissä. Medioiden käyttö jopa väheni iän myötä. Yksin ulkona oleminen taas loppui kokonaan 13-vuotiaana. Poikien lukeminen ei juuri muuttunut iän myötä. Verrattuna tyttöihin lukemisessa kävi oikeastaan päinvastoin. Yhdeksänvuotiaat tytöt ja pojat lukivat vielä yhtä paljon. Tämän jälkeen poikien lukuinnostus hieman väheni, kun tytöillä se lisääntyi iän myötä.

Muita asioita sekä tytöt että pojat tekivät yksin ollessaan eniten 13-vuotiaana. Yksin tehtyinä muina asioina nukkumisen mainitsivat vain 13-vuotiaat, mutta ehkä nuoremmat lapset eivät vain tulleet ajatelleeksi tätä vastausvaihtoehtoa. Toisaalta lasten arki saattoi saada uusia piirteitä, jotka lisäsivät unen tarvetta päivällä. Arki ehkä koettiin liian raskaaksi ja yöunet liian lyhyiksi. Tulosta saattaa selittää myös murrosikä, jolloin unentarve kasvaa ja päiväunet ”kuuluvat asiaan”.

Katsotut televisio-ohjelmat

Kotona myös katsottiin televisiota. Lapset katsoivat monenlaisia televisio-ohjelmia, ja usein yksittäinen lapsi mainitsi useita ohjelmia, joita hän televi-

siosta katsoo. Televisio-ohjelmia tiedusteltiin avoimena kysymyksenä, johon lapset saivat luetella katsomansa ohjelmat. Näin saatiin tarkkaa tietoa siitä, mitkä ohjelmat olivat erityisen suosittuja lasten keskuudessa. Lähes kaikki lapsista katsoivat televisiota. Ainoastaan kaksi prosenttia lapsista ei joko osannut sanoa, mitä katsoi televisiosta, tai ei katsonut lainkaan televisiota.

Televisio-ohjelmia katsovat lapset mainitsivat erilaisia ohjelmia yhteensä 2796 kertaa. Lasten katsomat televisio-ohjelmat voidaan jakaa kahteen osaan. Toisaalta lapset katsoivat selvästi lapsille suunnattuja ohjelmia tai koko perheen ohjelmia, toisaalta taas selvästi aikuisille tarkoitettuja ohjelmia. Lasten mainitsema suosituin yksittäinen ohjelma oli amerikkalainen piirrossarja *Simpsonit*, jonka mainitsi katsovansa neljännes lapsista. Toiseksi suosituin ohjelma oli suomalainen draamasarja *Salatut elämät*, jota mainitsi katsovansa 18 prosenttia lapsista.

Aikuisille tarkoitettut televisiosarjat voidaan jakaa ennen yhdeksää illalla lähetettäviin ohjelmiin ja yhdeksän jälkeen lähetettäviin ohjelmiin. Yhdeksän jälkeen lähetettävien ohjelmien ikärajasuositus on usein 15 vuotta. Iltayhdeksän jälkeen tulevia sarjoja katsoi 23 prosenttia lapsista. Näiden sarjojen katsominen hajaantui monen eri sarjan kesken. Suosituin aikuisille tarkoitetuista yhdeksän jälkeen illalla lähetettävistä tv-sarjoista oli amerikkalainen *Pako*, jota katsoi neljä prosenttia lapsista. Kolme prosenttia lapsista katsoi *Täydelliset naiset* -sarjaa. Näiden kahden suositun sarjan lisäksi lapset katsoivat esimerkiksi sellaisia sarjoja kuin *CSI*, *Greyn anatomia*, *Heroes*, *House*, *24*, *Ilman johtolankaa*, *Life on Mars*, *Sinkkuelämää*, *Teho-osasto*, *Todistettavasti syyllinen*, *Tudors* ja *Lost*.

Lapset katsoivat myös sarjoja, jotka tulivat ennen iltayhdeksää mutta olivat silti selvästi vanhemmille lapsille tai aikuisille suunnattuja. Tällaisia ohjelmia katsoi yhteensä 16 prosenttia lapsista. Ennen iltayhdeksää lähetetyistä televisiosarjoista suosituin oli *Frendit*, jota katsoi seitsemän prosenttia lapsista. *Ruma Betty* -sarjaa taas katsoi neljä prosenttia lapsista. Näiden sarjojen lisäksi ennen yhdeksää lähetetyistä sarjoista lapset mainitsivat katsovansa sellaisia sarjoja kuin *Gossip Girl*, *30 Rock* ja *Sydänjää*.

Koko perheelle tai lapsille suunnatuista ohjelmista suosituin oli espanjalainen komediasarja *Serranon perhe*, jota katsoi kolme prosenttia lapsista. Toinen mainintoja saanut sarja oli brittisarja *Sydämen asialla*. Musiikkiohjelmia katsoi lapsista neljä prosenttia ja piirrettyjä kymmenen prosenttia. Neljä prosenttia lapsista katsoi erilaisia viihdeohjelmia (esim. *Huuma* tai *Tanssii tähtien kanssa*). Saippuasarjat voidaan myös nähdä osana koko perheelle tarkoitettavia ohjelmia. Saippuasarjoja (esim. *Lemmen viemää*, *Päivien viemää* ja *Tuhkimotarina*) katsoi kolme prosenttia lapsista. Monet lapset mainitsivat katsovansa televisiosta kaikkea, mikä sopii heidän ikäisilleen. Lisäksi seitsemän prosenttia lapsista mainitsi katsovansa edelleen lastenohjelmia.

Lapset katsoivat televisiosta myös monia tosi-tv-sarjoja. Kaiken kaikki-

aan erilaisia tosi-tv-ohjelmia katsoi 23 prosenttia lapsista. Suosituin ohjelma oli *Huippumalli haussa*, jota katsoi kahdeksan prosenttia lapsista. Toiseksi suosituin ohjelma oli *Selviytyjät*, jota katsoi kolme prosenttia lapsista. Kolmanneksi suosituin oli *Amazing Race* -kilpailuohjelma, jota katsoi kaksi prosenttia lapsista. Muita tosi-tv-ohjelmia olivat esimerkiksi *Idols*, *Kahjut ninjat*, *Hurja remontti*, *Muodin huipulle*, *Pelkokerroin*, *Talent* ja *Tanssi, jos osaat*.

Seitsemän prosenttia lapsista katsoi televisiosta myös elokuvia. On mielenkiintoista, että moni mainitsi katsovansa televisiosta dokumentteja. Dokumentteja seuraavia lapsia oli 2,5 prosenttia. Dokumenttien suosio saattaa liittyä uusien kanavien, esimerkiksi JIM-kanavan, tarjoamiin ohjelmiin, joista useat on määritelty dokumenteiksi. Myös urheilua katsottiin televisiosta. Erilaisia urheilulajeja katsoi viisi prosenttia lapsista. Yksi prosentti lapsista katsoi uutisia.

Katsotuista ohjelmista voi päätellä, että lapset katsoivat mielellään televisiota iltaisin, jolloin ohjelmatarjonta painottui ”aikuisten” sarjoihin. Lapsille ja nuorille tarkoitettuja sarjoja lähetettiin lähinnä aamuisin ja viikonloppuisin, ellei käytössä ollut maksullisia lastenohjelmiin keskittyviä kanavia. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii uusi nuorten sarja *Hannah Montana*, joka on ollut Yhdysvalloissa erittäin suosittu mutta jota esitetään Suomessa lauantaiamuisin. Lisäksi lapsille ja nuorille tarkoitettujen sarjojen markkinointia ei juurikaan näe. Hyvätkin sarjat alkavat ja loppuvat ilman sen suurempaa hälyä. Vaihtoehtoja ”aikuisten” sarjoille ei juuri ole. Aikuisille tarkoitettujen sarjojen luettelo on huomattavasti pidempi kuin koko perheen tai lastenohjelmien luettelo.

Tarjonnan vaikutus lasten televisiosta katsomiin ohjelmiin näkyy varsinkin tosi-tv-ohjelmissa. Keväällä 2008 *Suomen Huippumalli haussa* oli uusi tosi-tv-sarja, kun taas sellaiset sarjat kuin *Idols* tai *Big Brother* olivat tauolla. Lapset ja nuoret kuuluvat kuitenkin myös näiden ohjelmien kohderyhmään, joten voidaan olettaa, että osa tämänkin aineiston lapsista katsoo niitä. Nyt niiden saamat maininnat olivat kuitenkin vähäisiä. Tosi-tv-ohjelmien on todettu olevan nuorten identiteetin rakennusmateriaalia (Helve 2008, 295). Tosi-tv on ohjelmamuotona tärkeä myös nuoremmille lapsille. Formaatin sisällöllä ei ole niinkään merkitystä, vaan tosi-tv kaikkine erityispiirteineen on itsessään tärkeä. Lapset voivat saada ohjelmista rakennuspuuta oman identiteettinsä rakentamiseen. Yhdestä ohjelmasta voidaan napata yksi asia ja toisesta toinen. Tällaisena identiteetin rakennusmateriaalina voivat toimia myös muut televisio-ohjelmat, mutta tosi-tv-sarjojen kautta rakennuspuuta saadaan muiden ”tavallisten” ihmisten elämästä.

Television katseluun vaikuttavat ohjelmien lisäksi erilaiset tekniset laitteet. Esimerkiksi tallentavat digiboksit ovat tulleet perheiden ajankäytön avuksi. Niiden ansiosta lasten mielihelmiä voidaan tallentaa myöhempää

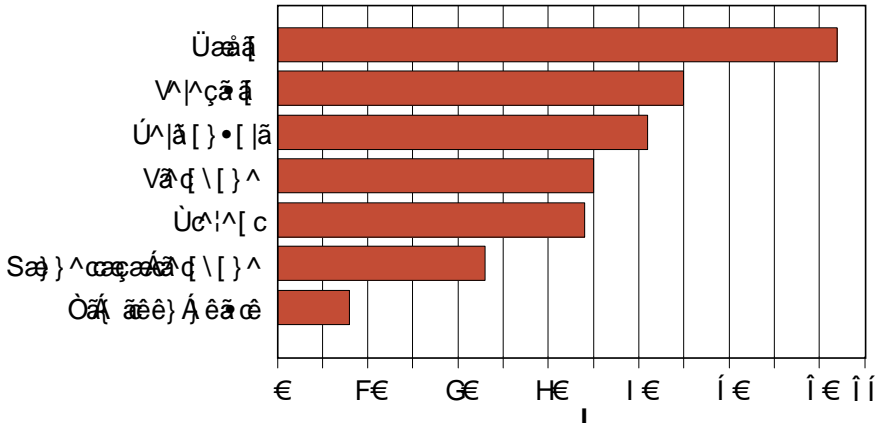
katselua varten. Hyvää tässä on se, että lapset eivät valvo myöhään katsoakseen tiettyjä ohjelmia. Kolikon kääntöpuoli on se, että lapset voivat katsoa yksin aamulla tai koulun jälkeen myös sellaisia ohjelmia, joita lähetetään tarkoituksella myöhään illalla. Tallentavien digiboksien lisäksi internetin käyttö ohjelmien lataamiseen ja katseluun on lisääntynyt. Internet toimii myös lapsilta kiellettyjen elokuvien lataamisen tai katsomisen välineenä.

Medialaitteet lasten huoneissa ja kotona

Television lisäksi tietokone ja erilaiset pelikonsolit vievät osan lasten ajasta. Kuten jo edellä kävi ilmi, pojat pelasivat paljon erilaisia tietokone- ja pelikonsolipelejä. Tytöt taas käyttivät tietokonetta paljon muihin asioihin kuin pelaamiseen. Yksi tietokoneen mahdollistama ajankäytön tapa on yhteydenpito muihin internetin välityksellä, vaikka lapsi olisi yksin kotona. Varsinkin tyttöjen tapauksessa koneen käyttö on usein yhteydenpitoa muihin. Kaikista lapsista 66 prosenttia chattaili jonkun itselleen tutun henkilön kanssa ja 11 prosenttia myös itselleen tuntemattomien ihmisten kanssa. Tytöt ja pojat chattailivat yhtä usein tuntemattomien kanssa, mutta tuttujien kanssa chattailu oli tyttöillä (67 prosenttia) hieman yleisempää kuin pojilla (65 prosenttia).

Televisio oli lähes kaikkien lasten kotona (97 prosenttia). Monista kodeista löytyi myös joko pöytätietokone (80 prosenttia) tai kannettava tietokone tai molemmat (64 prosenttia). Radio oli 92 prosentilla lapsista kotonaan ja stereot 75 prosentilla. Pelikonsoli löytyi 74 prosentista kodeista. Suurimmalla osalla lapsista oli joko oma huone (71 prosentilla) tai vähintään sisaruksen kanssa yhteinen huone (26 prosentilla). Ainoastaan kolmella prosentilla ei ollut kumpaakaan. Suurimmalla osalla (62 prosentilla) niistä lapsista, joilla oli oma tai sisarusten kanssa yhteinen huone, oli omassa huoneessaan radio. 45 prosentilla oli omassa huoneessa televisio ja 41 prosentilla pelikonsoli. Lapsista 58 prosentilla oli joko tietokone omassa huoneessaan (35 prosenttia) tai käytössään kannettava tietokone, jonka sai viedä omaan huoneeseen (23 prosenttia). 34 prosentilla lapsista oli stereot omassa huoneessaan. Kahdeksan prosenttia vastaajista oli sellaisia, joiden huoneessa ei ollut mitään laitteita.

Kuvio 14. Lasten omista huoneista olevat medialaitteet (osuudet prosentteina).



Erialaisten medialaitteiden olemassaoloon lasten huoneissa vaikutti lasten sukupuoli ja ikä sekä lasten määrä perheissä. Sisarusten kanssa huoneensa jakavilla lapsilla oli muita lapsia useammin huoneessaan televisio ja pelikonsoli. Tyttöillä oli poikia useimmin omassa huoneessaan radio (72 prosenttia) ja pojilla tyttöjä useammin pelikonsoli (60 prosenttia). Yli puolella pojista (56 prosenttia) oli huoneissaan myös televisio, tytöistä vain 37 prosentilla. Tätä eroa selittää pelikonsolien suuri määrä poikien huoneissa, sillä konsoli tarvitsee toimiakseen television. Pojilla oli hieman tyttöjä useammin myös tietokone omassa huoneessaan: joko tietokone tai kannettava tietokone oli tytöistä 54 prosentilla ja pojista 65 prosentilla. Kaikkien medialaitteiden lukumäärät lasten huoneissa kasvavat lasten iän mukaan.

Juha Suorannan, Hanna Lehtimäen ja Sampsa Hakulisen (2001, 28) tutkimuksessa 8–10-vuotiaista lapsista 40 prosentilla oli huoneessaan televisio. Vaikka ikäjakaumaa muutetaan 9–13-vuotiaisiin, televisioiden määrä ei kasva huomattavasti. Tietokoneiden tapauksessa tilanne on toinen. Suorannan ryhmän tutkimuksessa ainoastaan 26 prosentilla lapsista oli omassa huoneessaan tietokone, kun taas tähän tutkimukseen osallistuneista lapsista 58 prosentilla oli huoneessaan tietokone tai käytössään kannettava tietokone. Tietokoneiden lisääntymiseen saattaa vaikuttaa se, että vuodesta 2001 tietokoneet ovat tulleet edullisemmiksi ja niiden määrä on lisääntynyt muuallakin. Vanhempien vanhat kannettavat tietokoneet ovat saattaneet siirtyä lastenhuoneisiin.

Perheissä on usein asetettu sääntöjä medialaitteiden käytölle. Vanhempien asettamat säännöt koskevat joko laitteiden parissa vietetyn ajan pituutta tai niiden sisältöä. Säännöistä huolimatta lapsista 43 prosenttia sai pelata pelejä, jotka olivat kiellettyjä alle 15-vuotiailta. Pojat saivat pelata alle 15-

vuotiailta kiellettyjä pelejä tyttöjä useammin. Pojista alle 15-vuotiailta kiellettyjä pelejä sai pelata 60 prosenttia lapsista ja tytöistä 26 prosenttia. Mitä vanhempia lapset olivat, sitä yleisemmin he saivat pelata kiellettyjä pelejä. Yhdeksänvuotiaista kiellettyjä pelejä sai pelata neljännes ja 13-vuotiaista jo kaksi kolmasosaa.

Taulukko 6. Saako pelata alle 15-vuotiailta kiellettyjä tietokone- ja pelikonsolipelejä, ikäryhmittäin tarkasteltuna (osuudet prosentteina).

Ikä	Kyllä	Ei	Yhteensä
9 vuotta	25	75	100
10 vuotta	34	66	100
11 vuotta	39	61	100
12 vuotta	58	42	100
13 vuotta	66	34	100

N=1232

Lapset olivat usein myös itse sitä mieltä, että lasten tietokoneen käytölle tulee olla sääntöjä. Tätä mieltä oli 59 prosenttia vastaajista. 34 prosenttia lapsista oli jopa sitä mieltä, että lapset pelaavat aivan liikaa tietokoneella. Vanhempien tietokoneelle asettamien rajojen ei kuitenkaan haluttu estävän tietokoneen omaehtoista käyttöä. 61 prosenttia lapsista katsoi, että lasten tulee saada käyttää tietokonetta ilman vanhempia. Vaikka käytön toivottiin olevan vapaata, ainoastaan 32 prosenttia lapsista sai olla tietokoneella aina halutessaan. Tämä on vähän verrattuna television katseluun, sillä yli puolet (53 prosenttia) lapsista sai katsoa televisiota aina halutessaan. Television katselussa vanhemmat ja lapset itse eivät muutenkaan olleet yhtä tarkkoja kuin tietokoneen käytössä. Lapsista 47 prosenttia oli sitä mieltä, että lasten television katselulle täytyi olla sääntöjä. Neljäsosan mielestä lapset katsoivat liikaa televisiota.

Taulukko 7. Television ja tietokoneen käyttöä koskevat säännöt (osuudet prosentteina).

	Kyllä	Ei	EOS	Yhteensä
Lapset pelaavat liikaa tietokoneella	34	32	33	100
N=1257				
Lapset katsovat liikaa televisiota	25	41	34	100
N=1245				
Sääntöjä lasten tietokoneen käytölle ¹	59	22	19	100
N=1261				
Sääntöjä lasten television katselulle ²	47	31	22	100
N=1241				
Lasten pitää saada käyttää tietokonetta ilman vanhempia	61	14	25	100
N=1248				

¹Väittäjä oli alkuperäisesti "Lasten tietokoneen käytölle täytyy olla sääntöjä" mutta se lyhennettiin taulukkoon tilan säästämiseksi

²Väittäjä oli alkuperäisesti "Lasten television katselulle täytyy olla sääntöjä" mutta se lyhennettiin taulukkoon tilan säästämiseksi

Kaikista lapsista 53 prosenttia oli tietokoneella enintään kaksi tuntia päivässä. 15 prosenttia lapsista vietti tietokoneella aikaa yli kaksi tuntia päivässä. 32 prosenttia kertoi, etteivät he olleet tietokoneella päivittäin.

Lasten lemmikit ja kotityöt

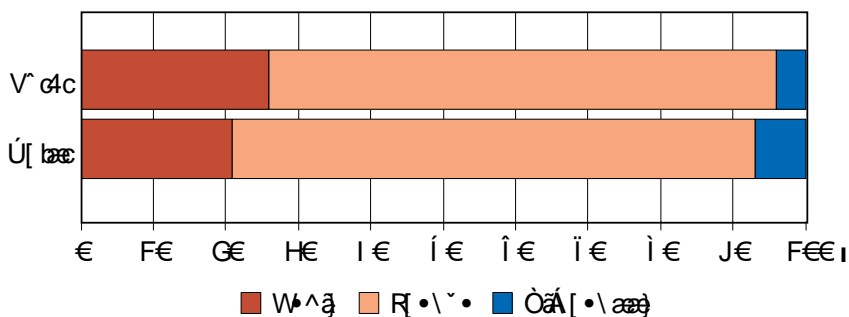
Lapset käyttivät kotona aikaansa myös lemmikkieläimiin ja kotitöihin. 47 prosentilla oli kotonaan lemmikkejä. Lähes puolella näistä lapsista (48 prosenttia) lemmikkinä oli koira. Lähes kolmanneksella (32 prosenttia) lapsista lemmikkinä oli kissa. 22 prosentilla lapsista lemmikkinä oli jokin pieni jyrsijä, joko hamsteri, gerbiili tai marsu. Akvaariokaloja oli lemmikkinä 18 prosentilla lapsista. Näiden eläinten lisäksi lapsilla oli lemmikkeinä myös liskoja, käärmeitä, rottia, kaneja, undulaatteja, kakaduja ja papukaijoja.

Lemmikit veivät aikaa tytöiltä poikia enemmän, ja tytöillä oli myös poikia useammin lemmikkejä (tytöistä 56 prosentilla, pojista 44 prosentilla). Poikien lemmikkejä hoitivat useimmin muut kuin pojat itse. Tytöt osallistuvat lemmikkiensä hoitamiseen poikia hanakammin, vaikka muut perheenjäsenet olisivat hoitaneet osan lemmikin vaatimasta hoidosta. Pojista, joilla oli lemmikkejä kotonaan, 83 prosenttia kertoi lemmikkien pääasiallisena hoitajana olevan joko sisko tai veli. Poikien siskoista lemmikkejä hoiti 49 prosenttia kuin veljistä lemmikkiä hoiti ainoastaan 17 prosenttia.

Kaikkiaan 95 prosenttia lapsista kertoi tekevänsä kotitöitä edes joskus. Osa lasten kotitöistä oli nimenomaan lemmikkien hoitoa; viisi prosenttia lapsista mainitsi tekevänsä tällaisia kotitöitä. Useimmin lasten kotityöt olivat imuroimista (28 prosenttia) tai siivoamista joko yleisesti (27 prosenttia) tai oman huoneen osalta (20 prosenttia). Siivoamisen lisäksi 26 prosenttia lapsista vei roskat ja neljäsosa (25 prosenttia) joko täytti tai tyhjensi astianpesukoneen. Tämän täytön ja tyhjennyksen lisäksi 15 prosenttia lapsista kertoi tiskaavansa astiat.

Kotitöitä tekivät sekä tytöt että pojat. Silloin tällöin kotitöitä tekevien joukossa tyttöjä ja poikia oli lähes yhtä paljon. Eroja tuli kuitenkin ääripäistä; tytöt tekivät kotitöitä usein poikia yleisemmin, ja pojissa on enemmän kuin tytöissä niitä, jotka eivät joudu tekemään kotitöitä koskaan. Lapsen perhe vaikuttaa kotitöiden tekemiseen. Eniten vaikuttavat sisarusket; mitä enemmän lapsella on sisarusia, sitä useammin hän tekee kotitöitä. Jos taas sisarusia ei ole lainkaan, ei myöskään kotitöitä tarvitse tehdä yhtä paljon.

Kuvio 15. Kotitöiden tekeminen sukupuolen mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina, N = 1271).



5 Lasten hyvinvointi

Tässä luvussa tarkastellaan lasten hyvinvointia kolmesta eri näkökulmasta. Ensiksi sivutaan lasten syrjäytymiskeskustelua tarkastelemalla lasten hyvinvointiin liittyviä riskejä. Toiseksi selvitetään, miten lapset jaksavat arjessaan ja mihin asioihin he voivat arjessa vaikuttaa. Kolmanneksi käsitellään hieman lasten päihdekokeiluja. Nämä tarkastelut täydentävät myös kuvaa lasten arjesta, joka kytkeytyy yhteen hyvinvoinnin kanssa: mitä paremmin arki sujuu, sitä paremmin lapset voivat, ja mitä paremmin lapset voivat, sitä parempaa on arki.

Lasten hyvinvoinnin riskit

Irmeli Järventie (2001) on tutkinut lasten hyvinvoinnin riskejä perushoivaindikaattorin avulla. Hän on ottanut mukaan indikaattoriin ruokaa, lepoa, puhautta ja turvallisuutta kuvaavat tekijät. Samassa yhteydessä Järventie tarkasteli myös hyvän tai huonon itsetunnon vaikutusta. Jos lapsella on huono itsetunto ja puutteita perushoivassa, hänellä on vakava riski syrjäytyä. Hyvä itsetunto ja hyvä perushoiva vähentävät syrjäytymisriskiä. Järventie huomasi myös, että hyvä itsetunto suojaa, vaikka perushoivassa olisikin puutteita, ja hyvällä perushoivalla voidaan korvata huonoa itsetuntoa. Lisäksi koulussa viihtyminen ehkäisee syrjäytymistä Järventien mukaan.

Järventien perushoivaindikaattoria mukaillen tässä tutkimuksessa perushoivaan on tulkittu kuuluvaksi iltaruokaa ja puhtaiden vaatteiden olemassaoloa, levon saamista ja turvallisuuden kokemista mittaavat muuttujat. Näitä asioita selvitettiin esittämällä lapsille väittämiä, joiden paikkansa pitävyyden omalla kohdallaan lapset saivat arvioida. Vastaukset yhdistettiin summamuuttujaksi. Tässä tutkimuksessa ei selvitetty lasten itsetuntoa, joten hyvinvoinnin riskien tarkastelu tukeutuu Järventien indikaattorimalliin vain osittain. Hyvinvoinnin riskejä tarkastellaan lisäksi koulussa viihtymisen ja aikuisten läsnäolon kautta.

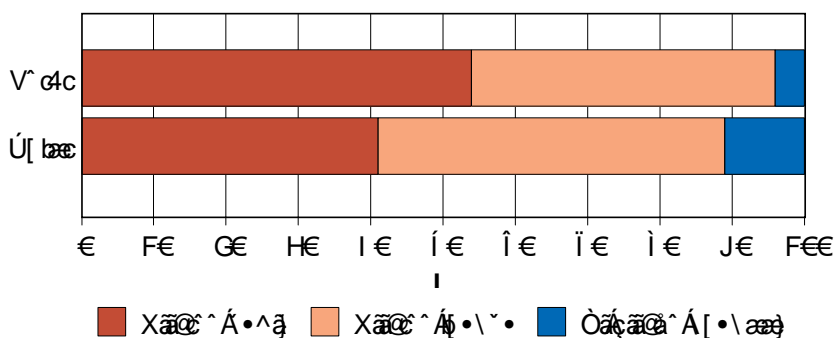
Summamuuttujalla tarkasteltuna noin kuudella prosentilla helsinkiläislapsista oli muita hieman suurempia hyvinvointiriskejä. Pojilla riskien toteutumisen mahdollisuus oli puolet tyttöjä suurempi (pojilla kahdeksan, tytöillä neljä prosenttia). Nämä lapset söivät muita harvemmin kotona iltaruokaa, heillä oli muita harvemmin puhtaita vaatteita käytössään, he olivat väsyneempiä ja kokivat turvattomuutta muita enemmän. Osalla näistäkin lapsista hyvinvoinnin riskejä voi lieventää se, että he ovat saaneet identiteetilleen tar-

peeksi rakennusmateriaalia. Hyvinvoinnin riskejä näyttää olevan hyvin pienellä osalla helsinkiläislapsista.

Kouluviihtyvyys

Yhtenä riskitekijänä voidaan pitää koulussa viihtymättömyyttä. Vaikka tämä tutkimus keskittyi lasten arkeen koulun ulkopuolella, lapsilta kysyttiin, viihtyivätkö he koulussa. Lapsista 47 prosenttia viihtyi koulussa usein ja 45 prosenttia joskus. Kahdeksan prosenttia lapsista sanoi, etteivät he viihtyneet koulussa koskaan. Tyttöjen ja poikien koulussa viihtymisessä oli eroja. Tyttöistä yli puolet (54 prosenttia) viihtyi koulussa usein ja vain neljä prosenttia ei viihtynyt koulussa koskaan. Pojista suurin osa viihtyi koulussa joskus (48 prosenttia) ja koskaan koulussa viihtymättömiä oli 11 prosenttia.

Kuvio 16. Tyttöjen ja poikien koulussa viihtyminen (osuudet prosentteina, N = 1271).



Sukupuolen lisäksi lapsen ikä vaikutti siihen, kuinka hyvin koulussa viihdyttiin. 9–11-vuotiaista suurin osa viihtyi koulussa usein, kun taas 12–13-vuotiaista suurin osa viihtyi joskus. Tämän lisäksi kokonaan koulussa viihtymättömien osuus kasvoi iän mukaan; yhdeksänvuotiaista kolme prosenttia ei viihtynyt koulussa koskaan, kun osuus 13-vuotiaissa oli jo 12 prosenttia. Koulussa viihtyminen oli yhteydessä lasten ikään ja sukupuoleen; pojat ja vanhemmat lapset viihtyivät koulussa muita huonommin.

Alueittain tarkasteltuna eniten niitä lapsia, jotka eivät viihtyneet koulussa koskaan, löytyi eteläisen suurpiirin alueelta (11 prosenttia) ja vähiten pohjoisen ja kaakkoisen suurpiirin alueelta (neljä prosenttia). Eteläisen suurpiirin alueelle sijoittuvat myös Helsingin hyvämaineiset ja vaativat koulut. Vaikuttaako koulujen vaativuus siellä viihtymiseen? Irmeli Järventie (2008, 227) huomasi sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla sijaitsevien

koulujen oppilaiden selviytyvän koulutyöstä muita alueita heikommin mutta saavan myös koulutyöhönsä enemmän tukea. Hyvien koulujen oppilaiden viihtymättömyyttä saattaa selittää koulujen vaativuus mutta myös opettajilta saadun tuen puute. Jos kaikki oppilaat voivat kokea onnistumisia ja heillä on mahdollisuus kokea koulutyö mielekkääksi, koulussa viihtyminen paranee (Salmela-Aro 2008, 233). Epäonnistuminen, viihtymättömyys ja mielekkyyden puuttuminen koulutyöstä voivat olla seurausta liian suurista vaatimuksista. Lapset itse kokevat tarvitsevansa kouluun lisää keskustelujä, hengähdystaukoja ja yhteistä tekemistä (Avoimet foorumit 2008). Saksassa huonot Pisa-tulokset ovat saaneet vanhemmat hätäntymään lastensa tulevaisuuden puolesta (Der Spiegel 2008). Suomessa Pisa-tulokset ovat olleet hyviä, ja huolta on herättänyt koulussa viihtymättömyys.

Aikuisten läsnäolo

Jos aikuiset eivät ole tarpeeksi läsnä eivätkä tee lapsen kanssa asioita yhdessä, lapsen hyvinvoinnin edellytykset ovat heikommat (Järventie 2008, 226). Aikuisten läsnäoloa lasten elämässä lähestyttiin tässä tutkimuksessa kysymällä, voivatko lapset kertoa jollekin aikuiselle peloistaan ja suruistaan sekä onko lapsella mahdollisuus saada yhteys vanhempiinsa tarvittaessa.

Lähes kaikilla lapsilla (93 prosentilla) oli lähellään aikuinen, johon he koki voivansa luottaa aina. Kaiken kaikkiaan 83 prosenttia lapsista ilmoitti voivansa kertoa jollekulle aikuiselle aina, jos heitä pelotti, ja 84 prosenttia, jos he olivat surullisia. Viisi prosenttia ei kokenut voivansa kertoa suruistaan tai peloistaan kenellekään aikuiselle. Puolet niistä lapsista, jotka eivät voineet kertoa suruistaan, ei voinut kertoa myöskään peloistaan.

Taulukko 8. Jollekin aikuiselle kertominen, jos pelottaa tai jos on surullinen (osuudet prosentteina, N = 1250).

		Voi kertoa jos on surullinen		
		Kyllä	Ei	EOS
Voi kertoa jos pelottaa	Kyllä	92	35	41
	Ei	2	50	4
	EOS	6	15	55
	Yhteensä	100	100	100

Tytöt ja pojat pystyivät kertomaan peloistaan yhtä usein, mutta suruista kertominen oli tytöille helpompaa kuin pojille. Pojista seitsemän prosenttia ei voinut kertoa kenellekään aikuiselle suruistaan, kun tytöistä ainoastaan kol-

me prosenttia piti surujen kertomista aikuiselle mahdottomana. Iällä ei ollut vaikutusta surujen kertomiseen, mutta pelkojen kertominen oli hieman helpompaa nuoremmille lapsille.

Lähes kaikki lapset (91 prosenttia) kokivat tavoittavansa äitinsä, jos heillä oli asiaa. Viisi prosenttia lapsista ei voinut soittaa äidilleen, vaikka asiaa olisi ollut. Isät olivat hieman huonommin lastensa tavoitettavissa, mutta tästä huolimatta isille sai soittaa 87 prosenttia lapsista. Kahdeksan prosenttia lapsista koki, ettei voinut soittaa isälleen. Vanhemmille soittamisen mahdollisuudessa ja heille kerrottujen surujen ja pelkojen yleisyydessä on yhteisiä piirteitä. Jos lapsi koki vanhemmille soittamisen mahdolliseksi, vanhemmalle myös kerrottiin herkemmin asioita.

Suurin osa lapsista koki, että hänen ympärillään oli aikuisia, joille voi kertoa asioita ja jotka olivat läsnä. Aikuisen läsnäolo on tärkeää, vaikka lapsi voisi puhua asioistaan myös kavereiden kanssa tai nykyään esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla (Järventie 2008, 228). Perhetyypillä, asuinalueella tai sisaruksilla ei ollut vaikutusta aikuisten läsnäoloon lasten arjessa. Tämän saman on huomannut Irmeli Järventie (mt., 226) omassa tutkimuksessaan, jossa suomalaislasten hyvinvoinnin riskejä eivät lisänneet erilaiset perheet, asuinalueet tai sisarusten lukumäärä.

Pelkojen ja surujen käsittelyyn voi saada tukea paitsi vanhemmilta myös kavereilta, joten tässä yhteydessä on syytä tarkastella myös lasten kaveriesuhteita. Lapset, jotka kokivat jäävänsä usein ilman kavereita, eivät keskimääräistä useammin voineet myöskään kertoa peloistaan tai suruistaan kenellekään. Kaikista lapsista noin neljä prosenttia ei voinut kertoa peloistaan, kun taas usein ilman kavereita jääneiden lasten joukossa osuus oli kahdeksan prosenttia. Suruistaan ei voinut kertoa keskimäärin viisi prosenttia lapsista, kun ilman kavereita jääneiden joukossa osuus oli 11 prosenttia.

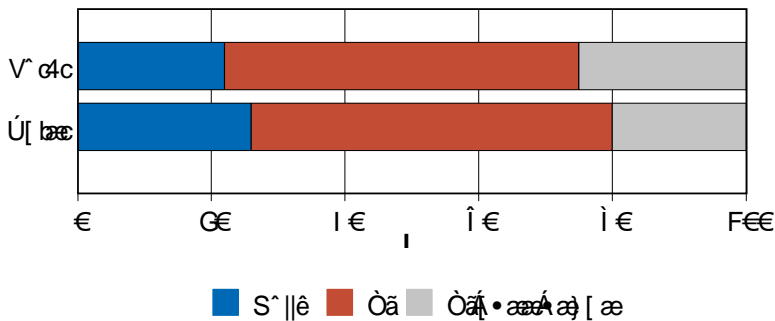
Jaksaminen ja vaikuttaminen

Kuten edellä tuli esiin, lasten aika arjessa jakaantuu monien eri asioiden kesken. Lapsen on ehdittävä harrastaa, olla kavereiden kanssa, tehdä kotitöitä, hoitaa lemmikkejä, viettää aikaa koneella ja pelien parissa, katsoa televisiota sekä nukkua. Osa tehtävistä asioista on pakollisia ja osa niitä, joita lapset haluavatkin tehdä. Tasapainoilu näiden kahden erilaisen tekemisen välissä voi aiheuttaa väsymystä. Seuraavaksi tarkastellaan lasten jaksamista arjen velvoitteissa ja lasten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan arkeensa.

Jaksaminen arjessa

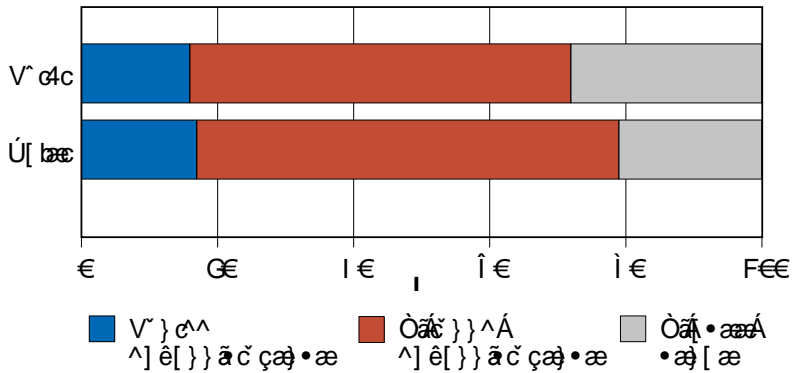
Arjessa jaksamista selvitettiin kysymällä lapsilta väsymyksen kokemuksista. Lapsista noin 24 prosenttia koki olonsa usein väsyneeksi. Pojat kokivat väsymystä hieman tyttöjä useammin (pojista 26, tytöistä 22 prosenttia). Lasten ikä ei vaikuttanut koettuun väsymykseen. Väsymyksen lisäksi selvitettiin lasten kokemuksia arjen kiireisyydestä. Kaikkiaan lapsista 21 prosenttia piti itseään kiireisenä. Pojista 24 prosenttia ja tytöistä 19 prosenttia koki itsensä kiireiseksi. Kiireen kokemukset lisääntyivät lasten elämässä inä myötä. Yhdeksänvuotiaista kiireisenä piti itseään 18 prosenttia ja 13-vuotiaista jo 30 prosenttia.

Kuvio 17. Usein itsensä väsyneiksi kokevat lapset (osuudet prosentteina, N = 1265).



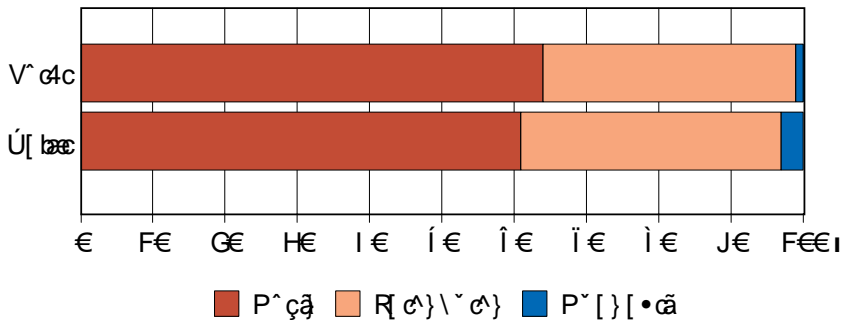
Jaksamiseen voidaan liittää väsymyksen ja kiireen kokemisen lisäksi kokemus epäonnistumisesta. Lapsista 17 prosenttia koki epäonnistuvansa usein itselleen tärkeissä asioissa; tytöillä ja pojilla tällaiset kokemukset olivat yhtä yleisiä. Eri ikäryhmiä tarkasteltaessa korostuivat ääripäät: sekä yhdeksänvuotiaista että 13-vuotiaista noin viidennes koki epäonnistuvansa usein. Keskimääräistä enemmän lapset kokivat epäonnistumisia eteläisen (22 prosenttia) ja läntisen (20 prosenttia) suurpiirin alueella. Kaikilla muilla alueilla esiintyi keskimääräistä vähemmän epäonnistumisen kokemuksia. Epäonnistumisen kokemukset liittyivät myös koulussa viihtymiseen: koulussa huonosti viihtyvistä lapsista 31 prosenttia oli kokenut epäonnistumisia. Koulussa hyvin viihtyvistä lapsista epäonnistumisen kokemuksia oli ainoastaan 11 prosentilla.

Kuvio 18. Tuntee usein epäonnistumisia itselle tärkeissä asioissa (osuudet prosentteina, N = 1258).



Lapsista 62 prosenttia jaksoi tehdä hyvin kaikki arkipäivään kuuluvat asiat. Jotenkuten kaikki arkeen kuuluvat asiat jaksoi tehdä 36 prosenttia lapsista ja huonosti kaksi prosenttia. Tytöt ja pojat jakoivat tehdä arjessa vaadittavat asiat hyvin lähes yhtä usein (tytöistä 64, pojista 61 prosenttia). Ikäryhmien välillä ei ollut eroja siinä, kuinka hyvin he kokivat jaksavansa tehdä kaiken arkipäiviinsä kuuluvat asiat.

Kuvio 19. Miten jaksaa tehdä päivän aikana tehtävät asiat, sukupuolen mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina, N = 1262).



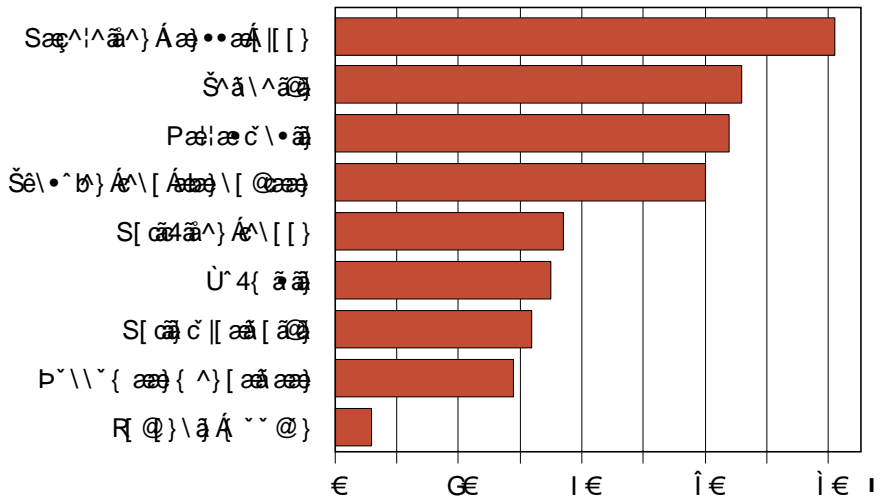
Arjessa jaksaminen on kokonaisuus, jossa kokemukset väsymyksestä, kiireisyydestä ja jaksamisesta kytkeytyvät toisiinsa. Väsyneet lapset kokivat itsensä usein myös kiireisiksi. Kiireisyys vähentää jaksamista arjessa ja lisää väsymystä. Väsymystä lisää myös liian vähä nukkuminen öisin. Liian lyhyet yöunet vaikuttavat arjessa jaksamiseen selvästi. Kaksi prosenttia kaikista lapsista meni nukkumaan kello 12 tai myöhemmin illalla. Huonosti arjessaan jaksavista lapsista näin teki 17 prosenttia. Suurin osa myöhään nukkumaan menevistä lapsista oli poikia.

Kaiken kaikkiaan arjessaan huonosti jaksavat lapset ovat useammin poikia kuin tyttöjä (71 prosenttia huonosti jaksavista). Poikien arjessa jaksamisen kokemukset ovat sidoksissa nukkumisen lisäksi myös harrastuksiin. Varsinkin yhtä liikuntaharrastusta harrastavat tunsivat usein, etteivät he jaksaneet hoitaa kaikkia arkeen kuuluvia velvoitteitaan. Harrastukset vaikuttivat jaksamattomuuteen kahdella tavalla. Toisaalta jaksamattomuuden kokemukset suhteessa harrastuksiin saattoivat olla välittömiä, jolloin lapsen kyllästyminen tai pettyminen harrastuksiin vähensi jaksamista myös muilla arjen osa-alueilla. Toisaalta harrastuksilla oli myös välillisiä vaikutuksia: pitkät välimatkat kotiin ja harrastusten välillä tai epäinhimilliset harjoitusajat loivat arjelle sellaiset puitteet, ettei jaksamiselle jäänyt tilaa muuallakaan arjessa.

Vaikuttaminen arjessa

Kokemukset arkeen vaikuttamisesta jakaantuivat kahteen osaan. Toisaalta osa lapsista sai vaikuttaa arjen pieniin ”omiin” asioihin kuten leikkeihin. Toisaalta osa sai vaikuttaa myös arjen isoihin ”aikuisten” asioihin kuten nukkumaanmenoaikoihin. Lähes kaikki lapset (99 prosenttia) kertoivat saavansa vaikuttaa edes jonkin verran siihen, mitä he tekivät koulun jälkeisessä arjessaan. Asiat, joihin saatiin vaikuttaa eniten, kuuluivat suurimmaksi osaksi arjen pieniin ”omiin” asioihin. Eniten lapset saivat vaikuttaa kavereiden kanssa olemiseen (82 prosenttia), leikkeihin (66 prosenttia), harrastuksiin (64 prosenttia) ja läksyjen tekoajankohtaan (60 prosenttia). Isompiin ”aikuisten” asioihin kuten syömisiin (35 prosenttia), kotiintuloaikoihin (33 prosenttia), nukkumaanmenoaikoihin (29 prosenttia) tai kotitöiden tekoon (37 prosenttia) sai kaikkiin vaikuttaa reilusti alle puolet vastaajista.

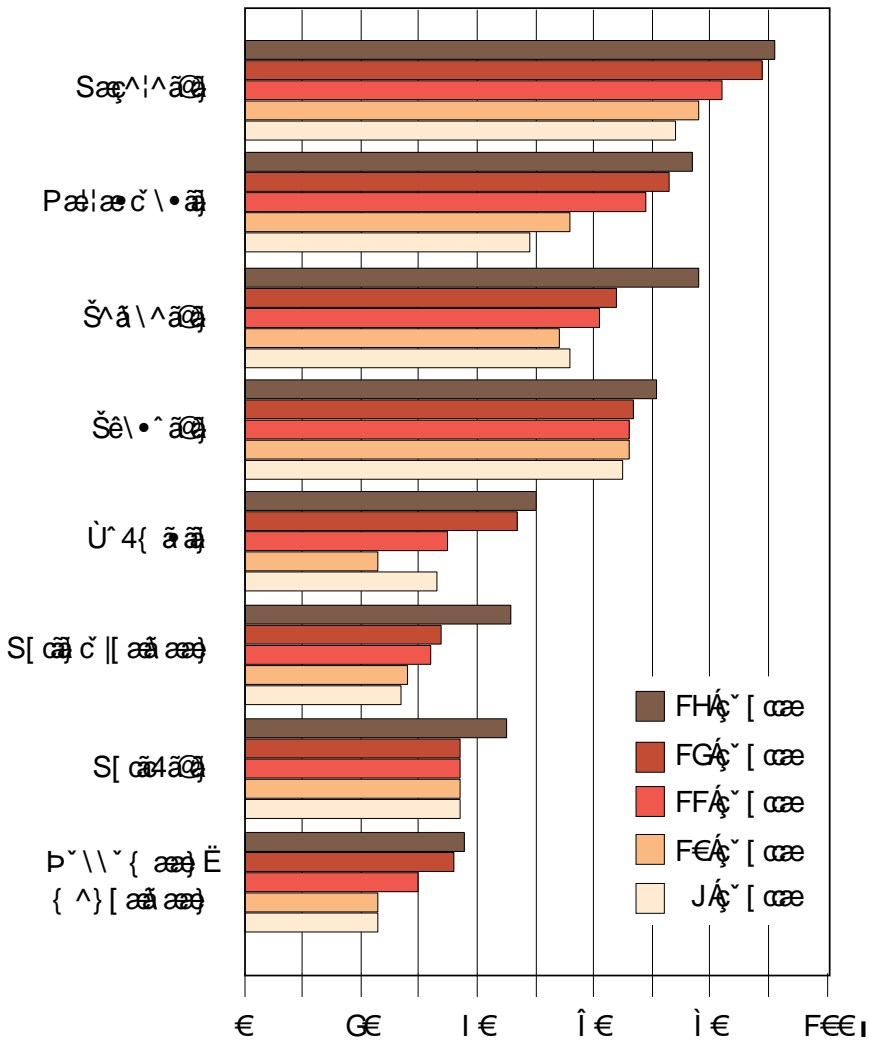
Kuvio 20. Mihin asioihin lapset saavat vaikuttaa (osuudet prosentteina).



Arjen pieniin ”omiin” asioihin vaikuttamisessa erot tyttöjen ja poikien välillä olivat vähäisiä. Kavereiden kanssa olemiseen tytöt ja pojat saivat vaikuttaa yhtä paljon samoin kuin leikkeihin ja läksyjen tekoajankohtaan. Harrastuksiin tytöt saivat kuitenkin vaikuttaa hieman poikia enemmän (pojista 61, tytöistä 69 prosenttia). Harrastuksiin vaikuttamisen suurempi osuus tyttöjen keskuudessa kietoutuu arjessa jaksamisen teemoihin. Jos lapsella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa omiin harrastuksiinsa ja harrastukset väsyttävät, kokonaisuudesta muodostuu hankala.

Arjen isoihin ” aikuisten” asioihin vaikuttamisessa erot tyttöjen ja poikien välillä olivat yhtä vähäisiä kuin arjen pieniin asioihin vaikuttamisessa. Tytöt ja pojat saivat vaikuttaa lähes yhtä paljon siihen, mihin aikaan he menivät nukkumaan sekä kotitöiden tekoon. Sen sijaan kotiintuloaikoihin sai vaikuttaa 38 prosenttia pojista ja vain 28 prosenttia tytöistä.

Kuvio 21. Mihin asioihin lapset saavat vaikuttaa, iän mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina).

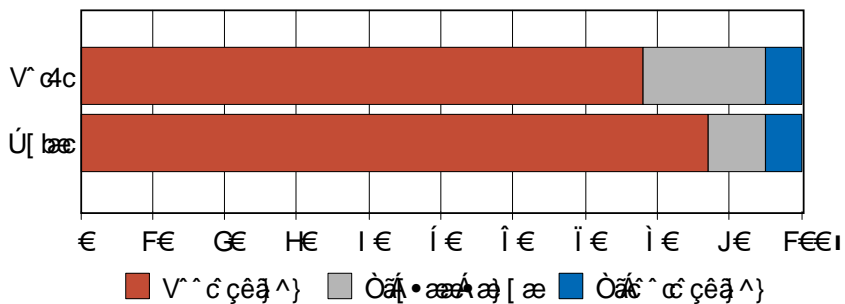


Eri-ikäisten lasten erilainen kehitysympäristö näkyy lasten mahdollisuuksissa vaikuttaa arkeen. Kyky ja tarve hallita omaa elämäänsä vahvistuvat sitä mukaa kuin lapsi kasvaa. Kaikissa kysytyissä asioissa lapset saivat vaikuttaa sitä useammin, mitä vanhempia he olivat. Yhdeksänvuotiaiden keskuudessa suurimmat vaikutusmahdollisuudet olivat pieniin ”omiin” arjen asioihin. Kavareiden kanssa olemiseen (74 prosenttia), leikkeihin (66 prosenttia) ja läksyjen tekoajankohtaan (56 prosenttia) sai vaikuttaa yli puolet vastaajista. Myös 13-vuotiaiden keskuudessa suurimmat vaikuttamisen mahdollisuudet olivat pieniin ”omiin” asioihin, mutta heidän oli mahdollista vaikuttaa

enemmän myös arjen isoihin ”aikuisten” asioihin. 13-vuotiaista ainoastaan kotiintuloaikoihin (46 prosenttia), nukkumaanmenoaikoihin (48 prosenttia) ja kotitöiden tekoon (46 prosenttia) sai vaikuttaa hieman alle puolet vastaa- jista. Noin 80 prosenttia lapsista oli sitä mieltä, että he saivat vaikuttaa omiin asioihinsa tarpeeksi. Vain kuusi prosenttia koki, etteivät he voineet vaikuttaa tarpeeksi.

Vaikka asiaa on vaikea selvittää kattavasti, Marjatta Bardyn (2001) mu- kaan käsitystä lasten eriarvoistumisesta on syytä tarkistaa nimenomaan sii- hen suuntaan, että pieni huonostivoivien lasten joukko on kasvamassa. Tätä näkökulmaa tukee vuoden 2008 kouluterveyskysely, jonka mukaan sosioe- konomiset erot näkyvät jo lasten ja nuorten terveydessä. Tytöt näyttävät oi- reilevan poikia enemmän sekä fyysisesti että psyykkisesti. Tytöistä 24–26 prosenttia ja pojista 10–12 prosenttia kärsi vähintään kahdesta fyysisestä vaivasta päivittäin. (Kouluterveyskysely 2008.) Fyysisten oireiden lisäksi myös henkisessä hyvinvoinnissa on havaittu puutteita. Pohjoismaisen kasvu- verkostoprojektin tuloksissa huomattiin, että kymmenvuotiaiden suomalais- lasten itsearvostus oli heikompaa kuin muissa Pohjoismaissa (Pölkki 2001; Bardy 2001, 15). Tämän tutkimuksen valossa 3.–6.-luokkalaisten lasten oma käsitys hyvinvoinnistaan on aiemmin annettua kuvaa myönteisempi. Lasten arkinen hyvinvointi koostuu pienistä paloista, joiden olemassaolo on lapsille tärkeää. Vaikka jokin osa-alue ei olisi kunnossa, lapset voivat olla tyytyväisiä arkeensa ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Kuvio 22. Tyytyväisyys omaan arkipäivään sukupuolen mukaan tar- kasteltuna (osuudet prosentteina, N = 1259).

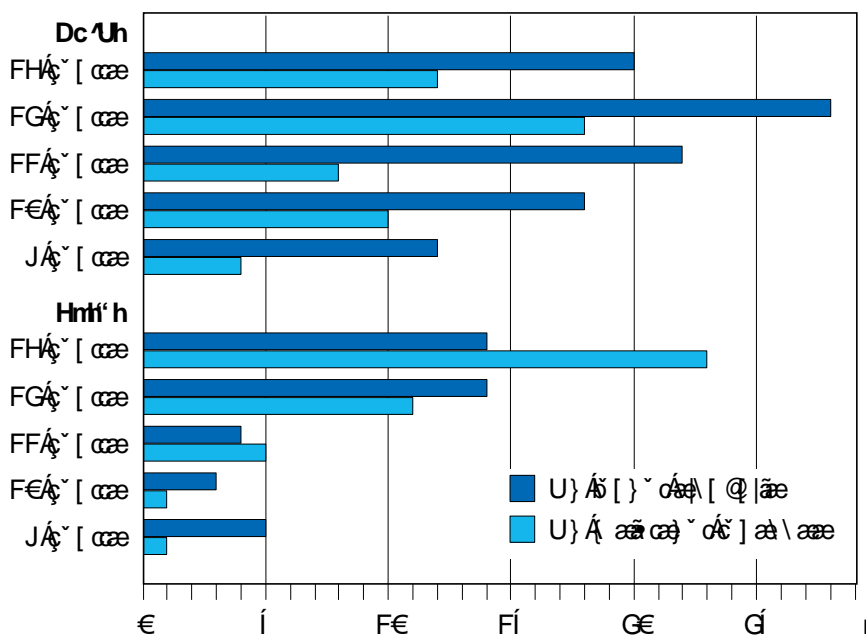


Päihteet

Lasten ja nuorten päihdekokeiluja on aiemmin selvitetty hieman vanhempien lasten osalta (Keskinen 2001, 133). Tässä tutkimuksessa päihdekokeilu- ja selvitettiin kysymällä lapsilta alkoholin juomisesta ja tupakan maistami-

sesta. Alkoholin kokeilemisesta kysyttäessä lapselle esitettiin väittämä ”olen juonut alkoholia”. Lomakkeen testausvaiheessa väittämä oli muodossa ”olen maistanut alkoholia”, johon moni testivaiheessa mukana olleista lapsista vastasi kyllä. He olivat luvalla saaneet maistaa jonkun aikuisen viinilasista tai vahingossa hörpänneet väärästä lasista. Lasten mukaan ”juominen” tarkoitti oman juoman juomista omasta lasista tai pullosta. Tähän suhteutettuna tulokset ovat häkellyttäviä. Lapsista 14 prosenttia kertoi juoneensa alkoholia ja yhdeksän prosenttia oli kokeillut tupakkaa. Tässä tutkimuksessa ei kysytty sitä, kuinka usein tai kuinka paljon lapset juovat alkoholia tai polttavat tupakkaa, joten mitään oletuksia päihteiden käytön määrästä ei tämän tutkimuksen perusteella voida tehdä.

Kuvio 23. Alkoholin juominen (N = 1267) ja tupakan polttaminen (N = 1266) tyttöjen ja poikien keskuudessa ikäryhmittäin (osuudet prosentteina).



Alkoholin juominen

Kouluterveyskyselyssä on huomattu lasten ja nuorten alkoholin käytön vähentyneen jo joitakin vuosia (Kouluterveyskysely 2008). Kaiken kaikkiaan tähän tutkimukseen osallistuneista lapsista alkoholia oli juonut 14 prosenttia. Pojista alkoholia oli juonut viides ja tytöistä seitsemän prosenttia.

Päihteiden käytössä lasten kehitysnäkökulma tulee selvästi esille. Alkoholin nauttiminen tulee lasten elämään iän mukana. Vaikka entistä nuoremmat lapset ovat juoneet alkoholia, sen juominen lisääntyy lapsen kasvaessa.

Ikä vaikuttaa selvästi alkoholin nauttimisen yleisyyteen tutkitussa ryhmässä, mutta myös sukupuolierot tulivat esiin. Alle viisi prosenttia 9–11-vuotiaista tytöistä oli juonut alkoholia. 12- ja 13-vuotiaista tytöistä alkoholia juoneiden osuus oli jo lähes 15 prosenttia. Poikien alkoholikokeilut lisääntyivät hyppäyksittäin 12-vuotiaisiin saakka. Merkittävää on, että yhdeksänvuotiaat pojat olivat juoneet alkoholia lähes yhtä usein kuin 13-vuotiaat tytöt. Muutenkin pojat joivat alkoholia kaikenikäisinä selvästi enemmän kuin tytöt.

Iän ja sukupuolen lisäksi alkoholin juominen on yhteydessä perhetyyppiin. Keskimääräistä useammin alkoholia juoneet lapset asuivat yksinhuoltajaperheissä. Näissä perheissä asuvista lapsista 21 prosenttia oli juonut alkoholia, kun sitä oli keskimäärin juonut 14 prosenttia lapsista. Myös vuoroasuvien perheiden lapset olivat juoneet keskimääräistä useammin alkoholia (17 prosenttia). Ydinperheissä (12 prosenttia) ja muissa perheissä (10 prosenttia) asuvat lapset joivat keskimääräistä vähemmän alkoholia. Vaikka erilaisissa perheissä lapset ovat juoneet alkoholia eri tavoin, perheiden merkitystä ei tule korostaa. Alkoholin nauttimisessa lapset usein seuraavat esimerkkiä. Esimerkki voi tulla myös muualta kuin vanhemmilta, esimerkiksi lasten kavereilta tai sisaruksilta. Sisarusten olemassaololla sinänsä ei ollut vaikutusta lasten alkoholikokeiluihin, mutta sisarusten iällä kyllä. Keskinen (2001) tutkimuksessa raittiiden nuorten osuus oli pienin 15-vuotiaiden keskuudessa. Tämän tutkimuksen mukaan lasten sisarusten vaikutus alkoholin juomiseen kasvoi, jos sisarukset olivat yli 16-vuotiaita. Vaikka erot olivat pieniä, 16–20-vuotiaat sisarukset vaikuttivat eniten lasten alkoholikokeiluihin.

Taulukko 9. Onko lapsi juonut alkoholia, sisarusten iän mukaan tarkasteltuna (osuudet prosentteina).

Sisaruksen ikä	On juonut	Ei ole juonut	EOS	Yhteensä
0-5 vuotta	10	86	4	100
6-10 vuotta	11	85	4	100
11-15 vuotta	15	82	3	100
16-20 vuotta	18	75	6	100
yli 20 vuotta	16	78	6	100

N=1267

Aineistosta on löydettävissä joitakin viitteitä siitä, että myös kokemus ilman kavereita jäämisestä vaikuttaa lapsen alkoholin käyttöön. Alkoholia oli juonut neljännes (26 prosenttia) niistä lapsista, jotka kokivat usein jäävänsä ilman kavereita. Vastaavasti niistä lapsista, jotka eivät kokeneet jäävänsä ilman kavereita, 13 prosenttia kertoi juoneensa alkoholia. Pelko kavereiden menetyksestä saattaa lisätä alkoholin juomista, ja jos lapsella ei ole kavereita, hän saattaa turvautua sellaisten ”kavereiden” seuraan, jotka jo käyttävät alkoholia.

Alkoholin juomiseen vaikuttavat monet tekijät, eikä mitään yksittäistä tekijää voida syyttää lasten alkoholikokeiluista. Tämän tutkimuksen perusteella alkoholikokeilut eivät kuitenkaan olleet vielä vahingoittaneet lasten elämää. Alkoholia juoneista lapsista suurin osa harrasti ja liikkui, eikä arkisten asioiden tekemisessä ollut eroja alkoholia juomattomiin lapsiin verrattuna.

Tupakan maistaminen

Tupakkaa oli kokeillut lapsista yhdeksän prosenttia. Tytöistä tupakkaa oli kokeillut kuusi prosenttia ja pojista 12 prosenttia. Eri-ikäisten tyttöjen ja poikien tupakkakokeilut olivat hyvin erilaisia. 13-vuotiaat tytöt olivat maistaneet tupakkaa useammin kuin pojat missään iässä. 12-vuotiainkin tytöt olivat kokeilleet tupakkaa samanikäisiä poikia enemmän. Tätä nuorempa- na tupakkakokeilut olivat kuitenkin selvästi yleisempiä poikien kuin tyttöjen keskuudessa.

Erilaisissa perheissä elävien lasten tupakkakokeiluissa oli vain pieniä eroja. Ydinperheissä elävät lapset olivat maistaneet tupakkaa keskimääräistä harvemmin (kahdeksan prosenttia), kun taas kaikissa muissa perhetyypeissä lapset olivat maistaneet tupakkaa keskimääräistä useammin. Perhetyyppi sinänsä ei vaikuta lasten tupakointiin vaan lasten vanhempien tupakointi (Kouluterveyskysely 2008). Myös lasten sisaruksilla on vaikutusta tupakointiin: jos lapsella oli yli 15-vuotiaita sisaruksia, tupakan maistaminen oli keskimääräistä yleisempää. Ilman kavereita jäämisen pelko ei lisännyt tupakointia samalla tavalla kuin se lisäsi alkoholin käyttöä.

Päihteitä käyttävät jo ala-asteikäiset lapset, mutta tämän aineiston kautta ei päästä käsiksi siihen, kuinka paljon ja kuinka usein tätä tapahtuu. Alkoholia juovat ja tupakkaa maistaneet ovat suurimmaksi osaksi eri lapsia. Alkoholia juoneista lapsista 59 prosenttia ei ollut maistanut tupakkaa. Jos halutaan vähentää päihteiden käyttöä lasten ja nuorten keskuudessa, on siis pyrittävä tavoittamaan kaksi erilaista joukkoa jo hyvin nuorina.

6 Johtopäätöksiä

Kaiken kaikkiaan lasten arki rakentuu kolmen pilarin varaan – kodin, kavereiden ja harrastusten. Pilarien väleissä arkeen vaikuttavat kokemukset jaksamisesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Lapset arvottavat lähes kaikkia arjen asioita sen mukaan, onko kavereilla jokin rooli näissä asioissa. Tytöt ja pojat tekevät erilaisia asioita kavereiden kanssa. Tyttöjen kavereiden kanssa tekemät asiat olivat enemmän oleiluun ja hengailuun keskittyviä kuin poikien. Pojat taas pelasivat ja ylipäättään toimivat aktiivisemmin kavereidensa kanssa. Myös kotona tyttöjen ja poikien arki oli erilaista. Tyttöjen arki oli kotona sosiaalisempaa kuin poikien. Tytöt käyttivät internetiä ja muita medialaitteita yhteydenpitoon kavereiden kanssa, kun pojat pelasivat kotonakin erilaisia pelejä. Kaikkien lasten kotona oloa leimasivat erilaisten medialaitteiden käytön lisäksi kotityöt, mahdolliset lemmikit, läksyt ja perhe. Julkisessa keskustelussa medialaitteiden on nähty vaarantavan lasten turvallista kasvua (Suoranta ym. 2001, 11), mutta Juha Suorannan, Hanna Lehtimäen ja Sampsa Hakulisen (mt.) tutkimustulosten suuntaisesti uudet medialaitteet solahtelivat muiden lapsen arjessa olevien asioiden väliin eivätkä uhanneet lasten muuta arkista toimintaa (ks. myös Pohjola 2008, 185). Medialaitteet saattavat vaarantavat lasten arkea, jos niiden käyttö on liiallista. Tähän tutkimukseen osallistuneet lapset kertoivat vähentäneensä tietokoneella oloa huomattuaan sen aiheuttavan päänsärkyä ja silmien kirvelyä. Lisäksi he arvelivat käyttävänsä tietokoneella sopivasti aikaa silloin, kun aikaa jäi muuhunkin toimintaan.

Lapset harrastivat paljon. Lähes kaikki jotakin harrastavat lapset harrastivat liikuntaa. Liikunnan harrastamisesta näyttää tulleen yleinen normi, sillä liikunnan harrastamisessa ei ollut eroja perhetyyppejä tai asuinalueita vertailtaessa. Taideharrastuksissa tilanne oli toinen; asuinalueen tarjonta ja perhetyyppeistä vaikuttivat lapsen taideharrastusten olemassaoloon. Liikunnan harrastamiseen kannustettiin kaikenlaisia lapsia, mutta taideharrastuksiin osallistuminen vaati lapsen omaa ”taiteellista lahjakkuutta”. Liikuntaharrastusten olemassaolo vaikutti myös lasten jaksamiseen. Varsinkin yhtä liikuntaharrastusta harrastavat pojat jaksoivat arjessaan muita lapsia huonommin. Tästä huolimatta harrastukset ylipäättään tukivat lasten jaksamista ja tyytyväisyyttä omaan arkeensa.

Viime aikoina on keskusteltu lasten ohjatun liikunnan yksipuolisuudesta ja ohjatun liikunnan runsaasta määrästä omaehtoiseen liikuntaan verrattuna (Helsingin Sanomat 8.12.2008; 23.11.2008). Huolta on herättänyt lasten kokonaisliikunnan vähäisyys. Lasten tulisi liikkua noin 18 tuntia viikossa,

mutta suomalaislapset liikkuvat vain noin 13 tuntia (Nuori Suomi 2008). Jos tarkastellaan pelkästään harrastuksia, tämä huoli on oikeutettu: suurimmalla osalla lapsista ei ollut juuri lainkaan omaehtoisia liikuntaharrastuksia. Jos kuitenkin ohjattujen harrastusten lisäksi otetaan huomioon kavereiden kanssa pelattavat pelit ja pihaleikit, saadaan parempi kuva siitä suuresta osasta lapsia, joiden päivään liikunnan monet muodot kuuluvat.

Suurin osa lapsista sai vaikuttaa arkensa pieniin ”omiin” asioihin, ja vain harvat saivat vaikuttaa tai joutuivat vaikuttamaan isoihin ”aikuisten” asioihin. Lasten vaikutusmahdollisuudet olivat jakaantuneet oikein suhteessa lasten kykyihin ja tarpeisiin. Suurin osa lapsista oli tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan arkeensa. Lapset myös kokivat jaksavansa arjessaan suurimmaksi osaksi hyvin. Arkisia hyvinvoinnin riskejä oli hyvin pienellä osalla lapsista. Suurin hyvinvoinnin riski oli lasten päihteiden käyttö, sillä päihdekokeilut aloitetaan jo ala-asteella. Tutkimukseen osallistuneista lapsista osa oli jo juonut alkoholia tai maistanut tupakkaa. Tämänikäisillä lapsilla päihdekokeilut eivät kuitenkaan vielä vaikuttaneet arkeen. Päihteitä kokeilleet lapset liikkuivat, harrastivat ja toimivat samalla tavoin kuin ilman päihdekokeiluja elävät lapset. Suurimmalla osalla lapsista oli elämässään aikuisia, joihin he saattoivat aina luottaa ja joille he pystyivät kertomaan asioita.

Yhtenä merkittävänä tietona lasten arjen sujumisesta voidaan pitää lasten palvelujen vähäistä kysyntää. Lapset viettivät mielellään aikaa kauppakeskuksissa ja uimahalleissa, joita kumpaakaan ei ole suunniteltu varta vasten lasten käyttöön. Näitä paikkoja on humanistisen maantiedon piirissä kutsuttu ”neljänneksi tilaksi”, joiden vetovoima liittyy sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja vapaaseen liikkuvuuteen (Kaivola ja Riekkinen 2003, 33). Neljännen tilan käyttäjinä pidetään yleensä nuoria tai nuoria aikuisia, ja lasten viihtyminen neljännessä tilassa kuvaa osaltaan nuoruuden siirtymistä koskemaan yhä nuorempia lapsia (mt., 36). Lasten suhtautumista kauppakeskusten tai uimahallien käyttämiseen vapaa-ajanviettopaikkoina lisää vanhempien esimerkki. Uimahallissa lapset kertoivat käyvänsä paitsi kavereidensa myös perheidensä kanssa. Samoin kauppakeskuksissa hengailu kuului monen perheen ajankäyttötapoihin (Wilska 2004), joita lapset uusinsivat myöhemmin kavereidensa kanssa. 3.–6.-luokkalaiset suhtautuivat lapsille räätälöityihin palveluihin kielteisesti kahdesta eri näkökulmasta. Toisaalta lapset eivät juurikaan hakeutuneet heille tarjottujen palvelujen piiriin, esimerkiksi nuorisotaloille tai leikkipuistoihin. Toisaalta palvelut saivat osakseen suoranaista kritiikkiä. Lapset kritisoiivat erityisesti lasten iltapäivätoimintaa. Se koettiin usein epäonnistuneeksi ja sen tarve vähäiseksi. Osa lapsista kaipasi iltapäiväänsä rauhaa ja hiljaisuutta hälyisän koulupäivän jälkeen. Osa taas halusi päättää itse iltapäivän toiminnasta, sillä muuten elämän koettiin olevan muiden päätösvallassa. Koulussa päättää opettaja, harrastuksissa valmentaja tai vetäjä ja

kotona vanhemmat. Iltapäivä koettiin ”omasi ajaksi”, jolla sai tehdä itselle tärkeitä asioita.

Lasten arjen järjestymistä tarkasteltaessa on otettava huomioon vuoroasuvien lasten suuri määrä. Vuoroasuvista lapsista on kuitenkin vaikeaa tehdä tutkimusta tai kerätä tietoja, sillä heillä voi virallisesti olla vain yksi osoite. Tämän vuoksi ei edes tiedetä, mihin vuoroasuvien lasten elinpiirit ulottuvat. Asumis- tai perhetilastojen valossa ei voida tietää, missä osa lapsista elää ja viettää aikaansa. Vuoroasuvien lasten arjen hyvinvoinnista on kannettu huolta juuri siitä syystä, että lapset joutuvat vaihtamaan asuinpaikkaansa jatkuvasti (Silvén & Kouvo 2008). Sekä Ruotsissa että Yhdysvalloissa tehdyissä tutkimuksissa on huomattu vuoroasuvien lasten olevan yhtä hyvinvointia kuin ydinperheissä asuvien lasten. Lapset ovat näissä tutkimuksissa myös itse kokeneet vuoroasumisen pääsääntöisesti hyväksi ja toimivaksi järjestyksi omalla kohdallaan. (Maccaby 1993, ks. Silvén & Kouvo 2008, 112–113; Socialstyrelsen 2004.) Tämä tutkimus antoi samanlaisia viitteitä vuoroasuvien lasten arjen järjestymisestä. Vuoroasuvat lapset vertautuivat monissa tarkasteluissa ydinperheissä asuviin lapsiin, eivätkä vuoroasuvat lapset olleet muita tyytymättömämpiä omaan arkeensa.

Saksalaiset tutkijat ovat huolestuneet vanhempien kiireestä työntää lapsia jo hyvin nuorina ”trimmaamaan omaa suorituskyykyään”. Asiantuntijat ovat alkaneet pelätä lapsuuden loppumista ja lapsiin kohdistuvien vaatimusten lisääntymistä. (Der Spiegel 2008.) Pelko lahjakkuuksien hukkaamisesta esimerkiksi harrastuksissa on saanut vanhemmat myös Suomessa viemään lapsiaan entistä nuorempina vaikkapa ”huippuyksilöistä” koostuvien jalkapalloseurojen ”pääsykokeisiin” (Helsingin Sanomat 23.11.2008). Lasten arjen virittäminen huippuunsa lisää epäonnistumisten kokemuksia ja asettaa lapset keskenään eriarvoisiin asemiin. Kehitysnäkökulman mukainen suhde ympäristöön muutetaan väkisin: lapsen ympäristö pakottaa muutokseen niin varhain, että lapsen tarpeet ja kompetenssi eivät ole kehittyneet sitä vastavasti. ”Osaava lapsi” joutuu vähentämään tarvitsevuuttaan (Hautamäki 2008, 138) yrittäessään vastata ympäristön hänelle asettamiin vaatimuksiin.

Aiemmassa tutkimuksessa (Keskinen 2001; Ritala-Koskinen 2001; Der Spiegel 2008) huomattu lasten kiireisyyden kokemus ei näkynyt tässä tutkimuksessa yhtä selvästi. Lasten arkeen kuului paljon erilaisia asioita, mutta varsinaisia kiireen kokemuksia oli vain viidellä prosentilla lapsista. Lasten arjen muuttumisesta vaativammaksi sen sijaan oli viitteitä. Lapsista suurin osa koki edelleen arkensa olevan heidän hallinnassaan, mutta jo hyvin nuorilla lapsilla oli niin vaativia harrastuksia, että se vaikutti vahvasti heidän arkeensa. Suurimmalla osalla lapsista oli arjessaan sopivassa suhteessa kiirettä ja rauhaa. Italialaislapsiin verrattuna (Ciccotti & Sabbadini 2006) helsinkiläislasten leikkiminen jatkui vanhemmalle iälle, varsinkin jos leikkeihin luetaan mukaan erilaiset pelit. Italialaistutkimuksessa leikkiminen ja varsinkin

pelaaminen lisääntyi tarkasteluajana (1998–2005) etenkin poikien keskuudessa. Myös tässä tutkimuksessa pelien pelaaminen oli nimenomaan poikien juttu.

Lapsia tutkittaessa päädytään usein siihen vakiintuneeseen yhteenvetoon, että pääsääntöisesti lapsilla menee hyvin ja ongelmat kasaantuvat pienelle joukolle lapsia (Bardy 2001, 18; Järventie 2008). Erilaistumiskeskustelussa näkökulmaa avartaa huomio siitä, että hyvinvointi ja pahoinvointi liittyvät puutteisiin välittämisessä ja sosiaalisissa suhteissa eivätkä niinkään sosioekonomiseen taustaan, asuinalueeseen tai perhetyyppiin (Oksanen 2008, 54). Heikossa asemassa ovat silloin lapset, joiden arkeen sisältyy liian suuria paineita ja joilta vaaditaan paljon. Heikompi asema ei aina tarkoita puutteenalaisuutta, vaan lapsen asemaa voivat heikentää myös arjen liiallinen vaativuus ja lapseen kohdistuneet liian suuret odotukset.

Tämän tutkimuksen perusteella 3.–6.-luokkalaisten lasten hyvään arkeen kuuluu turvallista vapaata tekemistä paikoissa, joihin on helppo mennä. Tätä vapaata tekemistä harrastetaan niiden ihmisten kanssa, jotka koetaan läheisiksi. Tämänikäisillä lapsilla kaverit alkavat jo syrjäyttää perhettä etenkin mielipiteitä muodostettaessa. Kehitysnäkökulman mukaisesti lasten suhde ympäristöönsä ja omaan identiteettiinsä alkaa muuttua; lasten kompetenssi omaan elämäänsä nähden vahvistuu ja tarjoaa heidän toiminnalleen uusia areenoita. Lasten tarpeet muuttuvat; he kokevat kaverit ja nuorisokulttuurin läheisemmäksi kuin vielä hieman nuorempina. Tiivistäen voidaan sanoa, että lasten arki koostuu pienistä ”omista” asioista, joihin lapsilla itsellään on vaikutusvaltaa, sekä isommista ”aikuisten” asioista, joihin lapset voivat harvemmin itse vaikuttaa. Hyvä ja tyydyttävä arki muodostuu näiden kahden ulottuvuuden keskinäisestä tasapainosta.

Tutkimus antaa osviittaa siitä, millaisessa maailmassa lapset elävät. Lasten maailmaa sävyttävät tietotulva, kaupallisuus, omat kaverit ja omat yhteisöt. Lapset ovat tyytyväisiä arkeensa. He kokevat nukkuvansa, syövänsä ja liikkuvansa tarpeeksi. 3.–6.-luokkalaisten ovat lapsuuden ja nuoruuden väli- maastossa. Erään lapsen määritelmän mukaan tällaisten ”puoliteinien” arki on hyvää, sillä ”saa jo aika paljon päättää mitä tekee”.

7 Johtopäätöksistä käytännön toimiin

Helsingissä on alueellisia eroja, mutta mitään jakoa hyviin tai huonoihin alueisiin ei voida tehdä. Osalla alueista lapset kokevat muita enemmän epäonistumisia tai väsymystä, kun taas osalla alueista esimerkiksi harrastaminen on vähäisempää kuin muilla alueilla. Alueilla on omat erityispiirteensä, jotka on syytä ottaa huomioon. Alueiden erilaisuuden lisäksi sekä kaupunkisuunnittelussa että palvelujen suunnittelussa on otettava huomioon, että kaikkien lasten asuinpaikoista ei voida olla täysin varmoja. Eroperheiden lapsista osa viettää tasapuolisesti aikaa molempien vanhempiensa luona. Vuoroasuvien lasten määrästä ei ole tarkkaa tietoa, sillä tilastoissa he näkyvät ainoastaan toisen vanhemman tiedoissa.

Lasten iltapäivätoiminnan kehittämisessä on iltapäivätoiminta organisoitava keskitetysti eli niin, että jollakin toimijalla on kokonaiskäsitys iltapäivätoiminnan laadusta, rakenteista ja muista toimintaedellytyksistä. Iltapäivätoiminnan järjestäjien tulisi ottaa huomioon lasten mielipiteet laadukkaasta ja tarpeenmukaisesta toiminnasta. Lasten mielestä laadukkaaseen iltapäivätoimintaan kuuluvat hyvät vetäjät, vaihteleva toiminta, mukava tila ja mukana olevat kaverit. 3.–6.-luokkalaisille kavereiden mukana oleminen on jo hyvin tärkeää, eikä hyvääkään iltapäivä- tai harrastustoimintaa enää aloiteta ilman kaveria. Ohjaajien pätevyys, innokkuus ja halu lasten ajatusten kuulemiseen ovat ensiarvoisen tärkeitä. Päivi Mäntyneva ja Mikko Kuoppala (2004) selvittivät lasten hyvän iltapäivätoiminnan edellytyksiä. Tässä selvityksessä hyvän iltapäivätoiminnan kriteereistä oli kokonaan jätetty pois iltapäivätoiminnan laatu. Lapsilta tai edes vanhemmilta ei kysytty, millä edellytyksillä hyvää iltapäivätoimintaa voidaan rakentaa. Iltapäivätoiminnan sisällöistä tai niiden puutteesta on yleensäkin keskusteltu Suomessa vähän, kun taas esimerkiksi yhdysvaltalaisessa keskustelussa iltapäivätoiminnan sisällöt ovat ”kiistelty kysymys” (Pohjola 2006, 392). Lasten oma määrittely hyvästä iltapäivätoiminnasta tulee asettaa koko toiminnan keskiöön: hyvää iltapäivätoimintaa ei voi olla, jos lapset itse eivät pidä sitä hyvänä. Iltapäivätoiminnan laadukkuutta olisi tarpeen tutkia niin lasten, vanhempien kuin palvelun tarjoajienkin näkökulmasta. Iltapäivätoiminta voi parhaimmillaan olla kaikkia osapuolia tyydyttävää ja taata tutustumisalustan erilaisille harrastuksille.

Lasten näkökulmasta lähiliikuntapaikkojen ja rakennettujen tilojen ulkopuolella tapahtuvan liikunnan toimintamahdollisuuksia olisi lisättävä. Tavallisille lapsille tulee tarjota mahdollisuus erilaisten asioiden tekemiseen myös ilman muodollisia rakenteita. Kilpaurheiluun tähtäävän harrastamisen

rinnalle on saatava mahdollisuuksia harrastaa sellaista liikuntaa, joka tukee lasten hyvinvointia. Kilpaurheilun tähtäävä harrastaminen tapahtuu usein pikemmin valmentajien ja urheiluseurojen kuin lasten ehdoilla. Kilpaurheilu ei kärsi siitä, jos lasten ehdoilla tapahtuva harrastaminen lisääntyy. Kilpaurheilulla on paikkansa, mutta se ei saa olla ainoa lähtökohta lasten urheiluharrastuksille. Kilpaurheilun tähtäävän harrastustoiminnan lisäksi pitäisi olla saatavissa laadukkaita liikunnan harrastusmuotoja vähemmän kilpailuhenkinessä ympäristössä. Näiden eri harrastusympäristöjen välillä tulisi myös olla vuorovaikutusta niin, että lapset voivat helposti kokeilla erilaisia ympäristöjä ja löytää itselleen sopivan. Lapsen tulisi voida taitojen ja innon kehittyessä tai laantuessa hypätä linjarajojen yli. Myös perheiden yhteisen harrastamisen mahdollisuuksia voitaisiin parantaa perustamalla liikuntapaikoille tähän sopivia tiloja.

Tyttöjen liikuntaharrastusten väheneminen iän myötä haastaa pohtimaan, tuetaanko tyttöjen liikuntaharrastuksia oikealla tavalla tai tuetaanko niitä ylipäätään. Tuetaanko tyttöjen paljon harrastamia lajeja kuten tanssia, voimistelua tai ratsastusta, ja onko tuki kohdennettu oikein? Poikien pieni osuus taideharrastuksia harrastavista lapsista taas antaa aiheen pohtia, rohkaistaanko poikia tarpeeksi ilmaisemaan itseään. Onko liikuntaharrastusten tärkeä asema poikien elämässä vienyt pohjan pois muulta harrastamiselta, vai ovatko harrastukset edelleen niin sukupuolittuneita, että tytöille on tarjolla ”tyttöjen juttuja” ja pojille ”poikien juttuja”? Mahdollisesta sukupuolittumisesta huolimatta tulisi tukea kaikkien lasten harrastamismahdollisuuksia. Mahdollisuuksia harrastaa kilpailemattomuuteen tähtäävää liikuntaa ja taideilmaisun eri muotoja tulisi lisätä. Koulun roolia taito- ja taideaineisiin tutustuttamisessa olisi syytä korostaa. Lisäksi tiedonkulkua lasten ja palveluntarjoajien välillä olisi syytä parantaa. Tiedotusta voisi tapahtua entistä enemmän paikoissa, joissa lapset muutenkin käyvät sekä reaali maailmassa että varsinkin internetissä.

Hyvänä lähtökohtana lasten hyvinvoinnille voidaan pitää harrastusten olemassaoloa. Jos lapsi ei harrasta, syynä tähän ei aina ole lapsen haluttomuus tai harrastusmahdollisuuksien puute, vaan syynä voi olla myös se, että harrastuksissa asetetaan liian kovia vaatimuksia jo hyvin pienille lapsille. Osa lapsista uupuu liian suurten paineiden alla. Lasten aktiivisesta tekemisestä ei saa tehdä normia, jonka sisällä ”hyvää lapsuutta” eletään, vaan lasten tulee saada olla myös rauhassa tekemättä mitään. Aktiivisen harrastamisen ja rauhallisen oleilun tulee olla tasapainossa.

Yksi arkeen vahvasti vaikuttava tekijä lasten elämässä on koulu. Lasten kouluviihtymisessä oli suuria puutteita. Koulussa viihtymättömyys voi johtua koulun liian suurista vaatimuksista tai kodin liian suurista vaatimuksista lapsen koulunkäynnille. Lapsi yrittää tasapainoilla näiden vaatimusten välissä ja kokee huonommuutta epäonnistuessaan. Ongelman syy voi olla myös

lasten ja opettajien suhteissa. Viihtymättömyyteen vaikuttavia tekijöitä on tärkeää selvittää tarkemmin.

Lasten hyvinvoinnin riskeistä yhtenä tärkeänä tekijänä voidaan mainita päihteiden käyttö. On syytä pohtia, milloin lapsille suunnattu päihdevalistus tulisi aloittaa, jos ala-asteen lopussa 41 prosenttia ikäluokasta on jo juonut alkoholia. Tämän lisäksi varsinkin tyttöjen tupakointi on lisääntynyt (Kouluterveyskysely 2008), ja se aloitetaan hyvin aikaisin. Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Keskinen 2001; Kouluterveyskyselyt) päihdekysymykset on suunnattu tämän tutkimuksen kohderyhmää vanhemmille lapsille. Tämän tutkimuksen valossa on syytä kartoittaa entistä nuorempien lasten päihteiden käyttöä sekä miettiä keinoja päihdevalistuksen varhentamiseksi.

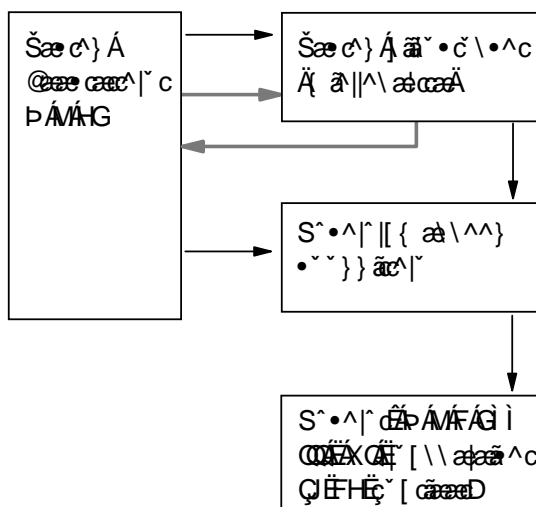
Päätöksenteossa pulmana on usein se, että lasten edut ja tarpeet jäävät siinä toissijaisiksi (Bardy 2001, 141). Tähän on syytä kiinnittää huomiota pohdittaessa erilaisia palveluja lapsille. Lapset osaavat kertoa omista tarpeistaan ja haluistaan, jos joku vain kuuntelee. Lapsia kuunnellessa saadaan myös palvelujen tarjonta ja kysyntä kohtaamaan paremmin, kun lasten palvelut voidaan suunnitella heille sopiviksi. Lontoossa on vuosien 2007–2008 aikana tehty toimenpidesuunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (Children and Young People's Plan 2007–2008). Tässä suunnitelmassa yhtenä tavoitteena on parantaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia olla päättämässä heille tarjottujen palvelujen sisällöstä. Samanlaiseen kuulemiseen nimenomaan palvelujen tarjontaa pohdittaessa olisi syytä paneutua myös Helsingissä. Varsinkin ala-asteen oppilaiden mielipiteet jäävät usein kuulematta.

Tiivistelmä

Tutkimus pohjautuu Helsingissä 2000-luvulla heränneeseen huoleen siitä, että 3.-6.-luokkalaisten (9-13-vuotiaat) lasten tarpeet verrattuna heitä nuorempiin tai vanhempiin lapsiin jäävät helposti sivuun palveluja suunniteltaessa. Huoli pohjautuu olemassa olevan tutkimustiedon vähyyteen sekä tämän ikäisistä lapsista yleisesti että lasten arjesta lasten itsensä kokemana. Nyt tehty tutkimus on ensimmäisiä, jolla tämän ikäisten lasten arkea on pyritty selvittämään laajalla tilastollisella kyselyllä. Tutkimuksessa on pyritty tekemään näkyväksi paitsi arjen koettu laatu lastensa itsensä kokemana myös ne asiat, jotka lapset yleensäkin liittävät laadukkaaseen arkeen.

Tutkimusaineisto kerättiin kahdessa osassa ja kahdella tavalla. Ensiksi haastateltiin 32 lasta kahdesta eri koulusta syksyllä 2007. Haastatteluissa päätäväältä arkeen kuuluvista asioista ja haastattelun teemoista oli lapsilla. He saivat itse piirtää paperille arkeensa liittyviä asioita, joista keskusteltiin yhdessä. Lapsille annettun määrittelyvallan kautta saatiin arvokasta tietoa lapsille tärkeistä asioista, joita pystyttiin hyödyntämään lomaketta laadittaessa. Kyselylomake lähetettiin kevään 2008 aikana 1500 lapselle 46 kouluun 70 luokalle, ja lomakkeeseen vastasi 1288 lasta 43 koulusta 63 luokasta. Haastatteluilla oli tutkimuksen kannalta kaksi funktiota. Toisaalta niiden tarkoituksena oli tuottaa tietoa kyselylomakkeen tarpeisiin, ja toisaalta testata haastattelumenetelmää.

Kuvio 1. Aineiston keruun kuvaus



Keskeisimmät tulokset

Tutkimuksen keskeisenä tuloksena on, että 3.-6.-luokkalaiset helsinkiläislapset ovat tyytyväisiä omaan arkeensa. Lasten arki rakentuu kolmen elementin varaan: koti, kaverit ja harrastukset rytmittävät lasten arkea. Lapsilla on omasta mielestään arjessaan tarpeeksi harrastuksia, kavereita ja mielekästä puuhaa.

Peräti 82 prosentilla kyselyyn vastanneista lapsista oli harrastuksia. Monilla lapsilla oli harrastuksenaan joko liikuntaharrastus tai liikunta- ja taideharrastuksen yhdistelmä. Yleisimmin (37 %) lapsilla oli yksi harrastus, ja harrastuskertoja oli keskimäärin kaksi viikossa. Kaikkien lasten kohdalla suosituin liikuntaharrastus oli jalkapallo, suosituin taideharrastus oli pianon soitto sekä suosituin muunlainen harrastus puolestaan oli partio.

Lapsista 81 prosenttia koki, etteivät he jääneet koskaan ilman kavereita. Suurin osa tytöistä hengaili tai ulkoili kavereidensa kanssa, kun pojat puolestaan pelasivat kavereiden kanssa urheilupelejä kuten sählyä tai jalkapalloa. Sekä tytöt että pojat olivat kavereidensa kanssa myös ulkona. Kotona yksin ollessaan tytöt olivat mielellään tietokoneella, leikkivät tai käyttivät erilaisia medioita, esimerkiksi katsoivat televisiota tai elokuvia sekä kuuntelivat radiota. Pojat pelasivat yksin kotona ollessaan paljon tietokone- ja pelikonsolipelejä.

Lasten arki muuttuu lapsen kasvaessa, ja esimerkiksi hengailu ajanvieton muotona lisääntyy. Hengailu liittyy myös paikkoihin joissa lapset aikaansa viettävät. Suosituimmat ajanviettopaikat lasten keskuudessa olivat uimahallit ja kauppakeskukset. Kauppakeskusten vetovoima lisääntyy varsinkin tyttöjen kohdalla erittäin selkeästi 11 ikävuoden jälkeen. Pojilla kauppakeskukset lempipaikkana eivät ole ihan yhtä suosittuja. Kauppakeskusten ja uimahallien vetovoima perustuu osittain niiden suomaan mahdollisuuteen viettää aikaa haluamallaan tavalla, mutta samalla turvallisessa ympäristössä. Lisäksi kauppakeskukset vetävät puoleensa lapsia, joilla on mahdollisuus kuluttaa. Suosituimpia syitä viettää aikaa kauppakeskuksissa oli juuri kuluttamisen mahdollisuus sekä tilaisuus tavata kavereita. Uimahallissa puolestaan viihdyttiin, sillä siellä oleminen sekä uiminen olivat lapsista hauska tapa viettää aikaa. 3.-6.-luokkalaisten lasten arjessa kauppakeskuksia ja uimahalleja selkeästi vähäisemmän suosion saivat sellaiset lapsille tarjottavat palvelut kuin nuorisotalot tai leikkipuistot sekä yleisemmät julkiset paikat kuten urheilukentät, liikuntapaikat tai kirjastot.

Usein epäonnistumisen tai jaksamattomuuden kokemuksia lasten arkeen tuli aktiivisen tekemisen ja levon epätasapainosta. Varsinaisia hyvinvoinnin riskejä oli hyvin pienellä osalla (6 %) lapsia. Suurin yksittäinen hyvinvoinnin riski ovat lasten varhaiset päihdekokeilut. Tutkimukseen osallistuneista lapsista 14 prosenttia oli juonut alkoholia ja yhdeksän prosenttia kokeillut tupaa-

kkaa. Päihdekokeilujen seurauksena tämän ikäisten lasten muu arki ei vielä vaarantunut, mutta niiden seurauksista myöhemmässä elämässä ei tämän tutkimuksen perusteella voida sanoa mitään. Lisäksi varsinkin poikien koulussa viihtymisessä oli puutteita, esimerkiksi 11 prosenttia pojista kertoi, etteivät he viihdy koulussa koskaan.

Suurin osa lapsista (89 %) ei tuntenut oloaan turvattomaksi iltapäivisin. Samoin moni lapsista (40 %) oli sitä mieltä, ettei kaipaa itselleen tai itsensä ikäisille lapsille mitään ohjattua iltapäivätoimintaa. Iltapäivätoiminnan puutteiksi miellettiin kavereiden puute iltapäivätoiminnassa, epäpätevät ohjaajat, liian hälyinen ympäristö tai ”tylsä” sisältö.

Tutkimus kertoo myös siitä, millä tavoin erilaiset perhemuodot vaikuttavat lasten arjen jäsentymiseen. Lapsilla oli mahdollisuus osana taustatieto- ja valita perhetyypikseen muoto, jossa lapset asuvat yhtä paljon molempien vanhempiensa luona näiden erosta huolimatta. Kun erilaisia perhetyyppejä verrattiin lasten arjen kokemuksiin, huomattiin näiden vuoroasuvien lasten arjen olevan hyvin samankaltaista ydinperheissä asuvien lasten arjen kanssa. Vuorotellen molempien vanhempien kanssa asuvat lapset rinnastetaan tutkimuksessa ja tilastoissa kuitenkin usein yksinhuoltajaperheisiin, sillä lain mukaan lapset voivat olla kirjoilla vain toisen vanhemman luona. Vuoroasuvienlasten ja ydinperhelasten arjen yhtäläisyys onkin merkittävä tieto myös siitä syystä, etteivät vuoroasuvat lapset näy omana kategorianaan tilastotiedoissa. Yksinhuoltajaperheiden ja vuoroasuvaperheiden lasten arjessa on sen sijaan isoja eroja, jolloin osa virallisissa tilastoissa näkyvistä yksinhuoltajaperheiden lapsista elää todellisuudessa hyvin samankaltaista arkea kuin ydinperheessä asuvat lapset.

Keskeisimmät johtopäätökset

Tutkimuksen keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, ettei helsinkiläisten 3.-6.-luokkalaisten lasten arki ole niin ongelmakeskeistä kuin mitä usein annetaan ymmärtää. Ongelmia, epäonnistumisen kokemuksia ja jaksamattomuutta lasten arkeen tuovat tutkimusaineiston mukaan liian suuret vaatimukset ja korkealle asetetut tavoitteet. Lasten hyvä arki kiteytyy aktiivisen tekemisen ja rauhallisen oleilun tasapainossa.

Lapset määrittivät omaa ajankäyttöään suhteessa arjen toimintoihin; aikaa jaettiin perheen, kavereiden, harrastusten, läksyjen, lemmikkien, medialaitteiden ja kotitöiden kesken. Erilaiset medialaitteet ja niihin liittyvät ajankäytön muodot eivät ole syrjäyttäneet perinteisiä lasten pelejä ja leikkejä, vaan ovat tulleet täydentämään niitä. Lasten arkeen kuuluu edelleen perinteisiä pihaleikkejä, lautapelejä, kirjoja ja lehtiä siinä missä chatteja, meseä, pelikonsoleita tai irc-gallerioitakin.

Tutkimuksen perusteella voidaan esittää joitakin käytännön toimia, joilla voidaan edelleen parantaa 3.-6.-luokkalaisten lasten arkea. Palveluja suunniteltaessa kannattaa huomioon ottaa lasten oma mielipide ja käsitys asioista. Ilman lasten kuuntelua hyvätkin palveluinnovaatiot voivat jäädä torsoiksi, kun palvelun suunnitellut käyttäjät eivät ota niitä omakseen. Lasten harrastustoiminnassa on toisaalta tuettava kaikkien lasten liikunnan harrastamista tarjoamalla ohjattujen harrastusten lisäksi avointa tilaa, jossa lapset voivat harrastaa omatoimisesti. Toisaalta taas harrastuksia mietittäessä on otettava huomioon tyttöjen ja poikien erilaiset harrastukset ja kiinnostusten kohteet. Nykyisellään poikia kiinnostavia liikuntaharrastuksia tuetaan tytöille tyypillisistä lajeista enemmän, ja samalla poikien taideharrastukset ovat harvinaisia.

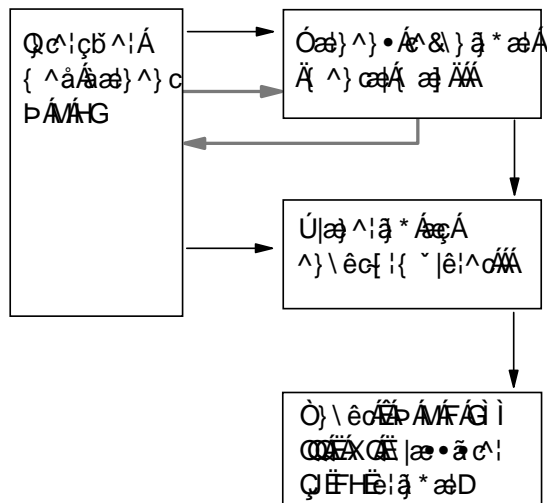
Lapset lapsuuden määrittelijöinä eivät jaa aikuisten huolia ja pelkoja. Lapsuus on tämän tutkimuksen perusteella tyydyttävää. Suruihin ja pelkoihin saadaan tukea aikuisilta eikä suurin osa lapsista joudu päättämään sellaisista asioista, joihin heidän kykynsä eivät riitä. Arki ja lapsuus nähdään positiivisina asioina; on kivaa olla lapsi.

Sammanfattning

Utgångspunkten för undersökningen är den oro som väcktes i Helsingfors på 2000-talet över att behoven hos barn i årskurserna 3–6 (9–13-åringar) lätt blev åsidosatta i jämförelse med yngre och äldre barn vid planeringen av tjänster. Oron bottnar i att den existerande forskningsinformationen är knapp både i fråga om barn i den här åldern i allmänhet och i fråga om barnens vardag som barnen själva upplever den. Den undersökning som nu har gjorts är den första som försöker utreda vardagen för barn i den här åldern genom en omfattande statistisk enkät. I undersökningen har man förutom kvaliteten på vardagen som barnen själva upplever den också försökt synliggöra de omständigheter som barnen i allmänhet kopplar ihop med en vardag av god kvalitet.

Undersökningsmaterialet samlades in i två delar och på två sätt. Först intervjuades 32 barn från två olika skolor hösten 2007. Under intervjuerna hade barnen frihet att bestämma vad som ingår i vardagen och temana för intervjun. De fick själva rita sådant som hör till vardagen på ett papper och detta diskuterades tillsammans. Genom att beslutanderätten låg hos barnen fick vi värdefull information om sådant som är viktigt för barnen. Denna kunde vi sedan utnyttja när frågeformuläret utarbetades. Frågeformuläret sändes ut till 1 500 barn i 70 klasser i 46 skolor under våren 2008. Enkäten besvarades av 1 288 barn i 63 klasser i 43 skolor. Intervjuerna hade två funktioner med tanke på undersökningen. För det första ville vi få fram den information som behövdes för frågeformuläret och för det andra ville vi testa intervjumetoden.

Figur 1. Beskrivning av insamlingen av material



De viktigaste resultaten

Det viktigaste resultatet av undersökningen är att Helsingforsbarn i årskurserna 3–6 är nöjda med sin vardag. Barnens vardag bygger på tre element: hemmet, vännerna och fritidsintressena ger rytm åt barnens vardag. Barnen tycker själva att de har tillräckligt med fritidsintressen, vänner och meningsfulla aktiviteter i vardagen.

Hela 82 procent av de barn som svarade på enkäten hade fritidssysselsättningar. Många barn hade antingen idrottsliga intressen eller en kombination av idrottsliga och konstnärliga intressen. Vanligast (37 %) var att barnen hade ett fritidsintresse, och fritidsintresset utövades i medeltal två gånger i veckan. Bland alla barn var fotboll det populäraste idrottsintresset, pianospel det populäraste konstnärliga intresset och scouting det populäraste intresset av annat slag.

Av barnen upplevde 81 procent att de aldrig var utan kamrater. Majoriteten av flickorna hängde med kompisar eller var ute och rörde på sig tillsammans med dessa, medan pojkarna å sin sida ägnade sig åt lagsporter, såsom innebandy eller fotboll, med kompisarna. Både flickorna och pojkarna vistades också utomhus med sina vänner. När flickorna var ensamma hemma satt de gärna framför datorn, lekte eller använde olika medier, till exempel såg på tv eller filmer och lyssnade på radio. Då pojkarna var ensamma hemma spelade de mycket dator- och spelkonsolspel.

Barnets vardag förändras då barnet växer. Bland annat blir det ett vanligare tidsfördriv att man bara hänger. Denna form av tidsfördriv är också kopplad till platser där barnen tillbringar sin tid. De mest populära platserna att fördriva tiden på bland barnen är simhallar och köpcentra. Köpcentrens dragningskraft ökade mycket tydligt i synnerhet bland flickorna efter det elfte levnadsåret. Bland pojkarna var köpcentren inte riktigt lika populära som favoritplats. Köpcentrens och simhallarnas dragningskraft bygger delvis på att de ger möjlighet att fördriva tiden på det sätt man önskar, samtidigt som man befinner sig i en trygg miljö. Dessutom drar köpcentren till sig barn som har möjlighet att konsumera. Bland de mest populära skälen till att man spenderade tid i köpcentra fanns just möjligheten att konsumera och träffa kamrater. I simhallarna trivdes barnen å andra sidan för att de tycker att det är roligt att fördriva tiden genom att vistas i simhallen och simma. Sådana tjänster som bjuds ut för barn, såsom ungdomsgårdar och lekparkar samt mera allmänna offentliga platser, såsom idrottsplaner, idrottsanläggningar och bibliotek, hade en klart lägre popularitet i vardagen för barn i årskurserna 3–6 än vad köpcentra och simhallar hade.

I barnens vardag kom sig upplevelserna av misslyckande eller orkeslöshet ofta av en obalans mellan aktivitet och vila. Egentliga risker för välfärden fanns hos en mycket liten del (6 %) av barnen. Den största enskilda risken för

välfärden var barnens tidiga rusmedelsexperiment. Av de barn som deltog i undersökningen hade 14 procent druckit alkohol och nio procent provat på tobak. För barn i den här åldern har den övriga vardagen ännu inte äventyrats som en följd av rusmedelsexperimenten, men om följderna senare i livet kan ingenting sägas på basis av denna undersökning. Dessutom fanns det brister i fråga om trivseln i skolan, i synnerhet för pojkarnas del. Till exempel berättade 11 procent av pojkarna att de aldrig trivdes i skolan.

Största delen av barnen (89 %) kände sig inte otrygga på eftermiddagarna. Likaså var många av barnen (40 %) av den åsikten, att de inte saknade någon ledd eftermiddagsverksamhet för sig själva eller för barn i deras ålder. Som brister i eftermiddagsverksamheten upplevdes avsaknaden av kamrater i denna, inkompetenta ledare, en för bullrig miljö eller ”tråkigt” innehåll.

Undersökningen berättar också på vilket sätt olika familjeformer påverkar hur barnens vardag gestaltar sig. Som en del av bakgrundsinformation hade barnen möjlighet att välja en familjetyp där barnen bor lika mycket hos båda föräldrarna trots att dessa är skilda. Vid en jämförelse av olika familjetyper och barnens upplevelser av vardagen upptäcktes det att de barn som bor turvis hos vardera föräldern har en vardag som är mycket likartad vardagen för de barn som bor i kärnfamiljer. I forskning och statistik jämföras dock barn som bor turvis hos vardera föräldern ofta med familjer med en vårdnadshavare, eftersom barnen enligt lag kan vara skrivna bara hos den ena föräldern. Att vardagen är likadan för barn som bor turvis hos vardera föräldern och barn i kärnfamiljer är betydelsefull information också av den orsaken att barn som bor turvis hos vardera föräldern inte syns som en egen kategori i statistiken. Däremot finns det stora skillnader i vardagen för barn i familjer med en ensam vårdnadshavare och barn i familjer där man bor turvis hos vardera föräldern, varvid en del av de barn i familjer med en vårdnadshavare som syns i den officiella statistiken i verkligheten lever i en vardag som är mycket lik vardagen för de barn som bor i kärnfamiljer.

De viktigaste slutsatserna

Som en central slutsats av undersökningen kan det konstateras att vardagen för Helsingforsbarn i årskurserna 3–6 inte är så problemcentrerad som man ofta låter förstå. Problem, upplevelser av misslyckande och orkeslöshet i barnens vardag orsakas enligt undersökningsmaterialet av för stora krav och för högt ställda mål. En god vardag för barnen utkristalliseras genom en balans mellan aktiv verksamhet och stillsamma tidsfördriv.

Barnen definierar sin egen tidsanvändning i förhållande till vardagsaktiviteterna – tiden delades mellan familjen, vännerna, fritidsintressena, läxorna, husdjuren, mediaapparaterna och hushållsarbetet. Olika mediaapparater och

de former för tidsfördriv som anknyter till dessa har inte trängt undan barnens traditionella spel och lekar, utan de har kommit att komplettera dessa. Till barnens vardag hör fortfarande traditionella gårdslekar, sällskapsspel, böcker och tidningar såväl som chattar, msn messenger, spelkonsoler eller irc-gallerier.

Några praktiska åtgärder, med hjälp av vilka man ytterligare kan förbättra vardagen för barn i årskurserna 3–6, kan läggas fram på basis av undersökningen. Vid planeringen av tjänsterna är det skäl att ta barnens egna åsikter och uppfattningar om frågorna i beaktande. Om man inte lyssnar på barnen kan också goda tjänsteinnovationer bli en torso, när de planerade användarna av tjänsten inte tar den till sig. I hobbyverksamheten för barn bör man å ena sidan stödja idrottsutövande för alla barn genom att förutom ledda fritidssysselsättningar också erbjuda ett öppet utrymme där barnen kan idrotta på egen hand. Å andra sidan bör man ta flickors och pojkars olika fritidsintressen och intresseobjekt i beaktande när man funderar på hobbyer. I dagsläget får idrott som intresserar pojkar mera stöd än grenar som är typiska för flickor. Samtidigt är konstnärliga intressen sällsynta bland pojkar.

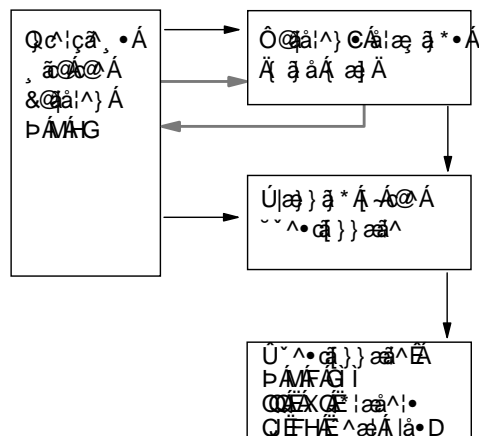
När barnen beskriver barndomen delar de inte de vuxnas rädslor och oro. Att döma av den här undersökningen är barndomen tillfredsställande. Barnen får stöd av vuxna vid bekymmer och rädslor och majoriteten av barnen tvingas inte fatta beslut i sådana frågor där deras förmåga inte räcker till. Barnen har en positiv syn på vardagen och barndomen; det är trevligt att vara barn.

Summary

The present study is a response to a concern that began to emerge in the early 2000s, namely, that the needs of the 3rd – 6th graders in Helsinki, who represent the 9–13 age group in the Finnish school system, quite simply take second place to those of younger or older children when public services are planned. This issue has its roots in the scarceness of research on this age group and, especially, on how those children perceive their everyday lives. The present study is one of the first to use an extensive statistical questionnaire to describe the everyday life of children as they themselves perceive it. The aim of the study is to present children’s subjective perceptions of their daily world, together with the things children associate with a good everyday life.

The material on which the study is based was gathered in two parts and by two methods. First, 32 children from two schools were interviewed in the autumn of 2007. The children themselves were allowed to decide what makes up their daily world and on which themes the interviews should concentrate. They drew images of their everyday life and these drawings were then discussed with the researcher. Giving the children a chance to choose the themes themselves revealed important information with regard to how they perceive their lives. This knowledge was then utilised in formulating the questionnaire which was to form the second method. The interviews had another function; besides accessing the knowledge necessary for the formulation of the questionnaire, they also tested the potential of the chosen interview method. In the spring of 2008, the questionnaire was sent to 1,500 children in 70 classes in 46 schools. Responses were received from 1,288 children in 63 classes in 43 schools.

Figure 1. Gathering the data.



Central findings

One central finding of the study is that 3rd – 6th graders in Helsinki are satisfied with their everyday life, which consists of three basic elements: home, friends and hobbies. According to the children themselves, they have enough hobbies, friends and meaningful activities.

As many as 82 per cent of the respondents have hobbies. Many of them have a sporting hobby or combine sports and arts activities. The majority of the children (37%) have one hobby, which they practise twice a week, on average. The most common form of sport was football and the most common artistic hobby was playing the piano. Of the other hobbies listed, scouting was the most frequent to occur.

81 per cent of the children feel that they always have a friend or friends. The majority of the girls spend their free time with friends, whereas the boys more typically practise sports such as floorball or football. Both girls and boys meet their friends outside their homes as well. When they are alone at home, the girls mostly either spend their time at the computer, using different forms of media such as TV, DVD or radio, or playing. Boys, on the other hand, most typically play console or computer games.

The study also found that the everyday life of children changes with age. The older they are, the more social their life becomes. Friends meet up in specific places, the most popular being swimming pools and shopping centres. The appeal of shopping centres increases after the age of 11, especially amongst girls, whereas boys are not as interested in spending their time in this way. The popularity of swimming halls and shopping centres is partly explained by the fact that they provide opportunities of spending one's time as one wishes, in a secure environment. In addition to this, shopping centres also attract children who can afford to shop; apart from meeting friends, the most common reason for spending time at shopping centres is the possibility of buying things. Swimming pools were popular because swimming is seen as being fun and the places themselves as pleasant. Amongst 3rd – 6th graders, shopping centres and swimming halls were remarkably more popular meeting places than playgrounds, youth centres, sports facilities or libraries.

Where the children express disappointment or apathy in regard to their everyday lives, this arises from an imbalance in terms of activities and leisure. Only 6 per cent of the children face actual risks concerning their welfare, the most important of which being experiments with intoxicants. 14 per cent of the respondents have tried alcohol and 9 per cent have tried tobacco. Generally speaking, at this age, such experiments have not affected the children's everyday lives; what they may lead to in the long term is another matter and one which is beyond the scope of this study. In addition to the above findings, 11 per cent of the boys said that they dislike school.

The majority (89%) of the children do not feel unsafe in the afternoons. Similarly, 40 per cent felt that they do not need guided afternoon activities. The greatest perceived flaws concerning such activities are the lack of friends, unqualified staff, excessive noise and an uninteresting programme.

The study also looks at how the composition of families influences children's everyday lives. The study presented the children with different forms of family from which to choose; amongst these was one describing the situation where their parents are divorced and they spend an equal amount of time living with both parents. These families are referred to as 'in-turn-families' in the study. When the responses were compared in terms of the different forms of family, obvious similarities were observed between nuclear families and in-turn-families.

Statistics classify the children of divorcees as 'living with a lone parent' because the law requires such children to be registered as residing with only one parent; research to date has used this same classification. Thus, the similarity between the children of in-turn-families and nuclear families revealed by this study is a particularly important finding inasmuch as the children of in-turn-families are not an established statistical category. Since some families classified as being single-parent are, in fact, in-turn families, some of the children categorised within the lone-parent classification lead an everyday life that very much resembles that of nuclear family children. The results of this study show that there are considerable differences in the way everyday life is perceived by the children of genuine lone-parents and those children in in-turn families.

Primary conclusions

An essential conclusion is that everyday life among 3rd – 6th graders in Helsinki is not as problematic as is sometimes implied. According to the data, problems, perceived shortcomings and a lack of energy occur mainly as a consequence of over-high demands and expectations. From the children's point of view, a good everyday life is a matter of balance between activities on the one hand, and peace and quiet on the other.

The children described how much time they spend on various everyday activities. Time is spent with the family, friends and pets and on hobbies, homework, electronic media and housework. Different forms of media have not replaced the traditional children's games or playing, but have instead added new options. Children still play outside, play board games and read books, papers and magazines, as well as chatting on the web, sending text messages, playing video games and surfing on IRC galleries.

Drawing on the results of this study, it is possible to present various op-

tions that could improve the quality of 3rd – 6th graders' daily lives. When services for this age group are planned, the children's opinions should be taken into account. Otherwise, even the best improvements may transpire to be empty gestures if the intended users do not accept them.

What should be done is to support sports and recreation for all children by providing both guided activities and facilities where children can act on their own initiative. The differences between the pastimes and interest of girls and boys should also be taken into account. Currently, more support is given to the sports activities that more typically interest boys than girls; at the same time, arts-oriented hobbies for boys are less common.

Children, after all, do not share the same concerns and fears regarding their childhood as adults do. According to the results of this study, from the children's point of view, childhood can be considered to be satisfying. Children receive support from adults if they have sorrows or fears and most children do not have to make decisions they feel incapable of making. Everyday life and childhood is commonly seen as something positive. It is fun being a child.

Lähteet

- Ala-Suutari, Maarit** (2003). *Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alt, Christian** (2006). Children. Longitudinal Study. <http://www.dji.de/cgi-bin/projekte/output.php?projekt=268> (luettu 19.12.2008).
- Avoimet foorumit** (2008). Helsingiläisnuorten ehdotusten ja päättäjien lupauksen yhteenvedo. Julkaisematon koontiraportti.
- Bardy, Marjatta** (2006). Lasten hyvinvoinnin ja oppimisvaikeuksien arviointi 3–7 vuoden iässä. Seminaaripuhe 22.5.2006. <http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/A60CAAE2-3A86-42FD-8153-478BEE4BBBBF/0/Bardy.pdf> (luettu 28.11.2008).
- Bardy, Marjatta, Minna Salmi & Tarja Heino** (2001). *Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun*. Helsinki: Stakes.
- Barrington-Leach, Leanda, Hubert Canoy Marcel, & Lerais Frédéric Agnès** (2007). Investing in Youth. An Empowerment Strategy. Bureau of European Policy Advisers (BEPA). <http://www.jugend-global-2020.de/pdf/BEPA.pdf> (luettu 19.12.2008).
- Bee-Gates, Donna** (2006). *I Want It Now. Navigating Childhood in a Materialistic World*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bäcklund, Pia** (2007). *Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Children and Young People's Plan 2007–2008**. http://213.86.34.248/NR/rdonlyres/71C76054-384B-4658-9AAD-7D4CCAC3CCFC/0/ED_CYP200708ActionPlan.pdf (luettu 27.11.2008).
- Ciccotti, Ermenegildo & Laura Linda Sabbadini** (2006). Come cambio la vita dei bambini. http://www.minori.it/publicazioni/quaderni/pdf/QuaderniCentroNazionale_42.pdf (luettu 19.12.2008).
- Comune di Roma** (2008). Prima Dossier famiglia Roma 2008. http://www.comune.roma.it/was/repository/ContentManagement/information/P2093907339/Est_ratto%20Dossier%20Famiglia.pdf (luettu 19.12.2008).
- European Anti-Poverty Network (EAPN)**. <http://www.eapn.eu/content/view/221/lang,en/> (luettu 19.12.2008).
- Hautamäki, Airi** (2008). Naisen yksilöllistymisen mahdollisuus ja hinta. Oman äänen löytäminen ja äitiys. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 117–141.
- Heikkilä, Tarja** (1998). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.
- Heino, Tarja, Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen** (2005). *Lapsuuden kudelmia*. Helsinki: Stakes.
- Helsingin kaupungin tietokeskus**. Aluesarjat. <http://80.248.160.248/> (luettu 19.12.2008).
- Helsingin Sanomat** (23.11.2008). Valiojoukko. Toimittaja Päivi Ängeslevä.
- Helsingin Sanomat** (23.11.2008). Lapsiin tarttuu kiireisten vanhempien suoritus-paine joka puolella maailmaa. Toimittaja Tiina Rajamäki.
- Helsingin Sanomat** (8.12.2008). Lasten liikunnallista lahjakkuutta voidaan kehittää ilman erikoistumista. Mielipidekirjoitus. Nuori Suomi ry:n kehitysjohtaja Pasi Mäenpää ja pääsihteeri Teemu Japison.
- Helve, Helena** (2008). Nuorten eettisten ja kulttuuristen identiteettien ja arvojen muutos. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 280–299.
- Horelli, Liisa & Sirkku Wallin** (2006). *Arjen ajan hallintaa. Kokemuksia suomalaisesta aikasuunnittelusta*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2006: 9. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Jallinoja, Riitta** (2000). *Perheen aika*. Helsinki: Otava.

- Joensuu, Minna** (2007). Millaista roolia lapselle tarjoavat kuntien lapsipoliittiset ohjelmat? Teoksessa Gretschel, Anu & Tomi Kiilakoski (toim.): *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 144–155.
- Jokinen, Kimmo & Kirsi Pohjola** (2007). Lasten media ja toimijuus. Teoksessa Gretschel, Anu & Tomi Kiilakoski (toim.): *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 177–190.
- Järventie, Irmeli** (2008). Päivänsäde vai menninkäinen? Identiteetin kasvattaminen eriarvoisuuden puutarhoissa. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 209–232.
- Järventie, Irmeli & Hannele Sauli** (2001). *Eriarvoinen lapsuus*. Helsinki: WSOY.
- Kaivola, Taina & Hannele Riekkinen** (2003) *Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 36. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto.
- Karila, Kirsti, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen** (2006). *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Karlsson, Liisa** (2003). *Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Keskinen, Vesa** (2001). *Kiirettä pitää. Kaverit, koti, koulu ja nuorten vapaa-aika Helsingissä 2000*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001: 10. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kiili, Johanna** (2007). Lasten osallistuminen. *Janus* 2/2007, 118–132.
- Kinos, Jarmo** (2001). Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Eeva Hujala (toim.): *Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta*. Oulu: Varhaiskasvatus 90, 2–58.
- Kouluterveyskysely** (2008). http://info.stakes.fi/kouluterveys/pkseutu/pkseutu2008_raportti.pdf (luettu 16.10.2008).
- Kyrönlampi-Koskinen, Taina** (2007). *Arki lapsen kokemana. Eksistentiaalisen fenomenologinen haastattelututkimus*. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Lahikainen, Anja Riitta, Pentti Hietala, Tommi Inkinen, Marjatta Kangassalo, Riikka Kivimäki & Frans Mäyrä** (2005). *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lahikainen, Anja Riitta, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen** (2008). *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY.
- Losito, Bruno** (2006). Pisa 2006. Risultati e spunti di riflessione. http://www.istruzione.lombardia.it/pisa2006/materiali/Losito_6feb08.pdf (luettu 19.12.2008).
- Myllyniemi, Sami** (2008). Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 88. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 39. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkoston neuvottelukunta.
- Mäntyneva, Päivi & Mikko Kuoppala** (2004). *Pienten koululaisten iltapäivätoiminnan rakennuspuita kokoamassa. Kokemuksia järjestöjen ja sosiaalipalvelutoimistojen yhteisestä kehittämistyöstä Helsingin Urban-alueella vuosina 2002–2004*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2004: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Nummenmaa, Anna Raija & Maarit Alasuutari** (2008). Metaforat lapsuuden kulttuuristen merkitysten kantajina. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 19–34.
- Nuori Suomi** (2008). Urheilvien lasten ja nuorten fyysis-motorinen harjoittelu. Selvitysraportti. http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/Urheiluseurat_PDF/Hyva_harjoittelu_A4vedos.pdf (luettu 16.12.2008).

- Oksanen, Atte** (2008). Lapsuus jättömaana. Teknologisen bränditalouden paisteissa vai pimennossa? Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 45–59.
- Orizzonte Scuola**. <http://www.orizzontescuola.it/orizzonte/article-print-17520.html> (luettu 19.12.2008).
- Partanen, Jukka & Anja Riitta Lahikainen** (2008). Lasten markkinat. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 60–79.
- Pohjola, Kirsi** (2006). Pidentetty lapsuus? Lapsuuden luonnetyypin määrittäminen aamu- ja iltapäivätoiminnassa. *Janus* 4/2006, 389–401.
- Pääkkönen, Hannu** (toim.) (2005). *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Raijas, Anu & Terhi-Anna Wilska** (2008). Kulutus päätökset perheissä. Kuka päättää mistäkin? Teoksessa Kirsti Ahlqvist, Anu Raijas, Adriaan Perrels, Jussi Simpura & Liisa Uusitalo (toim.): *Kulutuksen pitkä kaari. Niukuudesta yksilöllisiin valintoihin*. Helsinki: Palmenia.
- Rimpelä, Matti** (2008). Lasten ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 62–75.
- Ritala-Koskinen, Aino** (2001). *Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista*. Väitöskirja. Väestöntutkimuslaitos. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ruckenstein, Minna** (2007). Viattomien lasten suojelusta tyttöjen kulutukseen. Kiistelty Bratz-nukke. *Nuorisotutkimus* 3/2007 (Media ja kulutus), 100–105.
- Ruckenstein, Minna** (ilmestyy 2009). Lapset ja raha. Teoksessa Minna Ruckenstein & Timo Kallinen (toim.): *Rahan kulttuuri*. Helsinki: SKS.
- Räsänen, Pekka** (2006). Tulkintaan liittyvän mielivallan ratkaisuyrityksiä kvalitatiivisessa analyysissä. *Janus* 2/2006, 167–173.
- Salmela-Aro, Katariina** (2008). Ajankohtaisia näkemyksiä nuorten koulu-uupumuksesta. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 233–245.
- Satka, Mirja & Johanna Moilanen** (2004). Lasten mukaan ottamisen ja poissulkeamisen paikat. Suomalaisten sukupolvisuhteiden siirtymät ja lasten asema. Teoksessa Tuula Helne, Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen (toim.): *Seis yhteiskunta – tahdon sisään!* Helsinki: Minerva Kustannus, 125–148.
- Schor, Juliet B.** (2005). *Born to Buy*. Scribner: New York.
- Seppänen, Marjaana** (2001). *Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille*. Helsinki: Palmenia.
- Silvén, Maarit & Anna Kouvo** (2008). Onko läheisille perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 98–116.
- The Social Protection Committee** (2008). Child Poverty and Well-Being in the EU. Current Status and Way Forward. http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/child_poverty_en.pdf (luettu 19.12.2008).
- Socialstyrelsen** (2004). Växelvis boende. Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans. <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/768DF5BB-AB41-4D9B-96B8-79E535F5597B/2747/200411014.pdf> (luettu 3.12.2008).
- Der Spiegel** (7/2008). Was Kinder klug & glücklich macht. <http://www.spiegel.de/spiegelspecial/0,1518,ausg-4384,00.html> (luettu 25.11.2008).
- Stakes & Tilastokeskus** (2007). *Suomalainen lapsi 2007*. Väestö 2007. Helsinki: Tilastokeskus.
- Suoninen, Eero** (2008). Ihanteet ja arki. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.): *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. Helsinki: WSOY, 142–159.

- Suoranta, Juha, Hanna Lehtimäki & Sampsa Hakulinen** (2001). *Lapset tietoyhteiskunnan toimijoina*. Tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksen työraportteja 16/2001. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tuovila, Annu** (2003). "Mä soitan ihan omasta ilosta!" Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Tutkimusraportti. http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Tutkimus/Annu_Tuovila.pdf (luettu 21.10.2008).
- Turtiainen, Pirjo** (2001). *Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2001: 2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Törrönen, Maritta** (2001). *Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro*. Helsinki: Pelastakaa lapset ry.
- Viestintäviraston julkaisu** (10/2008). Lasten mediakäytön rajoittaminen suomalaisperheissä 2008. http://www.ficora.fi/attachments/suomi_AL/5BJpXL0eJ/Files/CurrentFile/Julkaisu102008lastenmediakayttotutkimus.pdf (luettu 3.12.2008).
- Wilska, Terhi-Anna** (2004). Lapset kuluttajina ja markkinoinnin kohderyhmänä. Teoksessa Anna Anttila (toim.): *Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista*. Stakesin raportteja 2004: 284. Helsinki: Stakes, 17–31.

Liite

Kyselylomake

Tällä kyselyllä halutaan saada tietoa siitä, mitä sinä, kaverisi ja moni muu lapsi, eli Helsingissä asuvat 9–12-vuotiaat lapset, teette koulun jälkeen, mitä kaikkia asioita arkipäiväänne liittyy. Tietoja käytetään tutkimukseen, jonka pohjalta suunnitellaan palveluja 9–12-vuotiaille helsinkiläislapsille.

Toivon sinun vastaavan kaikkiin kysymyksiin ympyröimällä vastauksesi numero. Jos kysymyksen perässä ei sanota mitään, valitse silloin vain YKSI vaihtoehto. Jos lomakkeessa on sinulle epäselviä kohtia, voit pyytää apua opettajalta.

Palauta lomake vastattuasi opettajalle, joka postittaa vastaukset minulle. Kaikki vastauksesi pysyvät salassa.

Paljon kiitoksia avustasi!

Elina Stenvall
Projektitutkija
Helsingin kaupungin tietokeskus



1. Olen

1. tyttö
2. poika

2. Olen

1. 9 vuotta
2. 10 vuotta
3. 11 vuotta
4. 12 vuotta
5. 13 vuotta

3. Mitä kieltä/kieliä puhut kotonasi? (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. suomea
2. ruotsia
3. somalia
4. viroa
5. venäjää
6. englantia
7. jotain muuta kieltä, mitä _____

4. Minkä nimisessä kaupunginosassa asut? (esimerkiksi Ruoholahti, Pakila, Vuosaari)

5. Onko sinulla sisaruksia?

1. kyllä, sisko/siskoja
2. kyllä, veli/veljiä
3. kyllä, molempia
4. minulla ei ole sisaruksia

6. Jos sinulla on sisaruksia, minkä ikäisiä he ovat? (merkitse kaikki erikseen, esimerkiksi sisko 13, veli 9, voit merkitä iän numeroilla)

7. Kenen kanssa (sisarusten lisäksi) asut?

1. äidin ja isän
2. äidin ja isän kanssa vuorotellen, vanhempani ovat eronneet
3. äidin
4. isän
5. muiden aikuisten kanssa (esimerkiksi tädin, sedän/enon tai isovanhempien kanssa)
6. äidin, isän ja muiden aikuisten sukulaisten kanssa

8. Voitko vaikuttaa siihen mitä teet koulun jälkeen?

1. paljon
2. jonkin verran
3. en yhtään

9. Mihin asioihin voit itse vaikuttaa? (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. kavereiden kanssa oloon
2. kotiintuloaikoihin
3. siihen, mitä syön ja milloin
4. leikkeihin
5. siihen, mihin aikaan teen läksyt
6. siihen, mihin aikaan menen nukkumaan
7. kotitöiden tekoon
8. siihen, mitä harrastan
9. johonkin muuhun, mihin _____

10. Jos seuraavana päivänä on koulua, monelta yleensä menet illalla nukkumaan?

1. kahdeksalta illalla tai aikaisemmin
2. noin yhdeksältä illalla
3. noin kymmeneltä illalla
4. noin yhdeltätoista illalla
5. kahdeltatoista illalla tai myöhemmin

11. Teetkö kotitöitä?

1. usein
2. joskus
3. en koskaan

12. Jos teet kotitöitä usein tai joskus, mitä kotitöitä silloin teet?

13. Onko kotonasi lemmikkejä?

1. kyllä
2. ei

14. Jos vastasit kyllä, mitä lemmikkejä kotonasi on?

15. Kuka lemmikkejä yleensä hoitaa?

1. minä itse
2. minä ja sisarukset
3. äiti tai isä
4. sisko tai veli
5. kaikki yhdessä
6. joku muu, kuka _____

16. Onko sinulla harrastuksia?

1. kyllä
2. ei

17. Jos vastasit kyllä, mitä harrastat?

18. Kuinka monta kertaa viikossa sinulla on harrastuksiin liittyviä harjoituksia, treenejä, pelejä tai tapaamisia? Kerro lukumäärät kaikkien harrastustesi kohdalta (esimerkiksi jalkapallo 3 kertaa, salibandy 2 kertaa, huilunsoitto 1 kerta).

19. Vievätkö harrastukset mielestäsi liikaa aikaa?

1. kyllä
2. ei

20. Miten yleensä jaksat tehdä kaiken mitä päivän aikana on tehtävä? (esimerkiksi kotityöt, läksyt, harrastukset)

1. hyvin
2. jotenkuten
3. huonosti

21. Miten yleensä kuljet kouluun?

1. kävellen
2. jonkun kyydissä autolla
3. bussilla, metrolla, junalla tai ratikalla
4. jotenkin muuten, miten _____

22. Mitä mieltä olet alla esitetystä asioista? Valitse jokin vaihtoehdoista 1, 2 tai 3. Esimerkiksi, jos olet sitä mieltä, että isä on liian kiireinen ollakseen kanssasi valitse 1. kyllä.

- | | | | |
|---|----------|-------|------------------|
| a. Isä on liian kiireinen ollakseen kanssani | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| b. Äiti on liian kiireinen ollakseen kanssani | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| c. Olen itse usein kiireinen | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| d. Olen usein yksin | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| e. Tunnen usein jääväni ilman kavereita | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| f. Tunnen oloni usein väsyneeksi | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |

g. Tunnen oloni usein turvattomaksi iltapäivisin	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
h. Tunnen oloni usein yksinäiseksi	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
i. Tunnen usein epäonnistuvani minulle tärkeissä asioissa	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
j. Haluaisin ostaa enemmän tavaroita, jos perheelläni olisi siihen rahaa	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
k. Voin harrastaa haluamaani asiaa, sillä perheelläni on siihen rahaa	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
l. Kotonani riidellään paljon rahasta	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
m. Minulla on aina käytössä omaa rahaa	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
n. Liikun mielestäni tarpeeksi paljon	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
o. Saan vaikuttaa omiin asioihini tarpeeksi	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
p. Syön aina terveellisen välipalan	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
q. Syön usein kotona iltaruuan	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
r. Olen juonut alkoholia	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
s. Olen kokeillut tupakkaa	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa
t. Kaapissani on aina puhtaita vaatteita	1. kyllä	2. ei	3. en osaa sanoa

23. Oletko mielestäsi tarpeeksi ulkona?

1. kyllä
2. en

24. Jos olet ulkona, niin mitä siellä teet? (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. pelaan kavereiden kanssa (esimerkiksi sählyä, jalkapalloa, jääkiekkoa)
2. leikin kavereiden kanssa (esimerkiksi kirkonrottaa, sokkoa, keinupehivistä)
3. leikin yksikseni
4. hengailen kavereiden kanssa (esimerkiksi puistossa tai koulun pihalla)
5. kävelen ympäriinsä kaverin kanssa
6. jotain muuta, mitä _____

25. Saatko viedä kavereita koulun jälkeen kotiin?

1. usein
2. joskus
3. en koskaan

26. Saatko itse mennä koulun jälkeen kavereiden luo?

1. usein
2. joskus
3. en koskaan

27. Viihdytkö koulussa?

1. usein
2. joskus
3. en koskaan

28. Mainitse kolme kivointa asiaa, joita voi tehdä kavereiden kanssa koulun jälkeen

1. _____
2. _____
3. _____

29. Mainitse kolme kivointa asiaa, joita voi tehdä kotona yksin ilman kavereita tai perheenjäseniä

1. _____
2. _____
3. _____

30. Saatko viikkorahaa tai kuukausirahaa?

1. kyllä, viikkorahaa
2. kyllä, kuukausirahaa
3. kyllä, molempia
4. en kumpaakaan

31. Jos saat viikko- tai kuukausirahaa, kuinka paljon saat rahaa kuukaudessa ja/tai viikossa?

32. Saatko rahaa

1. kotitöistä
2. harrastusmenestyksestä
3. koulumenestyksestä
4. muusta, mistä _____
5. en mistään yllämainituista

33. Miten käytät omia rahojasi?

34. Missä seuraavista paikoista olet käynyt tämän lukuvuoden aikana muuten kuin koulun kanssa? (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. uimahallissa
2. kirjastossa
3. nuorisotalolla
4. leikkipuistossa
5. liikuntapaikalla (esimerkiksi koululla, hallilla tai salissa)
6. urheilukentällä

35. Mitkä näistä sijaitsevat kävelymatkan päässä kodistasi? (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. uimahalli
2. kirjasto
3. nuorisotalo
4. leikkipuisto
5. liikuntapaikka (esimerkiksi koulu, halli tai sali)
6. urheilukenttä

36. Mitä mielestäsi voi tehdä seuraavissa paikoissa

1. kirjastossa

2. nuorisotalolla

3. leikkipuistossa

37. Viihdytkö parhaiten (valitse VAIN YKSI vaihtoehto)

1. uimahallissa
2. kirjastossa
3. nuorisotalolla
4. leikkipuistossa
5. liikuntapaikassa (esimerkiksi koulu, halli tai sali)
6. urheilukentällä
7. kauppakeskuksessa
8. asematunnelissa
9. muualla, missä _____

38. Miksi viihdyt parhaiten valitsemassasi paikassa?

39. Onko ihan lähellä kotia sellaisia paikkoja, joihin et saa mennä yksin?

1. kyllä
2. ei

40. Mitä sellaisia paikkoja ihan lähellä kotia on, joihin et saa mennä yksin?

41. Miksi et saa mennä näihin paikkoihin yksin?

42. Onko sinulla

1. oma huone
2. sisarusten kanssa yhteinen huone
3. ei kumpaakaan

43. Jos sinulla on oma huone tai sisarusten kanssa yhteinen huone, onko huoneessa (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. tietokone
2. kannettava tietokone, jonka saan viedä huoneeseeni
3. televisio
4. radio
5. pelikonsoli
6. stereot
7. ei mitään näistä

44. Onko kotonasi (voit valita useamman vaihtoehdon)

1. tietokone
2. kannettava tietokone
3. televisio
4. radio
5. pelikonsoli
6. stereot
7. ei mitään näistä

45. Mitä ohjelmia katsot mielelläsi TV:stä?

46. Onko sinulla oma kännykkä?

1. kyllä
2. ei

47. Saatto pelata kotona tietokone- tai pelikonsolipelejä, jotka ovat kiellettyjä alle 15-vuotiailta?

1. kyllä
2. ei

48. Kuinka monta tuntia vietät yleensä päivässä aikaa tietokoneella?

1. en ole koneella päivittäin
2. alle tunnin
3. 1–2 tuntia
4. 3–4 tuntia
5. 5–6 tuntia
6. yli kuusi tuntia

49. Mitä mieltä olet alla esitetystä asioista? Valitse jokin vaihtoehdoista 1, 2 tai 3. Esimerkiksi, jos olet sitä mieltä, että saat katsoa televisiota aina kun haluat, valitse 1. kyllä.

- | | | | |
|--|----------|-------|------------------|
| a. Saan katsoa televisiota aina kun haluan | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| b. Saan olla tietokoneella aina kun haluan | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| c. Voin aina soittaa äidille, jos minulla on asiaa | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| d. Voin aina soittaa isälle, jos minulla on asiaa | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| e. Voin kertoa jollekin aikuiselle aina, jos minua pelottaa | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| f. Minulla on aikuinen, johon voin aina luottaa | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |
| g. Voin kertoa jollekin aikuiselle aina, jos olen surullinen | 1. kyllä | 2. ei | 3. en osaa sanoa |

- h. Olen tyytyväinen omaan arkipäivääni 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- i. Lapset pelaavat aivan liikaa tietokoneella 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- j. Lapset katsovat aivan liikaa televisiota 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- k. Lasten tietokoneen käytölle
täytyy olla sääntöjä 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- l. Lasten television katselulle
täytyy olla sääntöjä 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- m. Lasten pitää saada käyttää tietokonetta
ilman vanhempia 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- n. Chattailen minulle tuntemattomien
ihmisten kanssa 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- o. Chattailen minulle tuttujen ihmisten kanssa 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- p. Minun ikäisilleni pitää olla enemmän
ohjattua toimintaa iltapäivisin 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa
- q. Minun ikäisilleni pitää järjestää erilaisia
kerhoja iltapäivisin 1. kyllä 2. ei 3. en osaa sanoa

Palautathan vastauspaperisi opettajalle!



KIITOS VASTAUKSESTASI!

Tekijä(t) Stenvall, Elina		
Nimike "Sellast ihan tavallist arkee" Helsinkiäisten 3.-6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö		
Julkaisija (virasto tai laitos) Helsingin kaupungin tietokeskus	Julkaisuaika 2009	Sivumäärä, liitteet 111
Sarjan nimike Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus		Osanumero 2009:2
ISSN-numero (painettu) 1455-724X	ISBN-numero (painettu) 978-952-223-378-3	Kieli Koko teos fin, esipuhe ja tiivistelmä fin, swe, eng
ISSN-numero (verkossa) 1796-7228	ISBN-numero (verkossa) 978-952-223-379-0	
Tiivistelmä <p>Tutkimuksessa kartoitetaan 3.-6.-luokkalaisten eli 9-13-vuotiaiden lasten arkea Helsingissä. Tutkimusaineisto kerättiin kahdessa osassa ja kahdella tavalla. Ensiksi haastateltiin 32 lasta kahdesta eri koulusta syksyllä 2007. Keväällä 2008 lähetettiin kyselylomake 1500 lapselle 46 kouluun 70 luokalle, ja lomakkeeseen vastasi 1288 lasta 43 koulusta 63 luokasta.</p> <p>Helsinkiäiset 3.-6.-luokkalaiset ovat tyytyväisiä omaan arkeensa. Lasten arki rakentuu kolmen elementin varaan: koti, kaverit ja harrastukset rytmittävät lasten arkea. Lapsilla on omasta mielestään arjessaan tarpeeksi harrastuksia, kavereita ja mielekästä puuhaa. Lapset viihtyivät erityisen hyvin kaupakeskuksissa ja uimahalleissa.</p> <p>Ongelmia, epäonnistumisen kokemuksia ja jaksamattomuutta lasten arkeen tuovat tutkimusaineiston mukaan liian suuret vaatimukset ja korkealle asetetut tavoitteet. Lasten hyvä arki kiteytyy aktiivisen tekemisen ja rauhallisen oleilun tasapainossa. Suruihin ja pelkoihin saadaan tukea aikuisilta eikä suurin osa lapsista joudu päättämään sellaisista asioista, joihin heidän kykynsä eivät riitä. Arki ja lapsuus nähdään positiivisina asioina; on kivaa olla lapsi.</p>		
Avainsanat: Lasten hyvinvointi, lasten arki, lapset, lapsuus, koululaiset, arki, hyvinvointi, ajankäyttö		
Hinta 14 €	Jakelu puh. (09) 310 36293	
Myynti Tietokeskuksen kirjasto: Siltasaarekatu 18-20 A, 00530 Helsinki, puh. (09) 310 36377 ja Verkkokauppa: http://granum.uta.fi		

2009 | 2

t u t k i m u k s i a

”Sellast ihan tavallist arkee”

Helsinkiläisten 3.-6. luokkalaisten arki ja ajankäyttö

Tutkimus tarjoaa mahdollisuuden kurkistaa ”tavallisten” 3.-6.-luokkalaisten helsinkiläisten arkeen, ajankäyttöön ja hyvinvointiin. Tutkimuksen esiin piirtämä kuva lasten arjesta siirtää syrjään lasten arkea ja hyvinvointia leimaavan keskustelun, jonka keskiössä on usein huoli lasten arjen järjestymisestä ja hyvinvoinnin riskeistä. Tutkimuksen mukaan lapset ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä omaan arkeensa.

Tutkimuksessa kuvataan myös uudenlaisia menetelmä- ja analyysitapoja lasten kanssa tehdyn tutkimuksen saralla. Tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät mahdollistavat lasten oman äänen kuulumisen. Lasten haastatteluissa teemojen määrittelyvalta annettiin lapsille, ja haastattelut purettiin hyödyntäen näitä lasten määrittelyjä.

Tutkimus koostuu kahdesta eri aineistosta. Ensimmäinen aineisto on 32 lapsen haastatteluaineisto, joka kerättiin syksyllä 2007 kahdesta helsinkiläiskoulusta. Toinen aineisto koostuu 1 288 lapsen täyttämästä kyselyaineistosta, joka kerättiin kevään 2008 aikana 43 koulusta.

JULKAISUTILAUKSET

p. (09) 310 36293

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus